

URZĄD STATYSTYCZNY W KRAKOWIE

Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2013 r. w województwie małopolskim

INFORMACJE I OPRACOWANIA STATYSTYCZNE

KRAKÓW 2014

URZĄD STATYSTYCZNY W KRAKOWIE

**Charakterystyka
gospodarstw rolnych
w województwie małopolskim
w 2013 r.**

Informacje i opracowania statystyczne

KRAKÓW 2014

WYDAWCA

Urząd Statystyczny w Krakowie
ul. Kazimierza Wyki 3
31-223 Kraków
tel. 12 415 60 11; fax. 12 361 01 91
e-mail: sekretariatUSKRRK@stat.gov.pl

OPRACOWANIE

Małopolski Ośrodek Badań Regionalnych

PROJEKT OKŁADKI

Zakład Wydawnictw Statystycznych

ISBN 978-83-7403-242-1

Przy publikowaniu danych Urzędu Statystycznego prosimy o podanie źródła

Publikacja dostępna na <http://www.krakow.stat.gov.pl>

PRZEDMOWA

Przekazuję Państwu publikację **Charakterystyka gospodarstw rolnych w województwie małopolskim** opracowaną na podstawie wyników badania struktury gospodarstw rolnych (formularz R-SGR). Badanie zostało przeprowadzone na potrzeby krajowe i Unii Europejskiej, a dniem referencyjnym badania był 1 czerwca 2013 r.

Opracowanie stanowi kontynuację publikacji wydawanych po Powszechnych Spisach Rolnych w 2002 i 2010 r. oraz po reprezentacyjnych badaniach struktury gospodarstw rolnych w 2005 i 2007 r., i tak jak poprzednie publikacje prezentuje grupowanie oraz charakterystykę gospodarstw rolnych według różnorodnych kryteriów.

Publikacja składa się z komentarza analitycznego oraz części tabelarycznej. Całość poprzedzają uwagi metodyczne zawierające podstawowe pojęcia i definicje obowiązujące w badaniu oraz schematy losowania próby. W komentarzu scharakteryzowano zbiorowość gospodarstw rolnych użytkowników mających siedzibę na terenie województwa małopolskiego według różnych kryteriów. Podstawowe dane pokazano na tle wyników ogólnopolskich oraz Powszechnego Spisu Rolnego 2010. W części tabelarycznej zaprezentowano szeroki zakres danych zebranych we wszystkich działach formularza. Dane przedstawiono według grup obszarowych użytków rolnych, co pozwala na dokonywanie wieloprzekrojowych analiz i dobór takich kryteriów grupowania gospodarstw, aby w jak największym stopniu zaspokoić potrzeby informacyjne odbiorców.

Mam nadzieję, że niniejsze opracowanie będzie stanowiło cenne źródło informacji na temat sytuacji w rolnictwie w województwie małopolskim.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego w Krakowie

dr Krzysztof Jakóbiak

Kraków, październik 2014 r.

PREFACE

*I present you the publication entitled “**Characteristics of agricultural holdings in the Małopolskie voivodship**” prepared on the basis of the results of the farm structure survey (R-SGR form). The survey was carried out for domestic and the European Union needs, and the reference day for the survey was 1st June 2013.*

This study is a continuation of publication published after the Agricultural Census 2002 and 2010 and the sample farm structure surveys in 2005 and 2007, and as previous publications presents the grouping and characteristics of agricultural holdings according to various criteria.

This publication comprises an analytical comment and a tabular part preceded by methodological notes containing basic concepts and definitions used in the survey as well as the sampling scheme. The comment characterises agricultural holdings of farmers established in the area of the Małopolskie voivodship by various criteria. Basic data are presented against the nationwide results and the Agricultural Census 2010. The tabular part presents a wide range of data collected in all sections of the form. The data are presented by area groups of agricultural land. This makes it possible to perform multi cross-sectional analyses and select such farm grouping criteria that would meet, to the highest extent possible, the information-related needs of data users.

I hope that this study will provide a valuable source of information on the situation of agriculture in the Małopolskie voivodship.

*Director
of the Statistical Office in Kraków*

Krzysztof Jakóbik, Ph.D.

Kraków, October 2014

SPIS TREŚCI

	Str.
PRZEDMOWA	3
UWAGI METODYCZNE	11
UWAGI ANALITYCZNE	38
Gospodarstwa rolne	38
Użytkowanie gruntów	43
Powierzchnia zasiewów	48
Zwierzęta gospodarskie	56
Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze.....	66
Nawozy i środki ochrony roślin	69
Dochody gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego	71
Cele produkcji gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego	76
Pracujący i nakłady pracy w gospodarstwach rolnych.....	78
Typologia gospodarstw rolnych	83
Podsumowanie	85
Tablice w tekście	Tabl. Str.
Gospodarstwa rolne według grup obszarowych użytków rolnych	1 38
Powierzchnia gruntów rolnych w gospodarstwach rolnych	2 43
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych w 2013 r.	3 44
Zasiewy na gruntach ornych w 2013 r.	4 48
Gospodarstwa i ogólna powierzchnia zasiewów według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.	5 49
Gospodarstwa według skali chowu bydła i grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.	6 58
Gospodarstwa według skali chowu świń i grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.	7 60
Gospodarstwa według skali chowu owiec i grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.	8 62
Gospodarstwa według skali chowu koni i grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.	9 63
Gospodarstwa według skali chowu kóz i grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.	10 64

Tablice w tekście (dok.)	Tabl.	Str.
Gospodarstwa według skali chowu drobiu kurzego i grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.	11	65
Ciągniki w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.	12	67
Wyposażenie gospodarstw rolnych w wybrane maszyny w 2013 r.	13	67
Wybrane maszyny rolnicze w przeliczeniu na 100 ha powierzchni upraw w gospodarstwach rolnych w 2013 r.	14	68
Udział gospodarstw stosujących nawozy w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.	15	70
Wykresy	Wyk.	Str.
Struktura gospodarstw rolnych ogółem i powierzchnia użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.	1	39
Struktura gospodarstw rolnych według prowadzonej działalności i grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.	2	41
Udział osób kierujących z wykształceniem rolniczym w gospodarstwach indywidualnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.	3	42
Struktura użytkowania gruntów w gospodarstwach rolnych	4	43
Struktura powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej	5	45
Struktura zasiewów według grup ziemiopłodów w 2013 r.	6	49
Struktura gatunkowa powierzchni zbóż w 2013 r.	7	50
Struktura gospodarstw i powierzchni roślin strączkowych jadalnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.	8	51
Struktura gospodarstw i powierzchni ziemniaków według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.	9	52
Struktura gospodarstw i powierzchni upraw przemysłowych według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.	10	53
Struktura gospodarstw i powierzchni warzyw gruntowych według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.	11	54
Struktura gospodarstw i powierzchni truskawek i poziomek według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.	12	55
Zwierzęta gospodarskie	13	57
Struktura liczby gospodarstw i pogłowia bydła według skali chowu bydła w 2013 r.	14	57
Struktura liczby gospodarstw i pogłowia krów według skali chowu krów w 2013 r.	15	59
Struktura liczby gospodarstw i pogłowia świń według skali chowu świń w 2013 r.	16	60

Wykresy (dok.)	Wyk.	Str.
Struktura liczby gospodarstw i pogłowia loch według skali chowu loch w 2013 r.	17	61
Struktura liczby gospodarstw i pogłowia owiec według skali chowu owiec w 2013 r.	18	62
Struktura liczby gospodarstw i pogłowia koni według skali chowu koni w 2013 r.	19	63
Struktura liczby gospodarstw i pogłowia kóz według skali chowu kóz w 2013 r.	20	64
Struktura liczby ciągników według mocy silnika w 2013 r.	21	66
Struktura gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego według głównego źródła dochodu w 2013 r.	22	71
Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według głównego źródła dochodu w 2013 r.	23	74
Struktura nakładów pracy w AWU na prowadzenie działalności rolniczej według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.	24	79
Przeciętna liczba AWU przypadająca na pracującego członka rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego według grup obszarowych UR w 2013 r. .	25	80
Struktura gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej w 2013 r.	26	83
Struktura gospodarstw rolnych według typu rolniczego w 2013 r.	27	84

CZĘŚĆ TABELARYCZNA

Tablice excel

Charakterystyka gospodarstw rolnych według form własności	1
Charakterystyka gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	2
Charakterystyka gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	3
Charakterystyka gospodarstw rolnych według rodzaju prowadzonej działalności	4
Charakterystyka gospodarstw indywidualnych według głównego źródła dochodu gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego	5
Charakterystyka gospodarstw indywidualnych według przeznaczenia końcowej produkcji rolniczej	6
Charakterystyka gospodarstw rolnych według płci i wieku osoby kierującej	7
Charakterystyka gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej	8
Charakterystyka gospodarstw rolnych według typów rolniczych	9

CONTENTS

	Page
PREFACE	4
METHODOLOGICAL NOTES	11
ANALYTICAL NOTES	38
Agricultural holdings	38
Land use	43
Sown area	48
Livestock	56
Tractors, agricultural machinery and equipment.....	66
Fertilisers and plant protection products	69
Income of households with a holder of an agricultural holding.....	71
Purposes of production of households with the holder of an agricultural holding	76
Labour force and labour input on agricultural holdings.....	78
Typology of agricultural holdings.....	83
Summary	85
Tables in the text	Table
	Page
Agriculture holdings by area groups of agricultural land	1 38
Area of agricultural land in agricultural holdings	2 43
Land use in agricultural holdings in 2013	3 44
Sowings on arable land in 2013	4 48
Holdings and total sown area by area groups of agricultural land in 2013	5 49
Holdings by the scale of cattle's breeding and by area groups of agricultural land in 2013	6 58
Holdings by the scale of pig's breeding and by area groups of agricultural land in 2013	7 60
Holdings by the scale of sheep's breeding and by area groups of agricultural land in 2013	8 62
Holdings by the scale of horse's breeding and by area groups of agricultural land in 2013	9 63
Holdings by the scale of goat's breeding and by area groups of agricultural land in 2013	10 64

Tables in the text (cont.)	Table	Page
Holdings by the scale of hens poultry breeding and by area groups agricultural of land in 2013	11	65
Tractors in agricultural holdings by area groups of agricultural land in 2013	12	67
Selected machinery on agricultural holdings in 2013	13	67
Selected agricultural machinery per 100 ha of agricultural land in holdings in 2013	14	68
Share of agricultural holdings applying fertilisers in total number of holdings conducting agricultural activity by area groups of agricultural land in 2013	15	70
Charts	Chart	Page
Structure of agricultural holdings and area of agricultural land by area groups of agricultural land in 2013	1	39
Structure of agricultural holdings by conducted activity and area groups of agricultural land in 2013	2	41
Percentage of managers with agricultural education in natural person's holdings by area groups of agricultural land in 2013	3	42
Structure of land use in agricultural holdings	4	43
Structure of agricultural land in a good agricultural condition	5	45
Structure of sown area by agricultural crops groups in 2013	6	49
Structure of cereals area in 2013	7	50
Structure of holdings and area under edible pulses by area groups of agricultural land in 2013	8	51
Structure of holdings and area under potatoes by area groups of agricultural land in 2013	9	52
Structure of holdings and area under industrial crops by area groups of agricultural land in 2013	10	53
Structure of holdings and area under ground vegetables by area groups of agricultural land in 2013	11	54
Structure of holdings and area under strawberries and wild strawberries by area groups of agricultural land in 2013	12	55
Livestock	13	57
Structure of the number of holdings and of cattle by the scale of cattle's breeding in 2013	14	57
Structure of the number of holdings and of cows by the scale of cow's breeding in 2013	15	59
Structure of the number of holdings and of pigs by the scale of pig's breeding in 2013	16	60

Charts (cont.)	Chart	Page
Structure of the number of holdings and of sows by the scale of sow's breeding in 2013	17	61
Structure of the number of holdings and of sheep by the scale of sheep's breeding in 2013	18	62
Structure of the number of holdings and of horses by the scale of horse's breeding in 2013	19	63
Structure of the number of holdings and of goats by the scale of goat's breeding in 2013	20	64
Structure of the number of tractors by engine power in 2013	21	66
Structure of households with the holder of natural person's holdings by the main source of income in 2013	22	71
Average area of agricultural land in households with a holder of an agricultural holding by the main source of income in 2013	23	74
Structure of labour input in AWUs on conducting agricultural activity by area groups of agricultural land in 2013	24	79
Average number of AWUs per one employed family member of the holder by area groups of agricultural land in 2013	25	80
Structure of agricultural holdings by economic size classes in 2013	26	83
Structure of agricultural holdings by farm type in 2013	27	84

TABULAR PART

Tables
in MS Excel

Characteristics of agricultural holdings by ownership forms	1
Characteristics of agricultural holdings by area groups of agricultural land	2
Characteristics of agricultural holdings over 1 ha of agricultural land by area groups of agricultural land	3
Characteristics of agricultural holdings by type of economic activity	4
Characteristics of natural person' s holdings by the main income source of the household with a holder of an agricultural holding	5
Characteristics of natural person' s holdings by destination of the final agricultural production	6
Characteristics of agricultural holdings by sex and age of the manager	7
Characteristics of agricultural holdings by economic size classes	8
Characteristics of agricultural holdings by farm types	9

UWAGI METODYCZNE

Wprowadzenie

Niniejszą publikację opracowano na podstawie wyników badania struktury gospodarstw rolnych (formularz R-SGR), które przeprowadzono w dniach 1 czerwca - 8 lipca 2013 r.

Badanie zostało przeprowadzone na potrzeby UE i krajowe, a jego podstawę prawną stanowiły:

- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1166/2008 z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie badań struktury gospodarstw rolnych i badania metod produkcji rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 571/88 (Dz. U. UE nr L 321 z dnia 1 grudnia 2008 r.),
- ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 2012 r., poz. 591);
- załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z 9 listopada 2012 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2013 (Dz. U. z 2012 r. poz. 1391).

Dniem referencyjnym badania był 1 czerwca 2013 r. Należy jednak zaznaczyć, że część danych (działalność inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem rolnym i udział przychodów z tej działalności w ogólnej sprzedaży gospodarstwa rolnego, przeznaczenie końcowej produkcji rolniczej, struktura dochodów gospodarstwa domowego, stała aktywność ekonomiczna, zużycie nawozów) dotyczyła okresu 12 miesięcy kończącego się w dniu referencyjnym badania, czyli okresu od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Badaniem objęto wszystkie gospodarstwa rolne osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej oraz wylosowaną próbę gospodarstw indywidualnych.

Uwaga

W związku z wprowadzaniem od 2010 r. stopniowych zmian metodologii badań rolniczych, mających na celu dostosowanie do standardów unijnych oraz uwzględnienie przemian dokonujących się w polskim rolnictwie, a także szersze wykorzystanie źródeł administracyjnych **zmianie uległa definicja gospodarstwa rolnego**. Zgodnie z obowiązującą definicją, badaniem struktury gospodarstw rolnych 2013, nie objęto posiadaczy użytków rolnych nieprowadzących działalności rolniczej oraz posiadaczy użytków rolnych o powierzchni poniżej 1 ha prowadzących działalność rolniczą o małej skali.

Prezentowane w niniejszym opracowaniu dane dla 2013 r. dotyczące gospodarstw rolnych ogółem oraz gospodarstw rolnych o powierzchni do 1 ha użytków rolnych włącznie nie są porównywalne z informacjami dla lat 2002, 2005, 2007 i 2010 zawartymi w poprzednich edycjach publikacji. Dane z Powszechnego Spisu Rolnego 2010 dla ww. grup gospodarstw, na potrzeby analiz przedstawionych w publikacji, zostały przeliczone według nowej definicji gospodarstwa rolnego.

Dane dla gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych są porównywalne z danymi prezentowanymi w poprzednich edycjach publikacji (dla gospodarstw prowadzących działalność rolniczą).

WAŻNIEJSZE POJĘCIA, DEFINICJE I ZASADY SPISYWANIA

Gospodarstwo rolne – to jednostka wyodrębniona pod względem technicznym i ekonomicznym, posiadająca odrębne kierownictwo (użytkownik lub zarządzający) i prowadząca działalność rolniczą.

Gospodarstwo rolne osoby fizycznej (gospodarstwo indywidualne) - to gospodarstwo użytkowane przez osobę fizyczną o powierzchni 1 ha i więcej użytków rolnych (UR) lub gospodarstwo poniżej 1 ha UR (w tym nieposiadające użytków rolnych), jeżeli spełnia co najmniej jeden z poniższych progów:

- ✓ 0,5 ha dla: drzew owocowych, krzewów owocowych, warzyw gruntowych, truskawek gruntowych, chmielu,
- ✓ 0,3 ha dla: szkótek sadowniczych i ozdobnych,
- ✓ 0,1 ha dla: warzyw pod osłonami, truskawek pod osłonami, kwiatów i roślin ozdobnych pod osłonami, tytoniu,
- ✓ 25 m² dla grzybów jadalnych,
- ✓ 10 szt. dla bydła ogółem,
- ✓ 5 szt. dla krów,
- ✓ 50 szt. dla świń ogółem,
- ✓ 10 szt. dla loch,
- ✓ 20 szt. dla: owiec ogółem, kóz ogółem,
- ✓ 100 szt. dla drobiu ogółem,
- ✓ 5 szt. dla koni ogółem,
- ✓ 50 szt. samic królików,
- ✓ 5 szt. dla samic pozostałych zwierząt futerkowych,

- ✓ 10 szt. dla dzikich zwierząt (np. dziki, sarny, daniela) utrzymywanych w gospodarstwie dla produkcji mięsa,
- ✓ 20 pni pszczelich

lub niezależnie od ww. progów jest gospodarstwem ekologicznym.

Gospodarstwo rolne osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej to gospodarstwo rolne prowadzone przez osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której podstawowa działalność jest zaliczana według Polskiej Klasyfikacji Działalności do sekcji A, dział 01, grupy: 01.1 – uprawy rolne inne niż wieloletnie, 01.2 – uprawy roślin wieloletnich, 01.3 – rozmnażanie roślin, 01.4 – chów i hodowla zwierząt, 01.5 – uprawy rolne połączone z chowem i hodowlą zwierząt (działalność mieszana), 01.6, klasa 01.61 – działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną (utrzymywanie gruntów w dobrej kulturze rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska), a także niezależnie od zaklasyfikowania działalności podstawowej, gdy w gruntach użytkowanych przez jednostkę powierzchnia użytków rolnych wynosi 1 ha i więcej lub prowadzony jest chów/hodowla zwierząt gospodarskich.

Za **użytkownika gospodarstwa rolnego** uważa się osobę fizyczną, osobę prawną oraz jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, faktycznie użytkującą gospodarstwo rolne, niezależnie od tego, czy jest właścicielem, dzierżawcą tego gospodarstwa czy też użytkuje je z innego tytułu i niezależnie od tego, czy grunty wchodzące w skład gospodarstwa rolnego są położone na terenie jednej czy kilku gmin.

Za **osobę kierującą gospodarstwem rolnym** uważa się pełnoletnią osobę fizyczną upoważnioną przez właściciela/użytkownika gospodarstwa rolnego do podejmowania decyzji bezpośrednio związanych z procesami produkcyjnymi, nadzorowania ich lub wykonywania. Kierujący jest na ogół tą samą osobą co użytkownik.

Za **siedzibę gospodarstwa rolnego osoby fizycznej** uważa się siedlisko gospodarstwa (budynek mieszkalny oraz budynki gospodarcze i urządzenia służące do produkcji rolniczej), a w przypadku braku budynków, największą część gospodarstwa rolnego.

Siedziba gospodarstwa rolnego osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej to siedziba jednostki lokalnej prowadzącej działalność rolniczą.

Do **działalności rolniczej** zaliczamy działalność związaną z uprawą roślin, która obejmuje: wszystkie uprawy rolne (w tym również uprawę grzybów), warzywnictwo i ogrodnictwo, szkółkarstwo, hodowlę i nasiennictwo roślin rolniczych i ogrodniczych oraz

chów i hodowlę zwierząt gospodarskich, tj. bydła, owiec, kóz, koni, świń, drobiu, królików, pozostałych zwierząt futerkowych, dzikich zwierząt utrzymywanych w gospodarstwie dla produkcji mięsa (np. dziki, sarny, daniela) i pszczoł, a także działalność polegającą na utrzymaniu gruntów rolnych już niewykorzystywanych do celów produkcyjnych według zasad dobrej kultury rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska (zgodnie z normami).

Za **zarobkową działalność inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym** należy przyjąć działalność produkcyjną lub usługową prowadzoną na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku, która wykorzystuje zasoby gospodarstwa rolnego (siłę roboczą, teren, budynki, park maszynowy itp.) lub produkty rolne w nim powstałe (np. agroturystyka, przetwórstwo produktów rolnych).

Nie wlicza się tu działalności innej niż rolnicza, jeżeli z zasobów gospodarstwa do jej prowadzenia wykorzystywana jest tylko i wyłącznie siła robocza.

Wartość końcowej produkcji rolniczej to suma wartości sprzedanych oraz zużytych przez gospodarstwo domowe użytkownika (samozaopatrzenie) surowych, nieprzetworzonych produktów rolnych (roślinnych i zwierzęcych).

Wartość ogólnej sprzedaży produkcji gospodarstwa rolnego to suma przychodów ze sprzedaży surowych produktów rolnych i zwierząt gospodarskich oraz wyrobów i usług z działalności innej niż rolnicza bezpośrednio związanej z gospodarstwem rolnym, a także płatności bezpośrednich.

Bezpośrednia sprzedaż konsumentom (ostatecznym odbiorcom na ich własne potrzeby) oznacza sprzedaż produktów rolnych wytworzonych w gospodarstwie rolnym na targowiskach, we własnych sklepach czy w ramach sprzedaży międzysąsiedzkiej.

Nie zalicza się tu sprzedaży produktów rolnych do punktów skupu oraz zakupów dokonywanych przez właścicieli sklepów, restauracji, itp.

Za **gospodarstwo rolne korzystające ze środków wsparcia rozwoju obszarów wiejskich**, uważa się gospodarstwo, z którym zawarto umowę/wydano pozytywną decyzję o przyznaniu płatności w okresie 3 lat kończących się 31 grudnia 2013 r. dla przynajmniej jednego z działań wymienionych poniżej:

- korzystanie z usług doradczych,
- modernizacja gospodarstw rolnych,
- zwiększanie wartości dodanej produktów rolnych i leśnych,
- spełnianie norm opartych na prawodawstwie wspólnotowym,

- uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności,
- dopłaty bezpośrednie do gruntów rolnych w ramach programu Natura 2000,
- płatności związane z ramową dyrektywą wodną,
- płatności rolno-środowiskowe,
  - w tym płatności z tytułu rolnictwa ekologicznego,
- płatności z tytułu dobrostanu zwierząt,
- różnicowanie w kierunku działalności pozarolniczej,
- zachęcanie do prowadzenia działalności związanej z turystyką.

Użytkowanie gruntów

Powierzchnia gruntów ogółem oznacza łączną powierzchnię użytków rolnych, lasów i gruntów leśnych oraz pozostałych gruntów niezależnie od tytułu władania - własnych, dzierżawionych (na zasadzie umowy i bezumownie), użytkowanych z tytułu zajmowania określonego stanowiska (leśniczy, ksiądz, nauczyciel, itp.), wspólnych w części przypadających użytkownikowi, a także użytkowane przez gospodarstwo grunty należące do gospodarstw opuszczonych.

Użytki rolne ogółem to powierzchnia:

- użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej (użytki rolne utrzymywane zgodnie z normami, spełniające wymogi Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie minimalnych norm z dnia 11 marca 2010 r. (Dz. U. Nr 39, poz. 211) z późniejszymi zmianami, na którą składają się:
  - łąki trwałe,
  - pastwiska trwałe,
  - uprawy trwałe, w tym sady (plantacje drzew i krzewów owocowych oraz ich szkółki),
  - ogrody przydomowe (bez powierzchni przeznaczonej na rekreację),
  - zasiewy (z wyłączeniem upraw trwałych i ogrodów przydomowych),
  - grunty ugorowane (łącznie z powierzchnią upraw na przyoranie uprawianych jako plon główny),
- użytków rolnych pozostałych (użytki rolne nie użytkowane i nie utrzymywane w dobrej kulturze rolnej w dniu 1 czerwca 2013 r.).

Łąki trwałe to grunty pokryte trwale trawami (tj. 5 lat lub więcej), z zasady koszone, a w rejonach górskich również powierzchnia koszonych hal i połonin. Łąki powinny być

utrzymywane w dobrej kulturze rolnej i przynajmniej raz w roku koszone, ale zbiory niekoniecznie wykorzystywane do celów produkcyjnych.

Pastwiska trwałe to grunty pokryte trwale trawami (5 lat lub więcej), które z zasady nie są koszone, lecz wypasane, a w rejonach górskich również powierzchnia wypasanych hal i połonin utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej (łącznie z pastwiskami trwałymi niewykorzystywanymi do celów produkcyjnych oraz z ekstensywnie wypasanymi pastwiskami położonymi na terenie pagórkowatym lub na znacznej wysokości, na glebach niskiej klasy, na których nie stosuje się nawożenia, podsiewów, melioracji itp.).

Uprawy trwałe to łączna powierzchnia sadów, szkółek drzew i krzewów owocowych, szkółek drzew i krzewów ozdobnych, szkółek drzew leśnych do celów handlowych, wikliny, drzew i krzewów owocowych rosnących poza plantacjami, innych gruntowych upraw trwałych, w tym tarniny, derenia i choinek bożonarodzeniowych, a także upraw trwałych pod osłonami.

Sady to plantacje drzew owocowych, krzewów owocowych i upraw jagodowych utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej (łącznie z plantacjami leszczyny, malin, winorośli) rosnące w zwartym nasadzeniu, a także szkółki drzew i krzewów owocowych. Do sadów nie zalicza się powierzchni uprawy truskawek i poziomek.

Ogrody przydomowe to powierzchnia zlokalizowana najczęściej wokół siedziby gospodarstwa, często oddzielona od reszty gospodarstwa. Obejmuje powierzchnię upraw przeznaczonych przede wszystkim na samozaopatrzenie w gospodarstwie domowym użytkownika gospodarstwa rolnego. Sporadycznie nadwyżki zbiorów mogą być sprzedawane. Ogród przydomowy może obejmować zarówno uprawy rolne i ogrodnicze jednoroczne, jak i uprawy wieloletnie. Do ogrodów przydomowych nie należy zaliczać powierzchni trawników i ogrodów ozdobnych oraz powierzchni przeznaczonej na rekreację.

Grunty ugorowane to grunty orne niewykorzystywane do celów produkcyjnych, ale utrzymane według zasad dobrej kultury rolnej, przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska. Zaliczamy tu grunty zarówno uprawnione, jak i nieuprawnione (np. gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha) do płatności obszarowych, a także powierzchnię upraw na przyoranie uprawianych jako plon główny (nawozy zielone). Do gruntów ugorowanych nie zaliczono gruntów przygotowanych pod zasiewy (np. warzyw), które do 1 czerwca 2013 r. były nieobsiane lub nieobsadzone.

Lasy i grunty leśne to powierzchnia o wielkości co najmniej 0,10 ha, pokryta roślinnością leśną (zalesiona) lub przejściowo jej pozbawiona (nie zalesiona) oraz grunty związane z gospodarką leśną. Uwzględnia się tu powierzchnię szkółek drzew leśnych

założonych na terenach leśnych i wykorzystywanych na potrzeby własne gospodarstwa rolnego (niehandlowe), a także powierzchnię drzew i krzewów szybko rosnących prowadzonych na użytkach rolnych (np. wierzba energetyczna).

Pozostałe grunty to grunty będące pod zabudowaniami, podwórzami, placami i ogrodami ozdobnymi, parkami, powierzchnia wód śródlądowych (własnych i dzierzawionych), rowów melioracyjnych, powierzchnia porośnięta wikliną w stanie naturalnym, powierzchnia terenów bagiennych, powierzchnia innych gruntów (torfowiska, żwirownie), nieużytków (w tym gruntów zadrzewionych i zakrzaczonych) oraz powierzchnia przeznaczona do rekreacji (np. zlokalizowana wokół domu, pola golfowe, itp.). Do pozostałych gruntów zalicza się także powierzchnię gruntów rolnych nie użytkowanych rolniczo, jeżeli grunty te nie powrócą już do użytkowania rolniczego, np. grunty rolne przeznaczone pod budowę drogi, supermarketu.

Powierzchnia zasiewów

Powierzchnia zasiewów to powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych w gospodarstwie rolnym (z wyłączeniem upraw trwałych i w ogrodach przydomowych).

Dane o powierzchni zasiewów dotyczą powierzchni upraw poszczególnych ziemiopłodów uprawianych w plonie głównym.

Do grupy „**zbóż ogółem**” zaliczono zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi łącznie z kukurydzą na ziarno i pozostałymi uprawami zbożowymi (gryka, proso itp.).

W grupie „**zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi**” ujęto zboża podstawowe (pszenica, żyto, jęczmień, owies i pszenżyto) oraz powierzchnię zasiewów mieszanek zbożowych ozimych i jarych.

Grupa „**przemysłowe**” obejmuje buraki cukrowe, rzepak i rzepik, len (łącznie z lmem oleistym) i konopie oraz tytoń.

Do grupy „**strączkowych jadalnych**” zaliczono groch, fasolę, bób oraz inne strączkowe jadalne (np. ciecierzycę) uprawiane na ziarno. Powierzchnię zasianą grochem, fasolą, bobem itp. przewidzianą do zbioru w stanie niedojrzałym zaliczono do warzyw gruntowych.

Grupa „**pastewne**” obejmuje uprawy okopowych pastewnych, strączkowych pastewnych łącznie z mieszankami zbożowo-strączkowymi na ziarno i zielonkę, kukurydzę na zielonkę, motylkowe drobnonasienne, inne pastewne i trawy na nasiona i zielonkę (bez upraw przeznaczonych na nawozy zielone).

Grupa „**pozostałe**” obejmuje warzywa gruntowe, truskawki i poziomki gruntowe, uprawy nasienne, kwiaty i rośliny ozdobne gruntowe, pozostałe przemysłowe (np. krokosz barwierski, zioła dla przemysłu kosmetycznego, uprawy wieloletnie na cele energetyczne), słonecznik na ziarno, soję, inne oleiste (nie uwzględnione w grupie „przemysłowe”), chmiel, zioła i przyprawy, cykorię, a także uprawy pod osłonami (bez upraw trwałych pod osłonami) oraz pozostałe uprawy .

Do **warzyw** zaliczono: kapustę głowiastą (wczesną i późną, białą, czerwoną i włoską), cebulę, marchew jadalną, buraki ćwikłowe, ogórki, pomidory, kalafior (wczesne i późne), warzywa pozostałe (pietruszkę, selery, pory, brukselkę, szczaw, szpinak, sałatę, rzodkiewkę, chrzan, rabarbar, skorzonę, kalarepę, czosnek, dynię, szparagi, brokuły, kapustę pekińską, cykorię liściastą itp). Grupa ta obejmuje również groch i bób zebrany w stanie niedojrzałym (zielonym), fasolę szparagową, z której zebrano niedojrzałe strąki oraz kukurydzę z przeznaczeniem na zbiór kolb w stanie niedojrzałym, a także rozsady warzyw gruntowych na potrzeby własne gospodarstwa.

Powierzchnia uprawy „**warzyw gruntowych**” to łączna powierzchnia warzyw uprawianych w gruncie lub z zastosowaniem przykrycia upraw niską, niedostępną folią (poniżej 1,5 m w szczycie) okresowo bądź na stałe w danym sezonie wegetacji. Do powierzchni warzyw gruntowych zaliczono powierzchnię planowaną do obsiania lub obsadzenia po 1 czerwca 2013 r. pod zbiory warzyw w 2013 r.

Powierzchnia uprawy „**warzyw pod osłonami**” to powierzchnia uprawy warzyw i rozsąd warzyw na potrzeby gospodarstwa, uprawianych pod dostępnymi osłonami, tj. w szklarniach, tunelach foliowych wysokich (1,5 m i więcej w szczycie) i w inspektach.

Powierzchnia uprawy „**truskawek**” to powierzchnia zasadzona truskawkami i poziomkami (łącznie z nowymi, wiosennymi nasadzeniami) w gruncie i pod niską, niedostępną folią (poniżej 1,5 m w szczycie). Nie uwzględniono tu powierzchni przygotowanej do nasadzeń jesiennych oraz powierzchni plantacji truskawek przeznaczonych na sadzonki (którą ujęto w grupie „pozostałe”).

Powierzchnię uprawy ziemniaków, warzyw gruntowych, truskawek i poziomek gruntowych oraz grupy „pozostałych upraw” od 2007 r. podaje się **bez powierzchni w ogrodach przydomowych**, która zgodnie z klasyfikacją UE jest odrębną pozycją wyszczególnioną w użytkowaniu gruntów.

Zwierzęta gospodarskie

Badaniu podlegały zwierzęta gospodarskie, które znajdowały się w gospodarstwie rolnym oraz zwierzęta wysłane na redyki, wypasy i do bacówek. Rejestrowane były wszystkie zwierzęta, tj. zarówno stanowiące własność użytkownika gospodarstwa rolnego lub członków jego gospodarstwa domowego, jak również zwierzęta przetrzymywane czasowo lub stale w gospodarstwie, tj. przyjęte na wychów, opas itp., niezależnie od tego, czy przyjęto je od gospodarstw indywidualnych, czy od jednostek państwowych, spółdzielczych, spółek. Wyjątek stanowiły pnie pszczele, które były spisywane u ich właściciela niezależnie od tego w jakim miejscu się znajdowały.

Do **krów** zalicza się krowy mleczne i krowy „mamki”.

Krowy mleczne to dorosłe samice bydła, które miały już potomstwo, a ze względu na rasę, odmianę lub szczególne właściwości utrzymywane są w gospodarstwie wyłącznie lub głównie do produkcji mleka przeznaczonego do konsumpcji lub przetworzenia na produkty mleczne. Zalicza się tu również krowy mleczne wybrakowane już z chowu, które w momencie przeprowadzania badania pozostają jeszcze w gospodarstwie na tzw. dopasie, po czym skierowane zostaną do uboju.

Krowy “mamki” to dorosłe samice bydła, które miały już potomstwo, a ze względu na rasę (krowy ras mięsnych i urodzone z krzyżówek z rasami mięsnymi) lub szczególne właściwości utrzymywane są w gospodarstwie wyłącznie lub głównie do produkcji cieląt rzeźnych i których mleko wykorzystywane jest do odchowu cieląt lub przeznaczane na paszę dla innych zwierząt. Zalicza się tu również krowy “mamki” wybrakowane już z chowu, które w momencie przeprowadzania badania pozostają jeszcze w gospodarstwie na tzw. dopasie, po czym skierowane zostaną do uboju.

Badaniu podlegało pogłowie **drobiu** poszczególnych gatunków w wieku powyżej 2 tygodni. Dla gospodarstw rolnych o dużej skali chowu drobiu (np. ferma wielkotowarowa produkująca brojlery lub jaja konsumpcyjne), w których w dniu badania nie było na stanie drobiu w związku z trwającą właśnie przerwą technologiczną w produkcji, a przerwa ta nie przekraczała 8 tygodni, przyjmowano stany drobiu z okresu przed opróżnieniem pomieszczeń (kurników).

W celu przeliczenia pogłowia zwierząt w sztukach fizycznych na **sztuki przeliczeniowe duże (SD)** wykorzystano następujące współczynniki:

- bydło, tj. cielęta ogółem w wieku poniżej 1 roku – 0,40; byczki i jałówki razem w wieku 1-2 lat – 0,70; samce bydła w wieku 2 lat i więcej – 1,0; jałówki w wieku 2 lat i więcej – 0,80; krowy mleczne – 1,0, krowy „mamki” – 0,80,
- trzoda chlewna, tj. prosięta o wadze do 20 kg – 0,027; lochy ogółem – 0,50; pozostała trzoda chlewna razem (warchlaki o wadze 20-50 kg, knury i knurki o wadze 50 kg i więcej, trzoda chlewna na ubój o wadze 50 kg i więcej, tj. tuczniki) – 0,30,
- owce ogółem – 0,10,
- kozy ogółem – 0,10,
- konie ogółem – 0,80,
- drób, tj. łącznie brojlery kurze oraz kury i koguty dorosłe na rzeź – 0,007; nioski kurze razem – 0,014; łącznie indyki, gęsi, kaczki, drób pozostały (bez strusi) – 0,030; strusie – 0,35,
- króliki ogółem – 0,020.

Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze

Badaniem zostały objęte ciągniki oraz wybrane maszyny i urządzenia wykorzystywane wyłącznie lub częściowo w gospodarstwach rolnych do prac związanych z działalnością rolniczą. Spisano sprzęt własny (stanowiący wyłączną własność użytkownika gospodarstwa lub członka jego gospodarstwa domowego), jak i wspólny (będący współwłasnością kilku rolników i użytkowany przez więcej niż jedno gospodarstwo). Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze należące do kilku rolników spisywano u tego rolnika, u którego znajdowały się w dniu referencyjnym.

Spisywano sprzęt sprawny technicznie, jak również znajdujący się w remoncie oraz przeznaczony do naprawy (niesprawny technicznie przez okres krótszy niż rok).

Dane o ciągnikach dotyczą ciągników kołowych dwuosiowych oraz gąsienicowych (również własnej konstrukcji). W grupie ciągników spisane zostały również ładowarki teleskopowe.

Zużycie nawozów

Dane o zastosowanych w gospodarstwie rolnym nawozach mineralnych, wapniowych oraz nawozach naturalnych pochodzenia zwierzęcego obejmują okres od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Zużycie nawozów mineralnych (azotowych, fosforowych, potasowych) oraz wapniowych prezentowane jest w przeliczeniu na czysty składnik NPK i CaO. Przeliczeń zużycia nawozów na 1 ha użytków rolnych w roku gospodarczym 2012/2013 dokonano na powierzchnię użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej według stanu w dniu 1 czerwca 2013 r.

Gospodarstwa ekologiczne

Za **gospodarstwo stosujące ekologiczne metody produkcji rolniczej (gospodarstwo ekologiczne)** uważa się gospodarstwo rolne, które posiada certyfikat nadany przez jednostkę certyfikującą lub jest w trakcie przedstawiania na ekologiczne metody produkcji rolniczej (pod kontrolą jednostki certyfikującej).

Dochody gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego

Dane dotyczą okresu 12 miesięcy, tj. okresu od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Za **gospodarstwo domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego** uważa się zespół osób mieszkających i utrzymujących się wspólnie, jeżeli wśród nich jest osoba prowadząca gospodarstwo indywidualne.

Za **dochód całkowity gospodarstwa domowego** uważa się łączne dochody (z tytułu prowadzenia działalności rolniczej i pozarolniczej oraz z tytułu: pracy najemnej, pobierania emerytur i rent, zasiłku z pomocy społecznej, zasiłku wychowawczego, alimentów, stypendiów, posiadania lokat kapitałowych, uzyskiwania pomocy zagranicznej, wygranych w grach liczbowych i loteriach itp.) wszystkich osób (spokrewnionych i niespokrewnionych) zamieszkujących wspólnie z użytkownikiem gospodarstwa rolnego i wspólnie się z nim utrzymujących.

Dla potrzeb publikacji przyjęto, że **główne źródło dochodu** to źródło dochodów przekraczające 50% dochodów ogółem gospodarstwa domowego.

Do gospodarstw uzyskujących dochody z działalności rolniczej oraz z działalności pozarolniczej zaliczono również te gospodarstwa, gdzie omawiane rodzaje działalności nie przyniosły jeszcze dochodów lub przynosiły straty.

Pracujący w gospodarstwach rolnych

Dane o pracujących w rolnictwie według **aktywności stałej** dotyczą nakładów pracy ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy, a więc uwzględniają cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym.

W **gospodarstwach indywidualnych** poddano badaniu wkład pracy użytkownika gospodarstwa rolnego oraz dorosłych członków jego rodziny (tj. w wieku 15 lat i więcej), niezależnie od tego czy stanowili jedno gospodarstwo domowe, czy nie, wkład pracy pracowników najemnych stałych, dorywczych, kontraktowych, a także pracę wykonywaną w ramach pomocy sąsiedzkiej.

W **gospodarstwach osób prawnych** oraz **jednostkach organizacyjnych niemających osobowości prawnej** badany był wkład pracy pracowników najemnych stałych, dorywczych, kontraktowych i pozostałych pracujących.

Za **pracę w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym** uznaje się wykonywanie prac bezpośrednio związanych z produkcją rolniczą (roślinną i zwierzęcą) oraz prace ogólne, związane z prowadzeniem gospodarstwa, np.:

- zakup środków produkcji,
- sprzedaż produktów i przygotowanie ich do sprzedaży,
- prace związane z magazynowaniem,
- transport na potrzeby gospodarstwa rolnego,
- bieżące naprawy sprzętu rolniczego, prace konserwacyjne budynków, maszyn, instalacji,
- organizację i zarządzanie pracą w gospodarstwie rolnym, załatwianie spraw urzędowych, prowadzenie rachunków,
- wypełnianie wniosków o dopłaty bezpośrednie i inne.

Jako pracy w gospodarstwie rolnym nie traktuje się takich prac jak: przyrządzanie posiłków, pranie, sprzątanie, opieka nad dziećmi oraz innych prac związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego. Wyłączone są również prace związane z leśnictwem, łowiectwem, połowem lub hodowlą ryb (bez względu na to czy prowadzone były w gospodarstwie czy poza nim), a także praca w ramach działalności gospodarczej innej niż rolnicza.

Za **pracę poza swoim/rodzinnym gospodarstwem rolnym** uznaje się każdą pracę (również dorywczą), wykonywaną poza rodzinnym gospodarstwem rolnym (najemną lub na własny rachunek, w tym również w rolnictwie). Uwzględniona została tutaj również praca

wykonywana w rodzinnej działalności gospodarczej (innej niż rolnicza) np. w agroturystyce, działalności usługowej z wykorzystaniem własnego sprzętu.

Wśród pracujących członków gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego (określonych jako „pracujący w swoim gospodarstwie rolnym”) wyodrębniono następujące kategorie:

1. pracujący wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym,
2. pracujący głównie w swoim gospodarstwie rolnym i dodatkowo poza gospodarstwem,
3. pracujący głównie poza swoim gospodarstwem rolnym i dodatkowo w swoim gospodarstwie rolnym.

Podziału na pracę główną i dodatkową dokonano na podstawie kryterium czasu pracy, tj.:

- **praca główna** - określana dla osób, które wykonywały więcej niż jedną pracę - oznaczała taką, która zwykle zajmuje najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace (lub więcej) zajmowały taką samą ilość czasu, pracą główną była ta, która przynosiła wyższy dochód,
- **praca dodatkowa** oznaczała tę, która spośród innych niż praca główna wykonywanych zajęć zarobkowych, zajmowała zwykle najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace dodatkowe zajmowały taką samą ilość czasu, należało wskazać tę, która przynosiła wyższy dochód.

Ze względu na duży udział pracy w niepełnym wymiarze godzin oraz sezonowego zatrudnienia pracowników dorywczych, kontraktowych, pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej i „pozostałych osób pracujących” nakłady pracy w rolnictwie zostały wyrażone w **umownych rocznych jednostkach pracy (Annual Work Unit - AWU)**.

Roczna jednostka pracy (AWU) oznacza ekwiwalent pełnego etatu. Oblicza się ją przez podzielenie liczby godzin przepracowanych w ciągu roku przez roczną liczbę godzin odpowiadającą pełnemu etatowi. W Polsce jako ekwiwalent pełnego etatu przyjęto 2120 godzin pracy w roku, tzn. 265 dni roboczych po 8 godzin pracy dziennie. Przy wyliczaniu nakładów pracy wyrażonych w AWU (zgodnie z metodologią Eurostatu) zachowano warunek, że na 1 osobę nie może przypadać więcej niż 1 AWU, nawet jeżeli w rzeczywistości osoba pracuje dłużej.

W tablicy prezentującej dane według godzin pracy podano **średni czas pracy w gospodarstwie rolnym w ciągu roku w przedziałach:**

- 0 - 530 godzin oznacza mniej niż $\frac{1}{4}$ etatu - (np. praca była wykonywana przez okres do 3 miesięcy),
- 531 - 1060 godzin oznacza $\frac{1}{4}$ etatu, ale mniej niż $\frac{1}{2}$ etatu - (np. praca była wykonywana przez okres od 3 miesięcy włącznie do 6 miesięcy),
- 1061 - 1590 godzin oznacza $\frac{1}{2}$ etatu, ale mniej niż $\frac{3}{4}$ etatu - (np. praca była wykonywana przez okres od 6 miesięcy włącznie do 9 miesięcy),
- 1591 - 2119 godzin oznacza $\frac{3}{4}$ etatu, ale mniej niż 1 etat - (np. praca była wykonywana przez okres od 9 miesięcy włącznie do 12 miesięcy),
- 2120 godzin i więcej oznacza 1 pełny etat - (np. praca była wykonywana przez 12 miesięcy w roku).

Nakłady pracy ogółem dla całego rolnictwa uwzględniają również wkład pracowników najemnych w gospodarstwach indywidualnych i w gospodarstwach osób prawnych oraz jednostkach organizacyjnych niemających osobowości prawnej.

Do **pracowników najemnych** zaliczono osoby zatrudnione na podstawie pisemnej lub ustnej umowy o pracę, otrzymujące wynagrodzenie w gotówce lub w naturze. Częścią wynagrodzenia mogły być również koszty utrzymania (np. nocleg, wyżywienie).

Do **pracowników najemnych stałych** zaliczono osoby, które pracowały w każdym tygodniu w roku poprzedzającym dzień badania, bez względu na liczbę godzin pracy w ciągu tygodnia. Do pracowników najemnych stałych zaliczono również osoby, które przepracowały tylko część tygodni w roku ze względu na:

- specyfikę produkcji rolnej w gospodarstwie (np. uprawa owoców, warzyw gruntowych) wymagającej zatrudnienia pracowników tylko w ciągu kilku miesięcy w roku,
- urlop, chorobę, wypadek, zgon,
- rozpoczęcie lub zakończenie pracy w gospodarstwie (czyli osoby, które zmieniły miejsce pracy w ciągu roku),
- całkowite wstrzymanie pracy w gospodarstwie spowodowane przyczynami naturalnymi (powódź, pożar).

Pracownicy dorywczy - są to osoby, które w ciągu 12 miesięcy pracowały tylko w wybranym okresie i nie mają stałej umowy o pracę.

Pomoc sąsiedzka - to wymiana nakładów pracy pomiędzy gospodarstwami rolnymi. Praca ta musi być wykonywana bez wynagrodzenia przez osoby użytkujące inne gospodarstwo rolne.

Pracownicy kontraktowi - to osoby wykonujące określoną usługę w gospodarstwie rolnym, które nie zostały zatrudnione bezpośrednio przez to gospodarstwo rolne.

Do pozostałych osób pracujących w gospodarstwie rolnym zaliczono członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych (jeżeli pracowali w gospodarstwie rolnym), uczniów pracujących w szkolnych gospodarstwach rolnych, osoby pracujące (w tym duchownych) w gospodarstwach prowadzonych przez zakony (ale nie pracowników najemnych stałych).

TYOLOGIA GOSPODARSTW ROLNYCH

Obowiązująca klasyfikacja gospodarstw rolnych według standardów Unii Europejskiej nazywana Wspólnotową Typologią Gospodarstw Rolnych w skrócie „typologią”, została ustanowiona Rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1242/2009 z dnia 8 grudnia 2008 r.

Podstawowym celem typologii jest dostarczenie narzędzia umożliwiającego:

- spełnienie potrzeb informacyjnych Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej,
- sporządzanie analiz porównawczych sytuacji ekonomiczno-produkcyjnej gospodarstw rolnych:
  - pomiędzy różnymi klasami wielkości ekonomicznej i różnymi typami rolniczymi gospodarstw,
  - pomiędzy poszczególnymi krajami członkowskimi i ich regionami,
  - pomiędzy różnymi okresami czasowymi (analizy pionowe).

Dane pochodzące z badania struktury gospodarstw rolnych 2013 oraz wartości współczynników standardowej produkcji opracowane przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, dla każdej uprawy i kategorii zwierząt, pozwoliły na ustalenie dla każdego spisane gospodarstwa rolnego **wielkości ekonomicznej** oraz **typu rolniczego**.

Produkcja określonej działalności rolniczej jest to wartość produkcji rolnej brutto uzyskanej z jednego hektara uprawy lub od jednego zwierzęcia gospodarskiego. Wartość oblicza się poprzez przemnożenia produkcji z 1 ha lub od 1 zwierzęcia przez cenę na terenie gospodarstwa rolnego, bez VAT, podatków od produktów i dopłat bezpośrednich.

Standardowa produkcja (SP) oznacza wartość produkcji odpowiadającej przeciętnej sytuacji w danym regionie. Jest obliczana jako średnia z pięciu lat wartość produkcji z określonej działalności rolniczej (roślinnej i zwierzęcej).

Całkowita standardowa produkcja gospodarstwa (GSP) jest sumą wartości uzyskanych dla każdej działalności rolniczej prowadzonej w gospodarstwie przez przemnożenie współczynników SP dla danej działalności przez liczbę hektarów lub liczbę zwierząt.

Wartość SP produktów roślinnych jest odnoszona do 1 ha, z wyjątkiem upraw grzybów, gdzie stosuje się standardową powierzchnię 100 m². W przypadku produkcji zwierzęcej współczynniki SP liczone są na jedną sztukę zwierzęcia. Wyjątek stanowią drób i pszczoły, dla których SP liczone są odpowiednio na 100 sztuk i 1 pień pszczeli.

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego jest to całkowita standardowa produkcja gospodarstwa wyrażona w euro.

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa pozwala na jego zaklasyfikowanie do jednej z poniżej podanych klas:

Klasa wielkości ekonomicznej	Całkowita standardowa produkcja gospodarstwa w euro		
I		<	2 000
II	2 000	- <	4 000
III	4 000	- <	8 000
IV	8 000	- <	15 000
V	15 000	- <	25 000
VI	25 000	- <	50 000
VII	50 000	- <	100 000
VIII	100 000	- <	250 000
IX	250 000	- <	500 000
X	500 000	- <	750 000
XI	750 000	- <	1 000 000
XII	1 000 000	- <	1 500 000
XIII	1 500 000	- <	3 000 000
XIV		> =	3 000 000

Typ rolniczy gospodarstwa określany jest na podstawie wielkości udziału standardowej produkcji poszczególnych działalności rolniczych prowadzonych w gospodarstwie w całkowitej standardowej produkcji gospodarstwa rolnego.

Typologia gospodarstw rolnych ma charakter hierarchiczny. Wyróżnia się 9 typów ogólnych, 22 typy podstawowe oraz 62 typy szczegółowe.

Dla potrzeb definicji typów ogólnych, wskaźnikom standardowej produkcji z działalności rolniczych ujmowanych w badaniach struktury gospodarstw rolnych zostały nadane następujące symbole:

- **P1** – standardowa produkcja z następujących upraw: zboża (pszenica zwyczajna, pszenica twarda, żyto, pszenżyto, jęczmień, owies, kukurydza na ziarno, gryka, proso, pozostałe zboża), strączkowe łącznie z mieszankami zbóż z roślinami strączkowymi (groch jadalny, fasola jadalna, inne strączkowe jadalne, strączkowe pastewne na ziarno), ziemniaki, buraki cukrowe, rośliny przemysłowe (tytoń, chmiel, rzepak i rzepik, słonecznik, soja, len, konopie, zioła i rośliny aromatyczne, pozostałe uprawy przemysłowe), warzywa i truskawki w uprawie polowej, uprawy nasienne i sadzonki, pastewne na sprzedaż, pozostałe uprawy, grunty ugorowane bez dopłat.
- **P2** – standardowa produkcja z następujących upraw: warzywa i truskawki w uprawie polowej - ogrody towarowe, warzywa i truskawki w uprawie pod osłonami, kwiaty i rośliny ozdobne w uprawie polowej, kwiaty i rośliny ozdobne w uprawie pod osłonami, szkółki drzew i krzewów owocowych, ozdobnych i leśnych oraz uprawy grzybów.
- **P3** – standardowa produkcja z następujących upraw: plantacje drzew i krzewów owocowych, winnice, pozostałe uprawy trwałe (np. wiklina), uprawy trwałe pod osłonami.
- **P4** – standardowa produkcja z następujących gatunków zwierząt: konie, bydło, owce, kozy oraz rośliny pastewne (łąki i pastwiska z wyłączeniem nieuprawianych terenów do wypasu, rośliny okopowe, rośliny na zielonkę: strączkowe, motylkowe, kukurydza, inne pastewne na zielonkę oraz trawy polowe na zielonkę).
- **P5** – standardowa produkcja z następujących gatunków zwierząt: trzoda chlewna, drób, króliki (samice hodowlane).

Wyróżnia się następujące **typy ogólne** gospodarstw:

1. Specjalizujące się w uprawach polowych

Gospodarstwa, dla których: $P1 > 2/3$ całkowitej standardowej produkcji gospodarstwa rolnego (GSP)

2. Specjalizujące się w uprawach ogrodniczych (warzyw, truskawek, kwiatów i roślin ozdobnych), grzybów i w szkółkarstwie

Gospodarstwa, dla których: $P2 > 2/3$ GSP

3. Specjalizujące się w uprawie drzew i krzewów owocowych (uprawy trwałe)

Gospodarstwa, dla których: $P3 > 2/3$ GSP

4. **Specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi**
Gospodarstwa, dla których: $P4 > 2/3 \text{ GSP}$
5. **Specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi**
Gospodarstwa, dla których: $P5 > 2/3 \text{ GSP}$
6. **Mieszane - różne uprawy**
Gospodarstwa, dla których: $(P1 + P2 + P3) > 2/3 \text{ GSP}$; $P1 \leq 2/3 \text{ GSP}$; $P2 \leq 2/3$;
 $P3 \leq 2/3 \text{ GSP}$
7. **Mieszane - różne zwierzęta**
Gospodarstwa, dla których: $(P4 + P5) > 2/3 \text{ GSP}$; $P4 \leq 2/3 \text{ GSP}$; $P5 \leq 2/3 \text{ GSP}$
8. **Mieszane - różne uprawy i zwierzęta**
Gospodarstwa nie spełniające warunków klasyfikacji dla typów 1-7.
9. **Gospodarstwa niesklasyfikowane**
Gospodarstwa, dla których $\text{GSP} = 0$

SCHEMAT LOSOWANIA PRÓBY

Uwagi wstępne

Obszerna i różnotematyczna problematyka badania spowodowała szczególne podejście do zagadnienia schematu wyboru próby, a przede wszystkim warstwowania gospodarstw. Przy opracowywaniu tych zagadnień wykorzystane zostały doświadczenia krajów Unii Europejskiej oraz Polski z przeprowadzonych w latach 2005, 2007 oraz 2010 badań struktury gospodarstw rolnych. Problematyka badania w 2013 r., podobnie jak w roku 2010, poszerzona została o zmienne dla potrzeb krajowych oraz o zakres zagadnień wymaganych przez Eurostat dla badania struktury gospodarstw rolnych (zgodnie z obowiązującym obecnie Rozporządzeniem PE i Rady nr 1166/2008).

Badana populacja liczyła łącznie ok. 1733 tys. gospodarstw, z której wylosowano próbę liczącą ok. 200 tys. gospodarstw.

Problem warstwowania

W celu wylosowania próby zastosowany został schemat losowania warstwowego. Powstały jednak trudności z wykorzystaniem tych samych zmiennych warstwujących dla różnych typów gospodarstw. Z tego powodu przed warstwowaniem populacja gospodarstw rolnych w Polsce podzielona została na następujące kategorie:

- I. gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą, nie zaliczone do gospodarstw ekologicznych, z tego:
  - I.1. gospodarstwa, które według danych w operacie losowania posiadały co najmniej: 20 sztuk owiec lub 20 kóz lub 2000 sztuk drobiu kurzego lub 500 sztuk indyków lub 500 sztuk gęsi lub 500 sztuk kaczek lub 80 pni pszczelich, a także gospodarstwa prowadzące działy specjalne produkcji rolnej oraz z przypisaną wielkością ekonomiczną wynoszącą co najmniej 250 tys. euro,
  - I.2. zasadnicza kategoria gospodarstw prowadzących działalność rolniczą, ale bez gospodarstw zaliczonych do powyższej kategorii,
- II. gospodarstwa nieprowadzące działalności rolniczej,
- III. gospodarstwa nowopowstałe oraz gospodarstwa, dla których nie został określony typ gospodarstwa i wielkość ekonomiczna.
- IV. gospodarstwa ekologiczne,
- V. gospodarstwa osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej.

Gospodarstwa zaliczone do kategorii I.1 oraz kategorii IV i V były badane w 100%. W pozostałych kategoriach losowane były próby gospodarstw. Losowanie poprzedzone było dzieleniem, oddzielnie w każdej kategorii, założonej liczebności próby pomiędzy województwa, tworzeniem warstw w poszczególnych kategoriach oraz alokacją próby pomiędzy warstwy. W zależności od kategorii gospodarstw, kryteria warstwowania i alokacji próby były odmienne. Zgodnie z doświadczeniami krajów Unii Europejskiej jednym z kryteriów warstwowania była wielkość ekonomiczna gospodarstwa, obliczana według metodologii Eurostatu.

Warstwowanie i alokacja próby

Warstwowanie gospodarstw i alokacja próby pomiędzy województwa i warstwy przeprowadzone zostało oddzielnie w każdej z wymienionych wyżej kategorii gospodarstw.

Gospodarstwa grupy I.1. stanowiły w każdym województwie warstwę 01. Gospodarstwa te nie były losowane. Zbadano 100% tej populacji, tj. 21661 gospodarstw.

Gospodarstwa zaliczone do kategorii I.2 w liczbie ok. 1404 tys. jednostek losowania, powarstwowane zostały oddzielnie w każdym województwie, według 10 warstw.

Podział populacji gospodarstw na warstwy oraz alokację próby przeprowadzono przy wykorzystaniu metody optymalizacji numerycznej¹ (metoda ta była stosowana także w odniesieniu do innych kategorii gospodarstw).

Jako kryterium warstwowania dla kategorii I.2 przyjęto dwie zmienne: powierzchnię użytków rolnych i wielkość ekonomiczną. Ze względu na znaczenie tej kategorii gospodarstw, zasady doboru próby zostały w tym przypadku opisane dokładniej (poniżej).

Przystępując do losowania próby z tej kategorii gospodarstw przyjęto następujące założenia:

- (1) liczebność próby n ustalona jest dla populacji gospodarstw w Polsce, a nie dla poszczególnych województw, przy czym n liczy ok. 145 tys. jednostek losowania,
- (2) w poszczególnych województwach próba losowana jest według schematu losowania warstwowego-optymalnego Neymana,
- (3) w każdym województwie dokonywany jest podział populacji na 10 warstw ($h = 02, 03, \dots, 11$) i jednocześnie dokonuje się alokacji próby pomiędzy warstwy,
- (4) w każdym województwie do ostatniej warstwy (tj. $h = 11$) zaliczane są gospodarstwa, które przynajmniej dla jednej zmiennej przyjętej za podstawę warstwowania mają wartość powyżej określonego progu. Utworzona w ten sposób tzw. górna warstwa zawiera gospodarstwa, które nie są losowane, lecz wszystkie zaliczane są do próby,
- (5) przyjęto, że oczekiwana precyzja wyników badania, mierzona współczynnikiem zmienności powierzchni użytków rolnych i wartości wielkości ekonomicznej dla tej grupy gospodarstw będzie jednakowa dla każdego województwa i w przybliżeniu równa będzie 0,3%.

Z tej części populacji wylosowano 145 304 gospodarstwa.

Gospodarstwa kategorii II to gospodarstwa nieprowadzące działalności rolniczej. Gospodarstwa tej grupy liczącej ok. 121 tys. gospodarstw, objęte zostały badaniem w celu sprawdzenia czy nie podjęły produkcji rolniczej. W związku z tym gospodarstwa te zakwalifikowane zostały do jednej z pięciu warstw tj. $h = 12, 13, \dots, 16$. Kryterium tworzenia warstw i alokacji próby pomiędzy województwa i warstwy była powierzchnia ogólna gospodarstwa. Przyjęto, że współczynnik zmienności dla tej zmiennej powinien być dla

---

¹ Opis rozwiązania tego problemu opublikowany został w artykule B. Lednickiego i R. Wieczorkowskiego „Optimal Stratification and Sample Allocation Between Subpopulation and Strata”, „Statistics in Transition”, V.6, No 2, 2003 r Warszawa

każdego województwa równy 1,5%. Do próby wylosowano 2809 gospodarstw. W warstwie 16 wszystkie gospodarstwa zaliczone zostały do próby.

Kategorię III stanowiły gospodarstwa nowopowstałe oraz takie, dla których nie było informacji o typie gospodarstwa i wielkości ekonomicznej. W operacie losowania było zapisanych ok. 159 tys. takich gospodarstw. Gospodarstwa te, w każdym województwie, zostały powarstwowane według 6 warstw ($h = 17, 18, \dots, 22$). Warstwę 22 stanowiły gospodarstwa, w których według operatu było co najmniej 20 sztuk bydła względnie 50 sztuk trzody chlewnej. Kryterium tworzenia warstw 17-21 i alokacji próby pomiędzy województwa i warstwy była powierzchnia użytków rolnych. Przyjęto, że współczynnik zmienności dla tej zmiennej powinien być dla każdego województwa równy 2%. Do próby wylosowano 7684 gospodarstwa tej kategorii.

Kategorię IV (warstwa $h = 23$) stanowiły gospodarstwa ekologiczne, które w liczbie 22542 zaliczone zostały do próby.

Gospodarstwa osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej stanowiące kategorię V (warstwa $h = 24$) zbadane były w 100%. Grupa ta liczyła 4690 gospodarstw.

Do próby wylosowano, względnie zaliczono bez losowania, 204690 gospodarstw rolnych. Liczba gospodarstw w populacji i w próbie według kategorii podana została w tabelicy 1.

Tablica 1. Liczba gospodarstw w populacji i w próbie według kategorii

Kategoria gospodarstwa	Populacja	Próba
Polska	1733272	204690
I1	21661	21661
I2	1404483	145304
II	121233	2809
III	158663	7684
IV	22542	22542
V	4690	4690

Jako operat losowania wykorzystano Operat do Badań Rolniczych (OdB). Informacje o gospodarstwach rolnych zapisane w operacie aktualizowane są danymi ze źródeł administracyjnych oraz wynikami kolejnych badań rolniczych.

Uogólnianie wyników i metoda oceny precyzji

Podstawowym parametrem szacowanym w badaniu jest suma wartości zmiennej X np. pogłowie trzody chlewnej czy też powierzchnia użytków rolnych.

Parametr ten dla w -tego województwa jest postaci:

$$1) \hat{x}_w = \sum_h \sum_i M1_{whi} * x_{whi} \quad (i = 1, 2, \dots, n_{wh}; h = 1, 2, \dots, 24)$$

gdzie:

x_{whi} – wartość zmiennej X w i -tym gospodarstwie wylosowanym z h -tej warstwy w w -tym województwie,

$M1_{whi}$ – waga przypisana i -temu gospodarstwu wylosowanemu z h -tej warstwy w -tego województwa.

n_{wh} - liczba gospodarstw wylosowanych do próby z h -tej warstwy w -tego województwa,

Ocena sumy zmiennej X dla Polski jest sumą wartości oszacowanych dla województw, tj.:

$$(2) \hat{x} = \sum_w \hat{x}_w$$

Wagi $M1_{whi}$ są równe odwrotności frakcji losowania w h -tej warstwie w -tego województwa, tj.:

$$(3) M1_{whi} = \frac{N_{wh}}{n_{wh}},$$

gdzie:

N_{wh} – liczba gospodarstw w h -tej warstwie w -tego województwa,

Ze względu na występowanie braków odpowiedzi (odmów), braków kontaktów z wylosowanym gospodarstwem, a także likwidacji gospodarstwa, wagi pierwotne wynikające z losowania próby zostały odpowiednio skorygowane. Wykorzystano do tego informacje zawarte w raportach kompletności (symbol RA).

Waga dla i-tego gospodarstwa w h-tej warstwie w-tego województwa korygowana była za pomocą mnożnika korygującego r_{whi} , który obliczony został następująco:

$$(4) r_{whi} = \frac{\hat{n}_{1wh} + \hat{n}_{2wh} + \hat{n}_{3wh} \frac{\hat{n}_{1wh} + \hat{n}_{2wh}}{\hat{n}_{wh} - \hat{n}_{3wh}}}{\hat{n}_{1wh}},$$

gdzie:

$\hat{n}_{wh}$ - uogólniona (ważona) liczebność próby wylosowanej w h-tej warstwie w-tego województwa,

$\hat{n}_{1wh}$ - uogólniona liczebność próby zbadanej w h-tej warstwie w-tego województwa (RA = 01),

$\hat{n}_{2wh}$ - uogólniona liczba gospodarstw, które odmówiły udziału w badaniu w h-tej warstwie w-tego województwa (RA = 22),

$\hat{n}_{3wh}$ - uogólniona liczba gospodarstw z h-tej warstwy w-tego województwa, z którymi nie nawiązano kontaktu (RA = 24).

Powyższe wartości oszacowane zostały przy wykorzystaniu wag obliczonych zgodnie ze wzorem (3), po czym obliczone zostały wagi skorygowane $M2_{whi}$ według następującej formuły:

$$(5) M2_{whi} = r_{whi} * M1_{whi},$$

Mnożnik korygujący r_{whi} stanowi oszacowanie proporcji liczby jednostek, które powinny być zbadane w stosunku do liczby zbadanych jednostek w danej warstwie. Do jednostek, które powinny zostać zbadane zaliczono wszystkie przypadki odmów oraz w odpowiedniej proporcji część przypadków braku kontaktu.

Waga obliczona według wzoru (5) była korygowana w sytuacji, gdy stwierdzono, że wylosowane gospodarstwo stanowiło przypadek nietypowy (tzw. *outlier*). Dotyczyło to gospodarstw, dla których w operacie losowania zapisane były stosunkowo małe wartości powierzchni użytków rolnych lub pogłowia zwierząt. W rzeczywistości okazywały się gospodarstwami dużymi ze względu na wspomniane zmienne. Utrzymanie wag (5) dla tego typu gospodarstw, prowadziłoby do znacznego przeszacowania powierzchni użytków rolnych

lub pogłowia trzody chlewnej czy bydła. W związku z tym, wprowadzono wagę $M3_{whi}$, która przyjmuje wartości:

$$(6) M3_{whi} = 1 \text{ dla przypadków nietypowych,}$$

$$(7) M3_{whi} = M2_{whi} \frac{\sum_i M2_{whi} - \dot{n}_{1wh}}{\sum_{i \text{ typowe}} M2_{whi}}, \text{ dla pozostałych (typowych) gospodarstw.}$$

gdzie:

n_{1wh} – liczba gospodarstw zbadanych w h-tej warstwie w-tego województwa,

$\dot{n}_{1wh}$ - liczba gospodarstw nietypowych w h-tej warstwie w-tego województwa.

Ostatecznie podane wcześniej w równaniu (1) wagi $M1_{wh}$ są zastępowane przez wagi $M3_{whi}$.

Precyzja oszacowania sumy wartości zmiennej X estymowana jest następująco:

$$(8) \hat{N}_{wh} = \sum_i M3_{whi}, \quad (i = 1, 2, \dots, n^l_{wh}),$$

$$(9) s^2_{wh}(x) = \frac{1}{n^l_{wh} - 1} \left[\sum_i x^2_{whi} - \frac{1}{n^l_{wh}} \left(\sum_i x_{whi} \right)^2 \right],$$

gdzie:

n^l_{wh} – liczba gospodarstw z wagą $M3_{whi} > 1$,

$\hat{N}_{wh}$ - oszacowanie liczby gospodarstw (bez gospodarstw nietypowych) w h-tej warstwie w-tego województwa.

$$(10) d^2(\hat{x}_w) = \sum_h \hat{N}_{wh}^2 \left(\frac{1}{n^l_{wh}} - \frac{1}{\hat{N}_{wh}} \right) s^2_{wh}(x)$$

$$(11) v(\hat{x}_w) = \frac{\sqrt{d^2(\hat{x}_w)}}{\hat{x}_w} 100.$$

Wartość $v(x_w)$ jest względnym błędem standardowym oszacowania sumy wartości zmiennej X w w-tym województwie. Z kolei dla Polski, mamy:

$$(12) v(\hat{x}) = \frac{\sqrt{\sum_w d^2(\hat{x}_w)}}{\hat{x}} 100.$$

Poniższa tabela prezentuje precyzję dla podstawowych cech uzyskaną w województwie małopolskim.

Tablica 2. Wartość względnego błędu standardowego dla podstawowych cech

Nazwa cechy	Względny błąd standardowy
Powierzchnia ogółem	0,86
Powierzchnia użytków rolnych	0,99
Powierzchnia zasiewów	1,86
Powierzchnia zbóż	1,80
Pogłowie bydła	1,75
Pogłowie świń	2,20
Pogłowie drobiu	2,42
Liczba ciągników	1,24
Liczba osób pracujących w gospodarstwie rolnym	0,64
Nakłady pracy w AWU – ogółem	1,00

WAŻNIEJSZE GRUPOWANIA I ZAKRES PUBLIKOWANYCH DANYCH

Wyniki badania zaprezentowano na poziomie kraju i województw.

W tablicach przedstawiono dane dla dwóch grup gospodarstw: gospodarstw rolnych ogółem i gospodarstw indywidualnych. Dla podstawowych cech grupowanie to zostało rozszerzone o sektor prywatny oraz sektor publiczny.

W **sektorze prywatnym** podstawowymi formami własności są: własność prywatna krajowa (gospodarstwa indywidualne, gospodarstwa spółdzielcze i spółki prywatne), własność zagraniczna i własność mieszana.

Do **sektora publicznego** zaliczono gospodarstwa własności państwowej (Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych), gospodarstwa będące własnością samorządową oraz gospodarstwa stanowiące własność mieszaną (spółki z przewagą mienia państwowego).

Dane prezentowane w publikacji opracowano **według siedziby użytkownika gospodarstwa**, z wyjątkiem tablic dotyczących **typologii gospodarstw rolnych**, gdzie dane zaprezentowano **według siedziby gospodarstwa rolnego**.

W zależności od tematyki, dane zostały opracowane według niżej wymienionych grupowań:

- grup obszarowych powierzchni użytków rolnych,
- płci i wieku osoby kierującej gospodarstwem rolnym,
- wykształcenia ogólnego i rolniczego osoby kierującej gospodarstwem,
- liczby lat prowadzenia gospodarstwa rolnego przez osobę kierującą,
- nakładów pracy wyrażonych w AWU,
- rodzaju prowadzonej działalności,
- grup obszarowych upraw,
- skali chowu zwierząt gospodarskich,
- mocy ciągników rolniczych,
- rodzajów nawozów mineralnych,
- przeznaczenia wytworzonej produkcji rolniczej (sprzedaż, samozaopatrzenie gospodarstwa domowego),
- głównego źródła dochodów gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego,
- wielkości ekonomicznej gospodarstw,
- typu rolniczego gospodarstw rolnych.

x   x   x

Przedziały grup obszarowych użytków rolnych są lewostronnie zamknięte, z wyjątkiem grup:

- „0-1”, gdzie przedział jest obustronnie zamknięty $\langle 0,00-1,00 \rangle$,
- „1-2”, gdzie przedział jest obustronnie otwarty $(1,01-1,99)$.

Wszystkie przedziały grup obszarowych upraw oraz klas wielkości ekonomicznej są lewostronnie zamknięte.

W tablicach zawierających dane sumaryczne mogą wystąpić pewne nieścisłości rachunkowe wynikające z zaokrągleń automatycznych zastosowanych w procesie uogólnienia danych z próby. Informacje liczbowe w ujęciu odsetkowym prezentowane są z jednym znakiem po przecinku i z uwagi na elektroniczną technikę zaokrągleń mogą nie sumować się na 100%.

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH

Kreska	(-)	-	zjawisko nie wystąpiło.
Zero	(0)	-	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5.
Znak	(x)	-	wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe.
Znak	(#)	-	oznacza, że dane nie mogą być publikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej.
„W tym”		-	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.

WAŻNIEJSZE SKRÓTY

AWU	=	Roczna jednostka pracy
cd.	=	ciąg dalszy
dok.	=	dokończenie
Dz. U.	=	Dziennik Ustaw
ha	=	hektar
kW	=	kilowat
Lp.	=	liczba porządkowa
m.in.	=	między innymi
mln	=	milion
np.	=	na przykład
nr (Nr)	=	numer
p. proc.	=	punkt procentowy
poz.	=	pozycja
tabl.	=	tablica
tys.	=	tysiąc
UR	=	użytki rolne

UWAGI ANALITYCZNE

GOSPODARSTWA ROLNE

Według wyników badania struktury gospodarstw rolnych (BSGR) w czerwcu 2013 r. w województwie małopolskim było 142,9 tys. **gospodarstw rolnych** (10,0% wszystkich gospodarstw rolnych w kraju). Zgodnie z obowiązującą definicją gospodarstwa rolnego liczba ta nie obejmuje posiadaczy użytków rolnych (UR) nieprowadzących działalności rolniczej oraz posiadaczy użytków rolnych o powierzchni poniżej 1 ha prowadzących działalność rolniczą o małej skali.

W 2013 r. zdecydowana większość gospodarstw należała do sektora prywatnego, w ramach którego dominowały gospodarstwa indywidualne (142,8 tys.), w tym o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (136,7 tys.). Udział gospodarstw indywidualnych w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych był zbliżony do krajowego i wyniósł 99,9% (w kraju 99,7%). Do sektora publicznego należało tylko 41 gospodarstw rolnych.

W porównaniu z wynikami Powszechnego Spisu Rolnego 2010, przeliczonymi zgodnie z nową definicją gospodarstwa rolnego, w 2013 r. liczba gospodarstw rolnych ogółem zmniejszyła się o 10,9 tys., tj. o 7,1%.

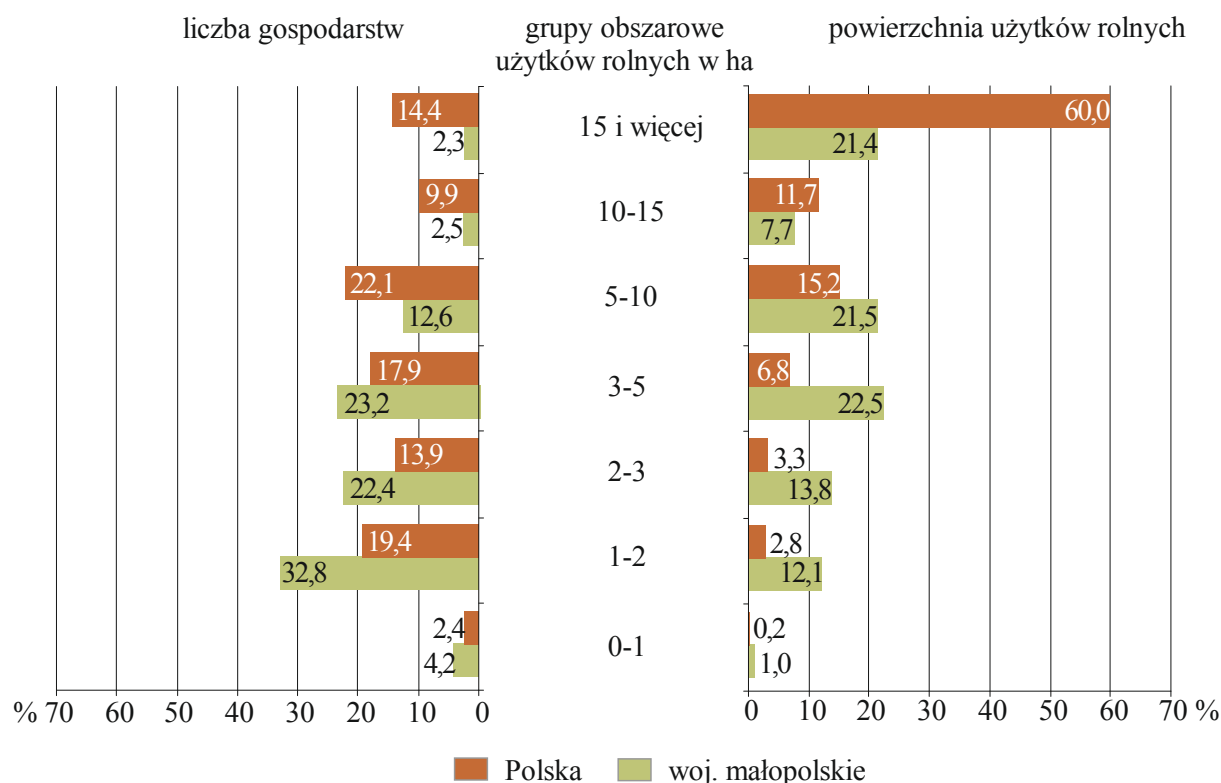
Tabl. 1. Gospodarstwa rolne według grup obszarowych użytków rolnych

Lata	Ogółem	Gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych							
		do 1 ha włącznie	powyżej 1 ha						
			razem	1-2	2-5	5-10	10-15	15-20	20 ha i więcej
Ogółem									
2010	153771	3116	150655	55512	69807	19568	3302	1010	1456
2013	142874	6042	136832	46788	65123	18065	3606	1484	1766
<i>2010=100</i>									
2013	92,9	193,9	90,8	84,3	93,3	92,3	109,2	146,9	121,3
W tym gospodarstwa indywidualne									
2010	153605	3108	150497	55498	69790	19550	3294	1000	1365
2013	142757	6041	136716	46785	65109	18054	3596	1478	1694
<i>2010=100</i>									
2013	92,9	194,4	90,8	84,3	93,3	92,3	109,2	147,8	124,1

Największą dynamikę spadku, w odniesieniu do 2010 r., odnotowano w grupie obszarowej 1-2 ha UR, gdzie liczba gospodarstw zmniejszyła się o 15,7%. Wzrosła liczba gospodarstw w grupach obszarowych o powierzchni powyżej 10 ha UR, zwłaszcza w grupie o powierzchni 15-20 ha UR (o 46,9%), a także prawie dwukrotnie gospodarstw najmniejszych do 1 ha UR łącznie.

Charakterystyczną cechą rolnictwa w województwie małopolskim jest duże rozdrobnienie. W 2013 r. gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych poniżej 5 ha stanowiły 82,6% gospodarstw rolnych w województwie. Ich udział w ogólnej powierzchni UR wyniósł 49,4%. Natomiast gospodarstwa o powierzchni powyżej 15 ha UR stanowiły 2,3% ogólnej liczby gospodarstw, ale gospodarowały na powierzchni stanowiącej 21,4% powierzchni użytków rolnych w województwie. Struktura gospodarstw w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych w województwie odbiega znacznie od struktury gospodarstw w Polsce, co widać na poniższym wykresie.

Wykres 1. Struktura gospodarstw rolnych ogółem i powierzchnia użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

W 2013 r. w województwie małopolskim było 136,8 tys. **gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha UR** (95,8% gospodarstw rolnych w województwie). W ciągu trzech lat ich liczba zmniejszyła się o 9,2% (w kraju o 6,0%), co wpłynęło na zmianę struktury gospodarstw rolnych. W porównaniu ze strukturą z 2010 r. zmniejszył się udział gospodarstw małych o powierzchni 1-2 UR z 36,8% do 34,2% w 2013 r., natomiast w pozostałych grupach obszarowych nastąpił wzrost. Gospodarstwa o powierzchni UR 2-5 ha stanowiły 47,6%

gospodarstw powyżej 1 ha UR (w 2010 r. 46,3%), 5-10 ha UR 13,2% (13,0%), 10-15 ha UR 2,6% (2,2%), a największe gospodarstwa powyżej 15 ha UR stanowiły 2,4% (1,7% w roku 2010).

Przeciętna powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego w województwie małopolskim wynosiła 4,80 ha (w Polsce - 11,54 ha) wobec 4,84 ha w 2010 r.

Średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 gospodarstwo rolne wyniosła 3,91 ha, a w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha UR - 4,04 ha. W porównaniu z 2010 r. wystąpił niewielki wzrost - o 4 ary (ogółem) i o 5 arów w przypadku gospodarstw powyżej 1 ha UR. Na tle województw w Polsce były to najniższe wskaźniki. Średnia dla kraju wyniosła 10,22 ha UR wobec 9,85 ha w 2010 r., a dla gospodarstw powyżej 1 ha UR 10,45 ha (10,00 ha w 2010 r.)

Według BSGR 2013 w województwie małopolskim 142,8 tys. gospodarstw rolnych (99,9% wszystkich gospodarstw w województwie) posiadało **użytki rolne**, w tym 141,5 tys. (99,0%) użytki rolne w dobrej kulturze, a 93,1 tys. (65,2%) utrzymywało **zwierzęta gospodarskie**.

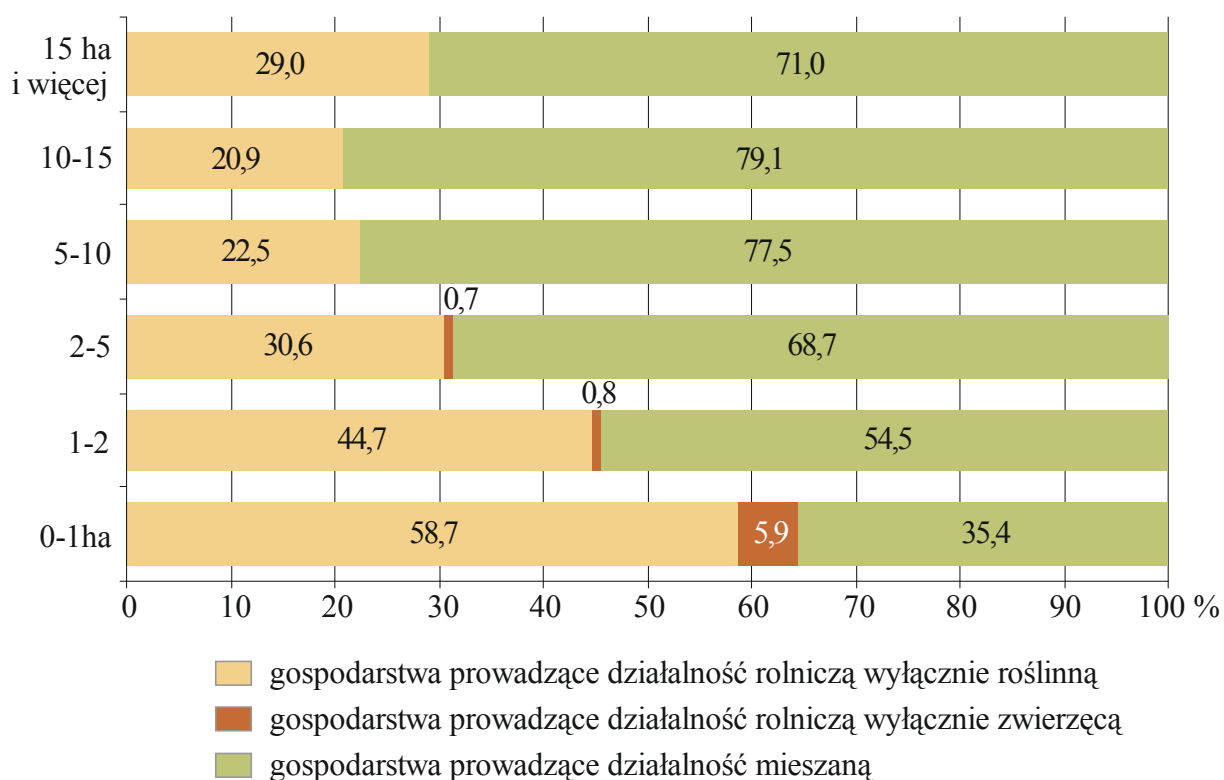
Powierzchnię pod zasiewami posiadało 73,4% gospodarstw. Wśród upraw najbardziej popularne były zboża, które wystąpiły w 65,3% gospodarstw. Bydło utrzymywało prawie 33% gospodarstw, 16,3% posiadało świnie, a 53,3% gospodarstw prowadziło produkcję drobiu kurzego.

Przeszło 1,5 tys. gospodarstw rolnych (1,1% gospodarstw w województwie) posiadało certyfikat **rolnictwa ekologicznego** nadany przez jednostkę certyfikującą lub było w trakcie przedstawiania na ekologiczne metody produkcji rolniczej (w kraju 1,4% gospodarstw). Prawie 42% gospodarstw należało do grupy obszarowej 5-10 ha UR. Ekologiczne metody produkcji stosowano na powierzchni 14,3 tys. ha, co stanowiło 2,6% powierzchni użytków rolnych w województwie (w Polsce - 3,5%).

Działalność wyłącznie rolniczą prowadziło 139,1 tys. gospodarstw (97,3% ogółu gospodarstw rolnych w województwie). Użytkownicy pozostałych gospodarstw rolnych prowadzili dodatkowo działalność pozarolniczą bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym.

Wśród gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą dominowały gospodarstwa prowadzące równocześnie produkcję roślinną i zwierzęcą - 64,0%. Ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw danej grupy obszarowej zwiększał się wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstwa, osiągając w grupie gospodarstw o powierzchni 10-15 ha UR - prawie 80%. Produkcję wyłącznie roślinną prowadziło 35,2% gospodarstw, a wyłącznie zwierzęcą 0,8%.

Wykres 2. Struktura gospodarstw rolnych według prowadzonej działalności i grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

W 2013 r. 3,8 tys. gospodarstw rolnych (2,7% ogółu gospodarstw) prowadziło **działalność zarobkową inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym**. Gospodarstwa te prowadziły działalność m.in. agroturystyczną – 1,6 tys. gospodarstw, związaną z przetwórstwem produktów rolnych – 0,6 tys., rękodziełem – 0,4 tys. czy przetwórstwem surowego drewna w gospodarstwie – 0,2 tys. gospodarstw.

Udział przychodów ze sprzedaży wyrobów i usług z działalności pozarolniczej, bezpośrednio związanej z gospodarstwem rolnym w ogólnej sprzedaży gospodarstwa rolnego wynoszący ponad 50% odnotowano w 1,2 tys. gospodarstw (31,7% gospodarstw prowadzących działalność inną niż rolnicza).

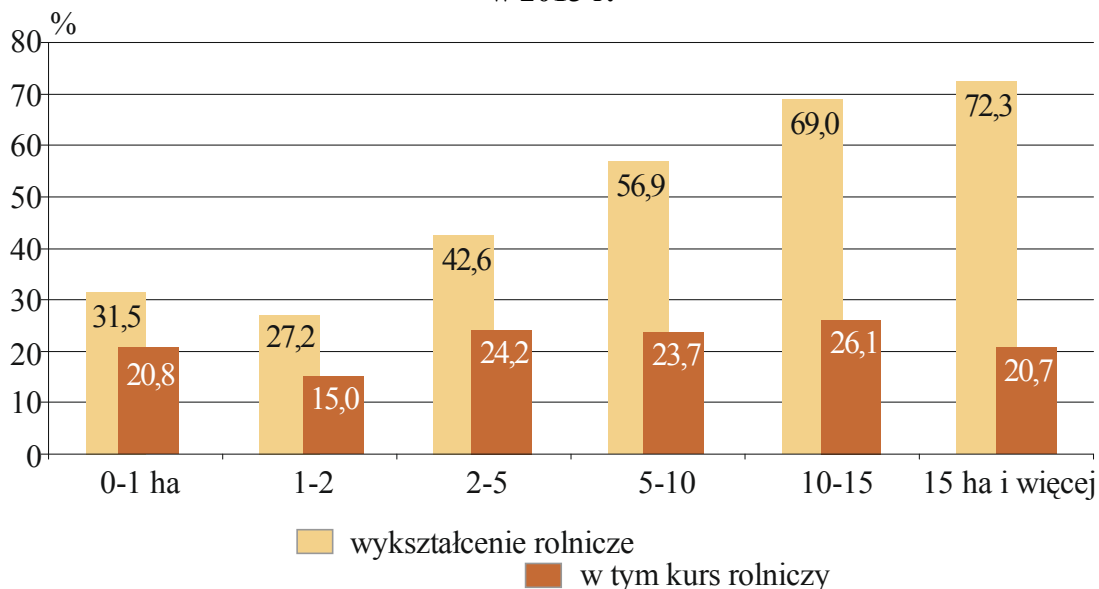
Spośród wszystkich gospodarstw rolnych w województwie małopolskim tylko 45,6% (65,1 tys. gospodarstw) **produkowało na rynek** - w kraju odsetek ten wyniósł prawie 74%. Gospodarstw, w których **wartość bezpośredniej sprzedaży konsumentom** wynosiła więcej niż 50% wartości ogólnej sprzedaży gospodarstwa rolnego, było 23,4 tys. (35,9% gospodarstw produkujących na rynek).

Wyniki BSGR 2013 wykazały, że w województwie małopolskim działalność rolniczą prowadziło 142,7 tys. **gospodarstw indywidualnych**, w tym działalność wyłącznie rolniczą 97,4%. W przypadku 55,4% gospodarstw indywidualnych, **gospodarstwo domowe użytkownika zużywało więcej niż 50% końcowej produkcji rolniczej**, a więc produkowało **głównie na samozaopatrzenie**. W przeszło 40% gospodarstw indywidualnych produkcja rolnicza prowadzona była **wyłącznie na samozaopatrzenie** gospodarstwa domowego

użytkownika. Należy zauważyć, że 14,2% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego (w kraju prawie 11%) nie wykazało sprzedaży ani zużycia na samozaopatrzenie, ze względu na to, że prowadzona przez nie produkcja rolnicza ograniczona była tylko do utrzymania gruntów w dobrej kulturze rolnej lub była w toku.

Tylko 40,2% gospodarstw indywidualnych w województwie było **kierowanych przez osoby posiadające wykształcenie rolnicze lub kurs rolniczy** (w Polsce udział ten wyniósł 47,7%). W miarę wzrostu powierzchni użytków rolnych odsetek ten wyraźnie wzrastał z 27,2% w grupie 1-2 ha UR do przeszło 70% w przypadku gospodarstw o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej. Ukończeniem kursu rolniczego (jako najwyższego poziomu wykształcenia rolniczego) legitymowało się 21,0% osób kierujących gospodarstwem rolnym, a wykształceniem wyższym rolniczym tylko 1,3%.

Wykres 3. Udział osób kierujących z wykształceniem rolniczym w gospodarstwach indywidualnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

Większość osób kierujących indywidualnym gospodarstwem rolnym (73,9%) posiadało ponad dziesięcioletnie **doświadczenie w prowadzeniu gospodarstwa**, w tym 40,7% kierujących prowadziło gospodarstwo ponad 20 lat. Jest to tendencja zbieżna z ogólnopolską – w kraju wskaźniki te wyniosły 72,0% i 39,8%. Wśród osób kierujących gospodarstwami dominowali mężczyźni (60,7%% ogółu kierujących), a ze względu na wiek osoby w przedziale 40-64 lata (63,3%). Tylko 23,1% osób kierujących gospodarstwami nie przekroczyło 40 lat życia.

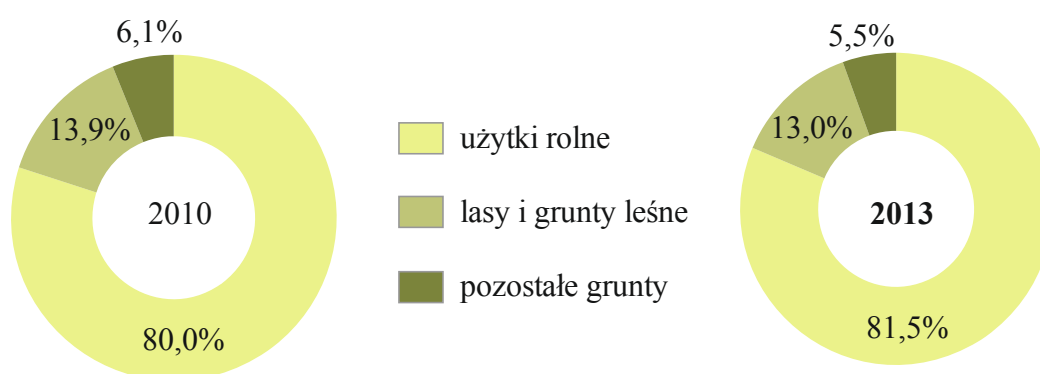
Przeszło 13% użytkowników gospodarstw indywidualnych, podejmując decyzje związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego korzystało ze **wsparcia wykwalifikowanych doradców** m.in. w zakresie ochrony roślin, nawożenia, chowu i hodowli zwierząt gospodarskich.

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW

Według wyników badania struktury gospodarstw rolnych w 2013 r. w województwie małopolskim **ogólna powierzchnia gruntów** znajdująca się w użytkowaniu 142,9 tys. gospodarstw rolnych wynosiła 685,4 tys. ha i zmniejszyła się w porównaniu do 2010 r. o 58,8 tys. ha, tj. o 7,9%. W stosunku do wyników ostatniego spisu zmniejszeniu uległ areal użytków rolnych, lasów i gruntów leśnych w gospodarstwach rolnych, jak również powierzchnia pozostałych gruntów.

W 2013 r. powierzchnia gruntów w województwie małopolskim stanowiła 4,2% ogólnej powierzchni gruntów w kraju.

Wykres 4. Struktura użytkowania gruntów w gospodarstwach rolnych

W użytkowaniu 142,7 tys. gospodarstw indywidualnych znajdowało się 657,8 tys. ha, tj. 96,0% powierzchni gruntów ogółem, w tym w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni do 1 ha włącznie UR znajdowało się tylko 8,6 tys. ha omawianych gruntów, tj. 1,3% wszystkich gruntów w gospodarstwach indywidualnych.

Tabl. 2. Powierzchnia gruntów rolnych w gospodarstwach rolnych

Lata	Powierzchnia ogółem	Użytki rolne	Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty
OGÓLEM				
w tysiącach hektarów				
2010	744,2	595,0	103,8	45,3
2013	685,4	558,4	89,1	37,9
2010=100				
2013	92,1	93,8	85,8	83,6
W tym w gospodarstwach indywidualnych				
w tysiącach hektarów				
2010	707,9	574,8	95,6	37,5
2013	657,8	541,4	81,2	35,2
2010=100				
2013	92,9	94,2	84,9	93,9

Średnia powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego wyniosła 4,80 ha (w Polsce - 11,54 ha), a w gospodarstwach indywidualnych 4,61 ha (w kraju - 10,49 ha). Na każde gospodarstwo rolne posiadające powyżej 1 ha UR przypadało średnio 4,95 ha omawianej powierzchni (w kraju - 11,79 ha).

Powierzchnia **użytków rolnych** w gospodarstwach rolnych w 2013 r. wyniosła 558,4 tys. ha i była mniejsza o 36,7 tys. ha, tj. o 6,2% w porównaniu z 2010 r. Gospodarstwa indywidualne (stanowiące 99,9% ogółu gospodarstw) posiadały areał liczący 541,4 tys. ha.

Powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych województwa małopolskiego zajmowała 3,8% ogólnej powierzchni użytków rolnych Polski.

W 2013 r. liczba gospodarstw posiadających użytki rolne wyniosła 142,8 tys., w tym 136,8 tys. gospodarstw (95,8%) posiadało powyżej 1 ha UR.

W gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarze powyżej 1 ha UR znajdowało się 99,0% ogólnej powierzchni użytków rolnych, w tym blisko połowa (48,4%) w grupie obszarowej od 1 do 5 ha UR.

W 2013 r. w województwie **średnia powierzchnia użytków rolnych ogółem w gospodarstwach posiadających użytki rolne** wyniosła 3,91 ha (w Polsce - 10,25 ha), a w gospodarstwach indywidualnych - 3,79 ha (w kraju - 9,33 ha).

Tabl. 3. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych w 2013 r.

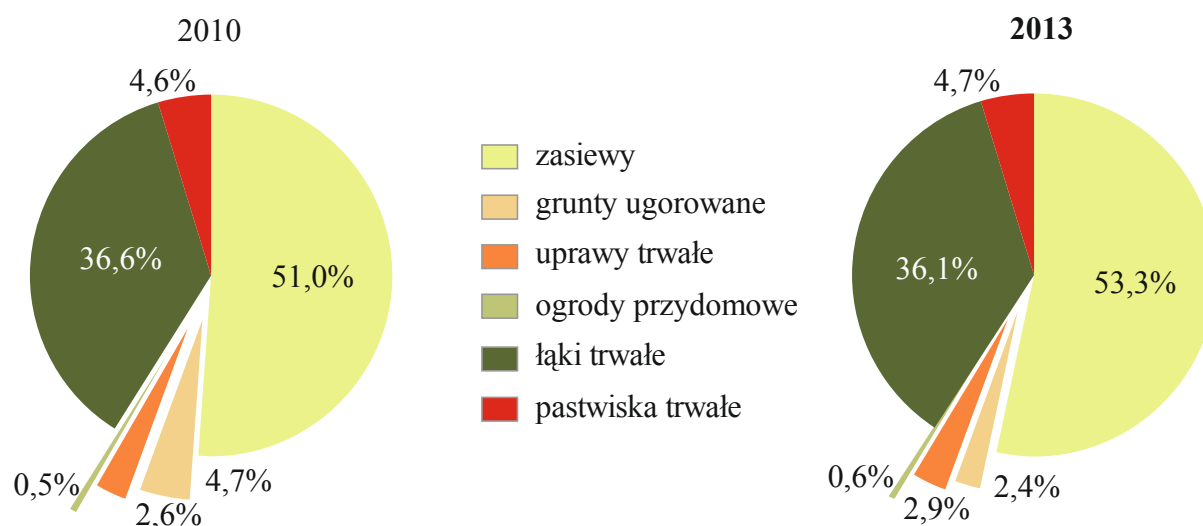
Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw		Powierzchnia	
	w tysiącach	w odsetkach	w tysiącach hektarów	w odsetkach
Użytki rolne ogółem	142,8	100,0	558,4	100,0
Użytki rolne w dobrej kulturze rolnej	141,5	99,1	545,2	97,6
pod zasiewami	104,8	73,4	290,4	52,0
grunty ugorowane	9,1	6,4	13,1	2,3
uprawy trwałe	19,6	13,7	15,7	2,8
w tym sady	13,6	9,5	12,1	2,2
ogrody przydomowe	31,3	21,9	3,8	0,7
łąki trwałe	107,4	75,2	196,6	35,2
pastwiska trwałe	19,4	13,6	25,6	4,6
Użytki rolne pozostałe	11,7	8,2	13,2	2,4

W województwie małopolskim w **dobrej kulturze rolnej** utrzymywanych było 545,2 tys. ha, tj. 97,6% ogólnej powierzchni użytków rolnych (w Polsce 98,6%). Omawiana powierzchnia stanowiła 79,5% ogólnej powierzchni gruntów w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą. Gospodarstwa indywidualne utrzymywały w dobrej kulturze rolnej 97,8% ogółu powierzchni użytków rolnych gospodarstw indywidualnych (w kraju 98,8%).

W strukturze użytkowania gruntów w 2013 r. w województwie małopolskim dominowała **powierzchnia zasiewów** wynosząca 290,4 tys. ha, którą użytkowało 104,8 tys. gospodarstw. Stanowiło to 2,8% ogólnej powierzchni zasiewów w Polsce. W gospodarstwach indywidualnych znajdowało się 96,1% ogółu zasiewów.

W strukturze powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze powierzchnia zasiewów stanowiła 53,3%, łąki trwałe 36,1%, a pastwiska trwałe 4,7%.

Wykres 5. Struktura powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej

Według wyników BSGR, ponad 9 tys., tj. 6,4% gospodarstw rolnych z użytkami rolnymi w dobrej kulturze posiadało **grunty ugorowane** łącznie z powierzchnią upraw na przyoranie uprawianych w plonie głównym. Powierzchnia tych gruntów (13,1 tys. ha) stanowiła 2,4% ogólnej powierzchni użytków rolnych utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej. Największy udział gruntów ugorowanych w użytkach rolnych w dobrej kulturze wystąpił w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych od 3 do 5 ha i wynosił 21,7%.

Powierzchnia **łąk trwałych** w gospodarstwach rolnych wyniosła blisko 197 tys. ha (7,7% ogółu tego typu terenów w kraju) i w porównaniu do 2010 r. zmniejszyła się o 5,9%. W strukturze użytkowania gruntów łąki trwałe zajmowały drugą pozycję po zasiewach, stanowiąc 36,1% powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej (w Polsce - 17,8%). Łąki trwałe znajdowały się w 107,4 tys. gospodarstwach rolnych, a 99,0% ich powierzchni

użytkowały gospodarstwa indywidualne. W blisko 102 tys. gospodarstw rolnych należących do grupy obszarowej od 1 do 15 ha użytków rolnych znajdowało się prawie 88% ogólnej powierzchni łąk.

Średnia powierzchnia łąk trwałych w gospodarstwach rolnych posiadających łąki wynosiła 1,83 ha (w Polsce - 2,72 ha).

W porównaniu z rokiem 2010 w województwie zmniejszeniu uległa powierzchnia **pastwisk trwałych** z 26,3 tys. ha na 25,6 tys. ha, tj. o 2,7%. Obszar ten stanowił 4,0% ogólnej tego typu powierzchni w Polsce.

W 2013 r. pastwiska trwale znajdowały się w 19,4 tys. gospodarstw rolnych, gdzie ich średnia powierzchnia wyniosła 1,32 ha (w kraju - 3,40 ha). Powierzchnia pastwisk trwałych stanowiła 4,7% powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze, z czego 92,3% znajdowało się w użytkowaniu indywidualnym.

Najwyższy odsetek gospodarstw wykazujących pastwiska odnotowano w grupie obszarowej 1-10 ha UR, które łącznie użytkowały ponad 90% omawianego arealu. Spośród tych grup najwyższy odsetek pastwisk (29,5%) zanotowano w grupie 3-5 ha użytków rolnych.

Łączna powierzchnia **upraw trwałych** w gospodarstwach rolnych wyniosła 15,7 tys. ha i zajmowała 2,9% użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej (3,8% powierzchni upraw krajowych). W gospodarstwach indywidualnych znajdowało się 15,5 tys. ha, tj. 98,3% wojewódzkiej powierzchni tego typu upraw.

W 2013 r. liczba gospodarstw wykazujących uprawy trwale wyniosła 19,6 tys., czyli 13,9% gospodarstw posiadających użytki rolne w dobrej kulturze. Uprawy trwale posiadało 30,2% gospodarstw z grupy obszarowej 1-2 ha UR, 28,3% jednostek o powierzchni 3-5 ha, co piąte gospodarstwo z grupy 2-3 ha, a tylko 1,7% stanowiły gospodarstwa z grupy obszarowej 15 ha i więcej.

Średnia powierzchnia upraw trwałych przypadająca na 1 gospodarstwo wynosiła 0,80 ha (w Polsce - 1,96 ha).

W powierzchni upraw trwałych dominowała powierzchnia sadów, tj. plantacji drzew i krzewów owocowych łącznie z ich szkółkami (77,1%), a jej areal w omawianym okresie wyniósł 12,1 tys. ha, tj. 2,2% omawianych użytków rolnych. W porównaniu do 2010 r. powierzchnia sadów zmniejszyła się o 2,2 tys. ha, tj. o 15,8%.

W 2013 r. liczba gospodarstw sadowniczych wyniosła 13,6 tys., a zdecydowana większość z nich to gospodarstwa indywidualne (99,9%).

W strukturze obszarowej gospodarstw sadowniczych dominowały gospodarstwa małe, tj. poniżej 1 ha (75,6%), które zajmowały łącznie 24,0% powierzchni sadów. Blisko 35% omawianej powierzchni znajdowało się w gospodarstwach posiadających 2-5 ha powierzchni upraw sadów.

Średnia powierzchnia sadów przypadająca na 1 gospodarstwo wyniosła 0,89 ha (w Polsce - 2,07 ha).

W strukturze obszarowej gospodarstw sadowniczych dominowały plantacje drzew owocowych (83,8% ogólnej powierzchni sadów).

W 2013 r. powierzchnia **ogrodów przydomowych** wyniosła 3,8 tys. ha, tj. 11,8% powierzchni takich ogrodów w Polsce. Prowadzenie upraw w ogrodach przydomowych zadeklarowało 31,3 tys. gospodarstw rolnych, czyli 22,1% ogółu gospodarstw rolnych posiadających użytki rolne w dobrej kulturze (9,5% użytkowników krajowych).

Odsetek gospodarstw posiadających ogrody przydomowe wahał się od 33,1% w gospodarstwach użytkujących od 1 do 2 ha UR do 0,2% w gospodarstwach większych, tj. posiadających od 50 ha i więcej UR.

Średnia powierzchnia ogrodu przydomowego mieściła się w granicach 10-14 arów we wszystkich grupach obszarowych UR z wyjątkiem grupy 100 ha i więcej, gdzie wynosiła 7 arów.

W strukturze zasiewów w ogrodach przydomowych dominowały ziemniaki (36,7% ogólnej powierzchni ogrodów przydomowych) oraz warzywa gruntowe (34,9% wszystkich zasiewów w tych ogrodach).

Lasy i grunty leśne w gospodarstwach rolnych zajmowały 89,1 tys. ha, co stanowiło 8,6% powierzchni krajowej. W 2013 r. lasy i grunty leśne zajmowały 13,0% ogólnej powierzchni gruntów rolnych.

Udział lasów i gruntów leśnych w gospodarstwach indywidualnych w ogólnej powierzchni omawianych gruntów wyniósł 91,1% (w kraju - 92,7%).

Średnia powierzchnia lasów i gruntów leśnych przypadająca na 1 gospodarstwo rolne prowadzące działalność rolniczą wynosiła 1,20 ha (w Polsce - 1,63 ha), a w gospodarstwach indywidualnych - 1,09 ha (w kraju - 1,52 ha).

Użytkowanie powierzchni lasów i gruntów leśnych deklarowało 74,4 tys., tj. 52,1% ogólnej liczby gospodarstw rolnych (11,8% użytkowników gospodarstw posiadających lasy w Polsce).

Najwięcej gospodarstw posiadających lasy i grunty leśne znajdowało się w grupie obszarowej od 1 do 2 ha UR (29,5% ogółu gospodarstw wykazujących użytki rolne). Użytkowały one 16,7% powierzchni lasów i gruntów leśnych znajdujących się w posiadaniu gospodarstw rolnych.

Pozostałe grunty, tj. powierzchnia pod zabudowaniami, podwórzami, placami, ogrodami ozdobnymi, parkami, torfowiskami, nieużytkami itp., stanowiły w 2013 r. 5,5% ogólnej powierzchni gruntów znajdujących się w użytkowaniu gospodarstw rolnych

i zajmowały 37,9 tys. ha (4,5% powierzchni krajowej). Gospodarstwa indywidualne użytkowały 93,0% ogólnej powierzchni pozostałych gruntów (35,2 tys. ha).

Liczba gospodarstw rolnych posiadających grunty pozostałe wyniosła 130,4 tys., co stanowiło 10,2% wszystkich tego typu gospodarstw w kraju.

Najwięcej gospodarstw posiadających grunty pozostałe znajdowało się w grupie obszarowej 1-2 ha UR, gospodarstwa te stanowiły 31,8% wszystkich gospodarstw, w których znajdowały się omawiane grunty.

Średnia powierzchnia pozostałych gruntów w gospodarstwach rolnych posiadających powierzchnię ogólną wynosiła 0,29 ha, przy czym w gospodarstwach o powierzchni UR 100 ha i więcej średnia powierzchnia tych gruntów wynosiła 14,57 ha.

POWIERZCHNIA ZASIEWÓW

Powierzchnia zasiewów w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą w województwie małopolskim w 2013 r. wynosiła 290,3 tys. ha. Na przestrzeni ostatnich trzech lat, tj. od spisu z 2010 r., ogólna powierzchnia zasiewów zmniejszyła się nieznacznie o 0,5 tys. ha (0,2%).

Zasiewy na gruntach ornych wystąpiły w 104,8 tys. gospodarstw, tj. w 73,4% gospodarstw rolnych, w tym w 92,0% gospodarstw posiadających grunty orne.

Tabl. 4. Zasiewy na gruntach ornych w 2013 r.

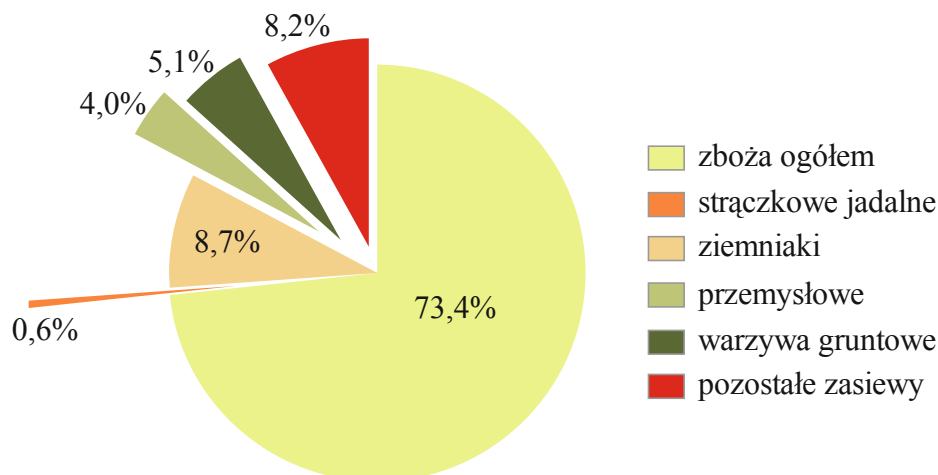
Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw		Powierzchnia	
	w tysiącach	w odsetkach	w tysiącach hektarów	w odsetkach
Powierzchnia zasiewów ogółem	104,8	100,0	290,4	100,0
w tym:				
zboża ogółem	93,3	89,0	213,1	73,4
strączkowe jadalne	3,1	2,9	1,8	0,6
ziemniaki	70,9	67,6	25,3	8,7
rośliny przemysłowe	2,3	2,2	11,6	4,0
w tym				
buraki cukrowe	0,5	0,5	1,4	0,5
warzywa gruntowe	14,0	13,3	14,9	5,1

Przeciętna powierzchnia zasiewów na gruntach ornych w gospodarstwie rolnym wyniosła 2,77 ha (w Polsce - 8,49 ha), a w gospodarstwie indywidualnym - 2,66 ha (w Polsce - 7,61 ha).

Rolnicy z województwa małopolskiego posiadali w 2013 r.:

- 2,8% krajowej powierzchni zasiewów zbóż;
- 4,5% krajowej powierzchni zasiewów strączkowych jadalnych;
- 7,5% krajowej powierzchni zasiewów ziemniaków;
- 1,0% krajowej powierzchni upraw przemysłowych, w tym:
  - 0,7% krajowej powierzchni uprawy buraków cukrowych,
- 11,6% krajowej powierzchni upraw warzyw gruntowych.

Wykres 6. Struktura zasiewów według grup ziemiopłodów w 2013 r.

Największy udział w powierzchni zasiewów miały gospodarstwa użytkujące obszar od 5 do 10 ha UR (22,4% ogółu zasiewów), a najmniejszy (0,8%) gospodarstwa małe, tj. do 1 ha użytków włącznie.

W całej powierzchni zasiewów udział gospodarstw indywidualnych był dominujący i wyniósł 96,1% ogółu zasiewów województwa.

Tabl. 5. Gospodarstwa i ogólna powierzchnia zasiewów według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

Grupy obszarowe użytków rolnych w ha	Liczba gospodarstw posiadających zasiewy		Powierzchnia pod zasiewami		
	ogółem	w odsetkach	ogółem w ha	w odsetkach	średnia powierzchnia w 1 gospodarstwie w ha
Ogółem	104,8	100,0	290,4	100,0	2,77
Do 1 ha włącznie ..	3,5	3,4	2,4	0,8	0,66
1-2	31,0	29,6	26,5	9,1	0,85
2-3	23,0	21,9	31,2	10,7	1,36
3-5	25,9	24,7	54,5	18,8	2,11
5-10	15,3	14,6	64,9	22,4	4,24
10-15	3,2	3,1	28,5	9,8	8,92
15-20	1,3	1,2	18,3	6,3	13,98
20 ha i więcej	1,6	1,5	64,1	22,1	40,94

Zboża

W 2013 r. powierzchnia upraw zbóż ogółem wynosiła 213,1 tys. ha, co stanowiło 73,4% ogólnej powierzchni zasiewów na gruntach ornych. W gospodarstwach indywidualnych uprawiano 206,1 tys. ha zbóż, tj. 96,7% ich ogólnego areалу w województwie.

Uprawą zbóż w województwie zajmowało się 93,3 tys. gospodarstw rolnych, tj. 65,3% ogółu gospodarstw i 89,0% posiadających zasiewy na gruntach ornych (8,4% producentów zbóż w Polsce).

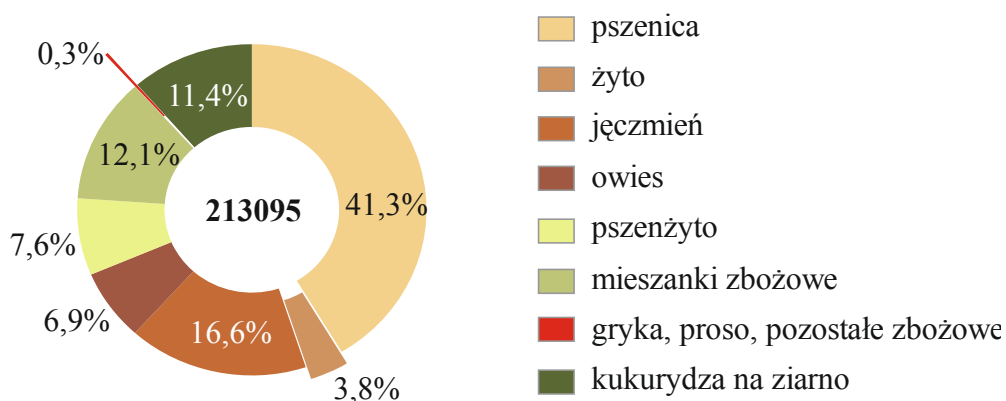
Wśród producentów zbóż w województwie dominowały gospodarstwa, w których zboża zajmowały powierzchnię poniżej 1 ha - 42,3% wszystkich gospodarstw uprawiających zboża. Wśród tych producentów najliczniejszą grupę stanowiły gospodarstwa w grupie obszarowej 1-2 ha użytków rolnych, w których znajdowała się prawie połowa całkowitej ich powierzchni (46,2%).

W gospodarstwach, gdzie zboża zajmowały areal 2-5 ha znajdowało się 28,4% całkowitej ich powierzchni. Wśród tych producentów 44,6% powierzchni uprawy należało do grupy gospodarstw o powierzchni 3-5 ha użytków rolnych.

Średnia powierzchnia zasiewów zbóż w gospodarstwie zajmującym się ich uprawą wyniosła w województwie 2,29 ha (w Polsce - 6,71 ha), a w gospodarstwie indywidualnym - 2,21 ha (w Polsce - 6,12 ha).

Areal uprawy zbóż podstawowych (łącznie z mieszankami zbożowymi) wyniósł 188,2 tys. ha, stanowiąc 88,3% ogółu zbóż. W strukturze gatunkowej powierzchni zbóż w województwie dominowała uprawa pszenicy (41,3%).

Wykres 7. Struktura gatunkowa powierzchni zbóż w 2013 r.

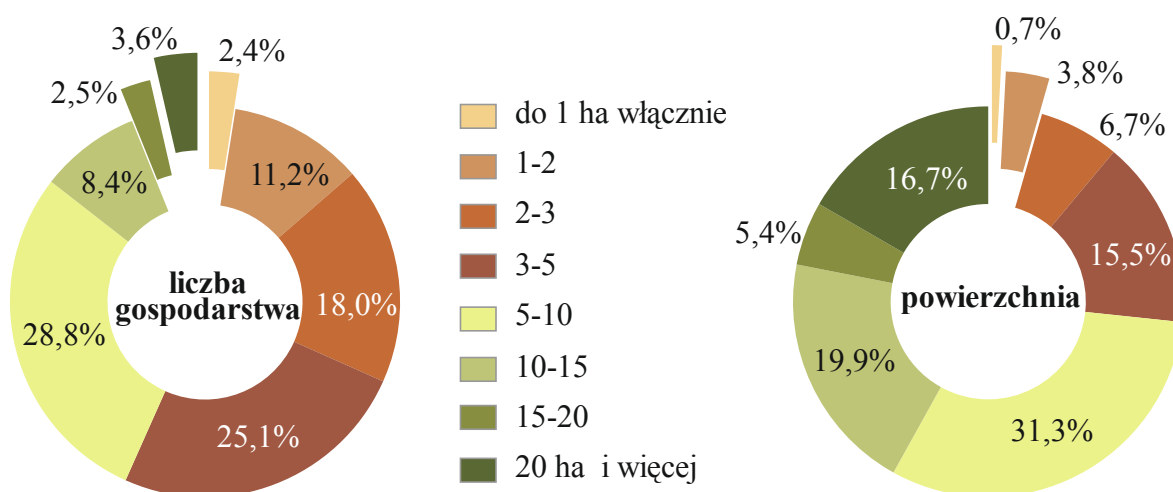
Strączkowe jadalne

W 2013 r. rośliny strączkowe jadalne zajmowały powierzchnię 1,8 tys. ha, co stanowiło 0,6% powierzchni zasiewów w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą. Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą roślin strączkowych jadalnych wyniosła 3,1 tys., tj. 2,9% ogólnej liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawy (15,5% producentów krajowych). Rośliny strączkowe jadalne uprawiano przede wszystkim w gospodarstwach indywidualnych (99,9% powierzchni upraw strączkowych).

Średnio na 1 gospodarstwo przypadało 59 arów powierzchni zasianych strączkami jadalnymi (w Polsce - 2,01 ha).

Największa powierzchnia upraw roślin strączkowych w 2013 r. wystąpiła w grupie obszarowej od 5 do 10 ha użytków rolnych. Gospodarstwa te, stanowiące 28,8% wszystkich gospodarstw uprawiających tego typu ziemiopłody, skupiały 31,3% powierzchni upraw strączkowych.

Wykres 8. Struktura gospodarstw i powierzchni roślin strączkowych jadalnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

Ziemniaki

W 2013 r. powierzchnia ziemniaków (bez powierzchni ziemniaków uprawianych w ogrodach przydomowych) zajmowała 25,3 tys. ha użytków rolnych i była drugą (po zbożach) pod względem wielkości powierzchni uprawą w województwie małopolskim

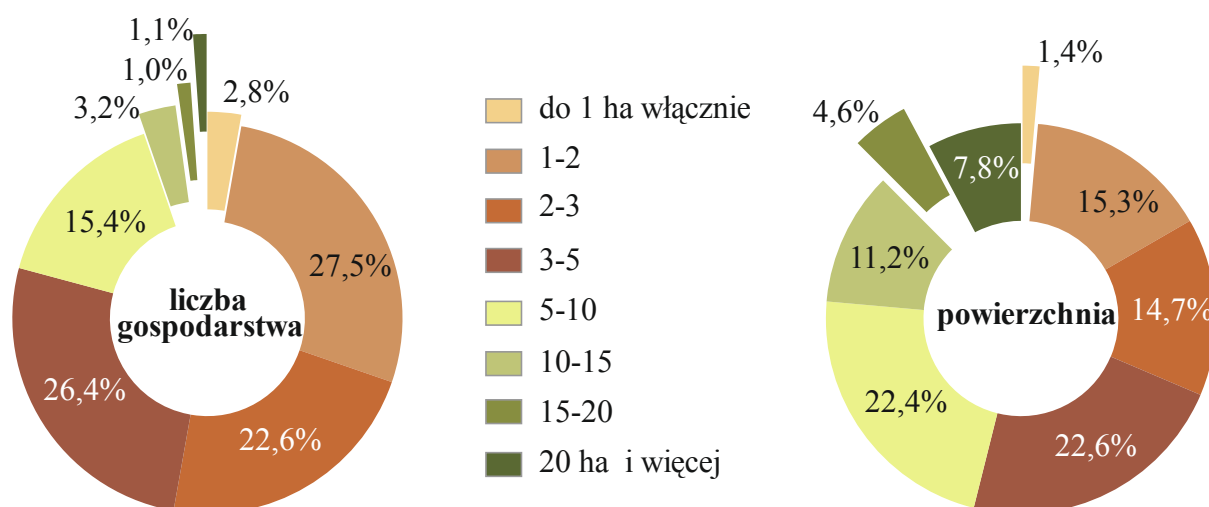
(8,7% powierzchni zasiewów wojewódzkich). Niemal cała uprawa ziemniaków (99,9%) znajdowała się w gospodarstwach indywidualnych.

Ziemniaki uprawiano w 70,9 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 49,6% ogółu gospodarstw i 67,6% posiadających zasiewy na gruntach ornych. W skali kraju województwo małopolskie uplasowało się na drugim miejscu wśród województw, wykazując prawie 14% gospodarstw zajmujących się uprawą ziemniaków w Polsce.

Wśród producentów ziemniaków w województwie dominowały gospodarstwa małe, w których ziemniaki zajmowały powierzchnię poniżej 1 ha - 93,7% wszystkich gospodarstw zajmujących się ich produkcją. Areał ziemniaków w nich uprawianych stanowił 61,5% ogólnej powierzchni ziemniaków uprawianych na gruntach ornych w województwie. Wśród omawianych producentów najliczniejszą grupę stanowiły gospodarstwa w grupie obszarowej 1-5 ha użytków rolnych - 79,7% tego typu gospodarstw, na których znajdowało się 3/4 ich powierzchni.

W 2013 r. średnio na 1 gospodarstwo przypadało 0,36 ha powierzchni zasadzonej ziemniakami (w Polsce - 0,66 ha).

Wykres 9. Struktura gospodarstw i powierzchni ziemniaków według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

Rośliny przemysłowe

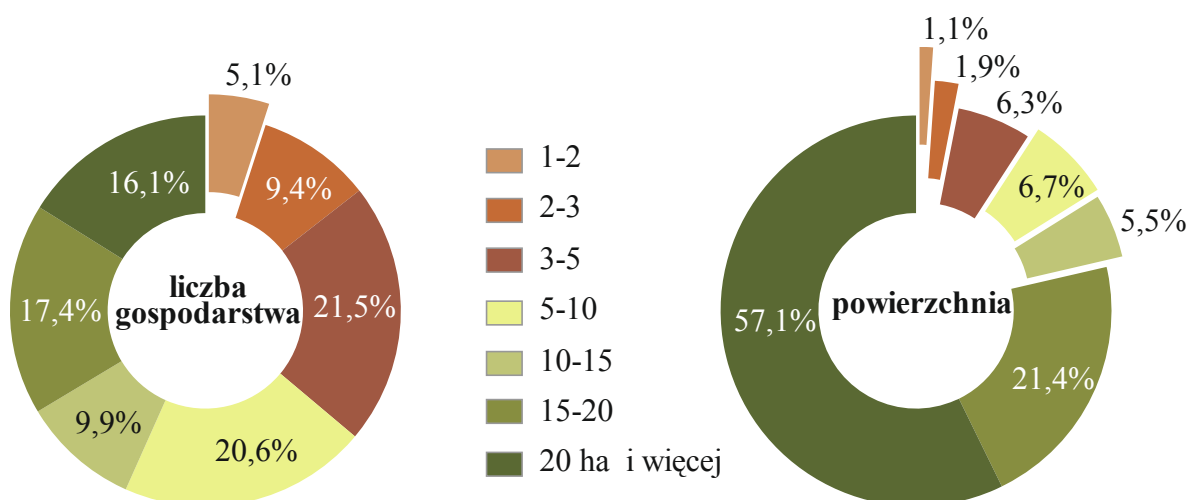
W 2013 r. powierzchnia uprawy roślin z grupy przemysłowych wyniosła 11,6 tys. ha, co stanowiło 4,0% ogólnej powierzchni zasiewów w województwie. W gospodarstwach indywidualnych uprawiano 9,3 tys. ha, tj. 80,2% omawianej powierzchni.

Uprawy roślin przemysłowych wystąpiły w 2,3 tys. gospodarstw rolnych, tj. w 1,6% ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą i w 2,2% posiadających zasiewy na gruntach ornych (1,9% producentów roślin przemysłowych w Polsce).

Średnio na jedno gospodarstwo przypadało 4,95 ha powierzchni zasianej roślinami przemysłowymi (w Polsce - 9,07 ha).

Największa powierzchnia upraw roślin przemysłowych w 2013 r. wystąpiła w grupie obszarowej 100 ha i więcej oraz od 15 do 20 ha użytków rolnych. Gospodarstwa te, stanowiące 20,2% wszystkich gospodarstw uprawiających tego typu ziemiopłody, skupiały łącznie 56,2% powierzchni upraw przemysłowych. Na obszarach małych, tj. do 1 ha UR żadne gospodarstwo nie uprawiało tego gatunku roślin.

Wykres 10. Struktura gospodarstw i powierzchni upraw przemysłowych według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

W ogólnej powierzchni upraw przemysłowych w gospodarstwach największy obszar (60,9%) zajmował **rzepak i rzepik**. W województwie małopolskim uprawiało go łącznie 758 gospodarstw na obszarze 7,0 tys. ha.

Średnia powierzchnia uprawy w 1 gospodarstwie wynosiła 9,30 ha powierzchni plantacji tego gatunku (w Polsce - 10,40 ha), a w gospodarstwie indywidualnym 6,82 ha (w kraju - 7,89 ha).

Uprawę rzepaku i rzepiku prowadziły przede wszystkim gospodarstwa duże, tj. 100 i więcej ha użytków rolnych, gdzie na obszarze 3,7 tys. ha (52,6% ogólnej powierzchni tego ziemiopłodu) działalność prowadziło 66 gospodarstw.

Niespełna 12% powierzchni upraw przemysłowych w gospodarstwach zajmowały **buraki cukrowe**. Obszar 1,4 tys. ha uprawiało 497 gospodarstw.

Średnio na jedno z nich przypadały 2,72 ha plantacji buraków (w Polsce - 4,71 ha).

Największą powierzchnię upraw buraków cukrowych zarejestrowano w grupie obszarowej 100 ha i więcej oraz 20-30 ha użytków rolnych (łącznie 40,2%), którą uprawiało 16,5% ogółu gospodarstw prowadzących tego typu działalność rolniczą.

Warzywa gruntowe

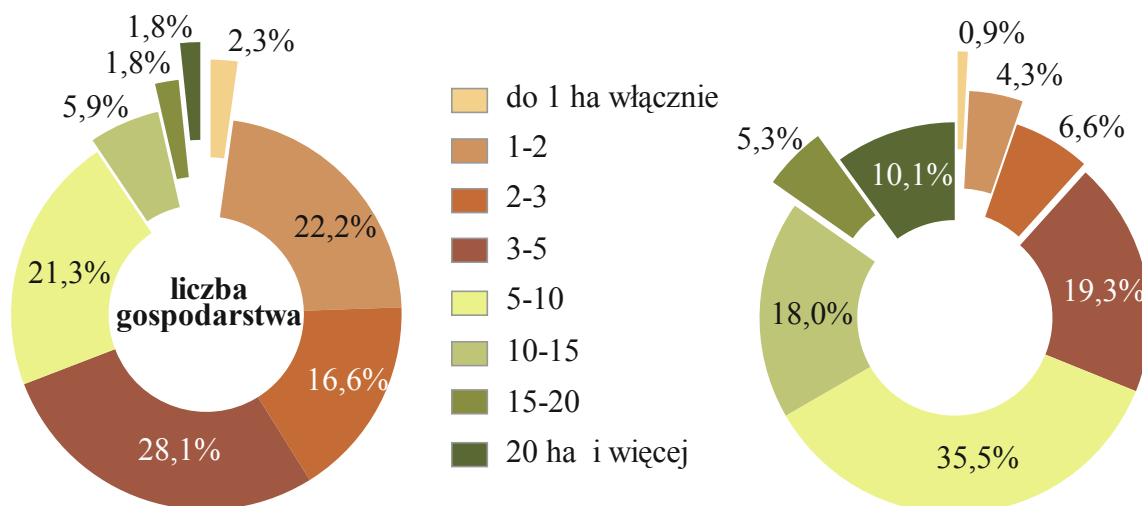
Pod uprawą warzyw gruntowych na gruntach ornych znalazło się w 2013 r. 14,9 tys. ha, co stanowiło 5,1% ogólnej powierzchni zasiewów na gruntach ornych (11,6% powierzchni upraw warzyw gruntowych w Polsce). W gospodarstwach indywidualnych znajdowało się 99,6% powierzchni tych upraw.

Według wyników BSGR 2013 r. warzywa gruntowe uprawiano w 14,0 tys. gospodarstw rolnych, tj. 9,8% ogółu gospodarstw i 13,3% posiadających zasiewy na gruntach ornych (15,5% producentów warzyw gruntowych w kraju).

Średnia powierzchnia uprawy warzyw gruntowych w gospodarstwie zajmującym się ich uprawą wynosiła w województwie 1,07 ha (w Polsce - 1,42 ha).

Wśród producentów warzyw gruntowych na gruntach ornych w województwie dominowały gospodarstwa, w których uprawy zajmowały areał poniżej 0,1 ha - 35,7% wszystkich gospodarstw, w których uprawiano warzywa gruntowe. Wśród tych producentów najliczniejszą grupę stanowiły gospodarstwa w grupie obszarowej 1-2 ha użytków rolnych (36,0%). W gospodarstwach, w których warzywa gruntowe zajmowały areał 5 ha i więcej znajdowało się 38,3% całkowitej powierzchni ich upraw. Wśród tych producentów 35,5% powierzchni uprawy należało do grupy gospodarstw o powierzchni 5-10 ha, a 32,9% wykazano w grupie obszarowej 10-15 ha UR.

Wykres 11. Struktura gospodarstw i powierzchni warzyw gruntowych według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

Truskawki i poziomki

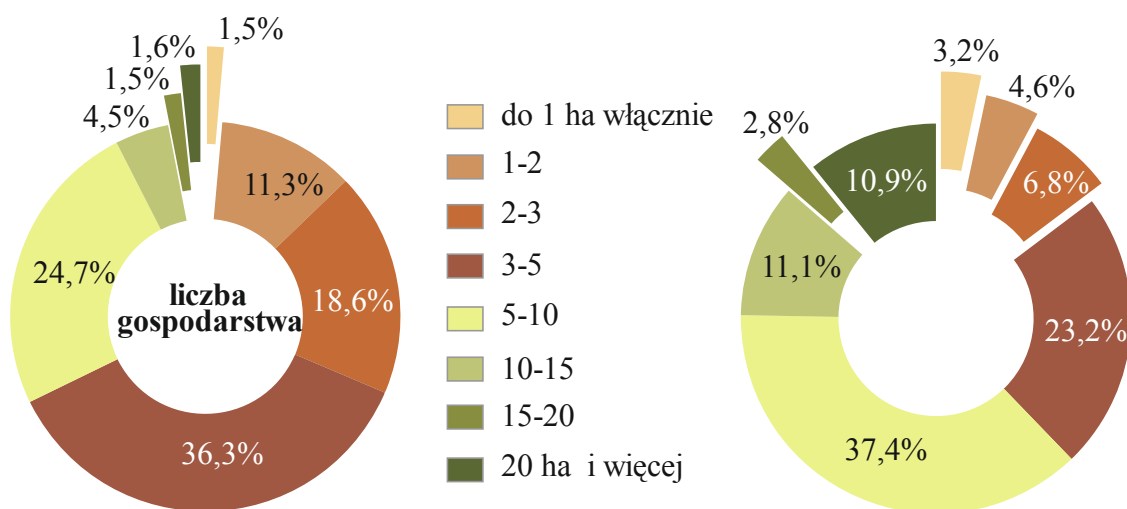
W 2013 r. w województwie małopolskim powierzchnia uprawy truskawek i poziomek gruntowych i spod osłon wyniosła 1,3 tys. ha, tj. 0,5% ogólnej powierzchni zasiewów w województwie i 2,6% powierzchni tego typu upraw w Polsce. W gospodarstwach indywidualnych znajdowało się 99,5% omawianej powierzchni.

Uprawą truskawek zajmowało się 3,0 tys. gospodarstw, tj. 2,8% ogółu gospodarstw rolnych prowadzących uprawy ziemniaków rolnych lub ogrodniczych (5,1% producentów krajowych).

Największy odsetek gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą truskawek i poziomek w województwie zanotowano wśród gospodarstw, w których uprawy zajmowały areal poniżej 1 ha - 44,0% wszystkich gospodarstw uprawiających te ziemniaki. Wśród tych producentów najliczniejszą grupę stanowiły gospodarstwa w grupie obszarowej 3-5 ha użytków rolnych - 35,7%.

W gospodarstwach, w których truskawki i poziomki zajmowały areal 2-5 ha UR znajdowało się 26,3% całkowitej powierzchni ich uprawy. Wśród tych producentów 50,7% powierzchni uprawy należało do grupy gospodarstw o powierzchni 5-10 ha użytków rolnych.

Wykres 12. Struktura gospodarstw i powierzchni truskawek i poziomek według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

Średnia powierzchnia uprawy truskawek i poziomek w gospodarstwie zajmującym się ich uprawą wyniosła w województwie 0,46 ha (w Polsce - 0,91 ha).

ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE

W 2013 r. zwierzęta gospodarskie utrzymywało 93,1 tys. gospodarstw, tj. 65,2% ogółu gospodarstw w województwie małopolskim.

Pogłowie poszczególnych gatunków zwierząt (w tysiącach sztuk) w czerwcu 2013 r. wynosiło:

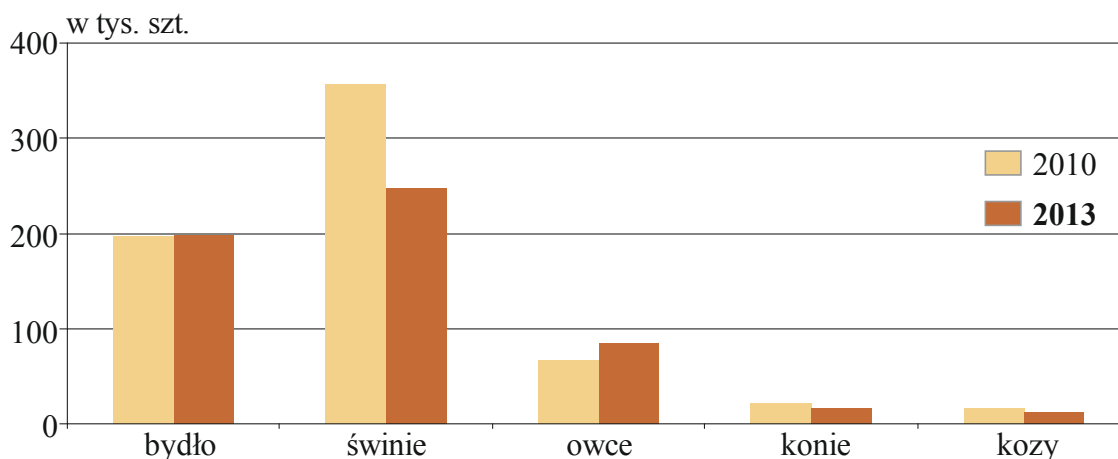
- bydło – 197,6,
  - w tym krowy – 104,0,
- świnie – 248,0,
  - w tym lochy – 29,7,
- owce – 85,3,
- konie – 15,7,
- kozy – 12,7,
- drób ogółem (w wieku powyżej 2 tygodni) – 5278,8,
- króliki (samice) – 84,4,
- pozostałe zwierzęta futerkowe (samice) – 3,0.

Ponadto zarejestrowano 38,3 tys. pni pszczelich.

W zestawieniu z danymi pozyskanymi ze spisu w 2010 r. odnotowano spadek populacji następujących gatunków zwierząt gospodarskich: świń – o 30,5%, w tym loch na chów – o 36,7%; koni – o 23,1%; kóz – o 20,4%; drobiu ogółem – o 20,7%. Wzrost pogłowia odnotowano w przypadku owiec oraz bydła, których populacja zwiększyła się odpowiednio o 28,5% i 0,5%.

Zwierzęta gospodarskie utrzymywane były głównie w gospodarstwach indywidualnych, w których znajdowało się 97,5% ogółu pogłowia bydła, 95,2% pogłowia świń oraz 99,1% pogłowia owiec. W ciągu minionych 3 lat odnotowano wzrost udziału gospodarstw indywidualnych w chowie zwierząt – w przypadku bydła o 0,2 p. proc., a świń o 0,4 p. proc. W przypadku owiec udział ten był wyższy o 0,1 p. proc.

Wykres 13. Zwierzęta gospodarskie

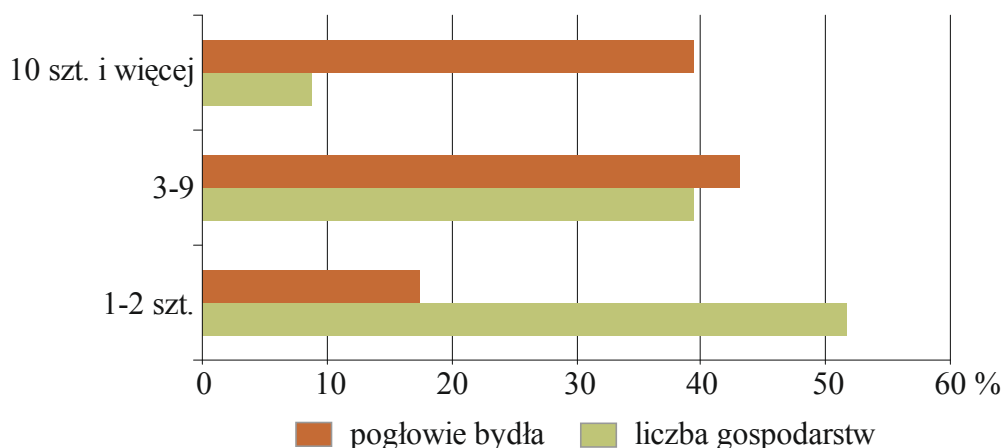
Bydło

Według wyników BSGR 2013 chów i hodowlę bydła prowadziło w województwie 47,1 tys. gospodarstw rolnych (w 2010 r. – 59,1 tys.). Nieco ponad połowa (50,6%) gospodarstw prowadzących produkcję zwierzęcą posiadała bydło. Z analizy liczby gospodarstw rolnych utrzymujących bydło w poszczególnych grupach obszarowych UR wynika, że ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw posiadających zwierzęta był największy w grupach obszarowych 20-30 ha, gdzie wynosił 77,0%, a najniższy wśród gospodarstw najmniejszych należących do grupy do 1 ha UR włącznie (12,6%) oraz 1–2 ha (29,1%).

Przeciętnie w województwie, wśród gospodarstw utrzymujących bydło:

- 51,8% posiadało 1–2 szt.,
- 39,4% " 3–9 szt.,
- 8,8% " 10 i więcej sztuk.

Wykres 14. Struktura liczby gospodarstw i pogłowia bydła według skali chowu bydła w 2013 r.

W grupie gospodarstw najmniejszych, tj. o powierzchni do 1 ha UR włącznie, 2/3 posiadało tylko 1 lub 2 sztuki bydła. Wśród gospodarstw o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha, największy odsetek w grupie obszarowej 1–5 ha użytków rolnych stanowiły podmioty utrzymujące 1–2 sztuki bydła – 62,7%, w grupie obszarowej 5–10 ha użytków rolnych najczęściej było gospodarstw utrzymujących 3–9 sztuk bydła – 56,3%, w grupie obszarowej 10–15 ha największy udział posiadały gospodarstwa z 10 i więcej sztukami bydła – 42,1%, przy czym udział gospodarstw z liczbą bydła od 3 do 9 sztuk wyniósł 41,9%, a w grupie obszarowej 15 ha i więcej największy odsetek stanowiły jednostki utrzymujące 10 i więcej sztuk bydła – 66,8%.

Tabl. 6. Gospodarstwa według skali chowu bydła i grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

Skala chowu bydła w sztukach	Grupy obszarowe użytków rolnych w hektarach				
	do 1	1-5	5-10	10-15	15 i więcej
	w odsetkach gospodarstw utrzymujących bydło				
1-2	66,6	62,7	30,0	16,0	11,5
3-9	31,2	34,9	56,3	41,9	21,7
10 i więcej	2,2	2,4	13,7	42,1	66,8

Wyniki badania wskazują, że 17,5% pogłównia bydła w województwie małopolskim znajdowało się w gospodarstwach posiadających 1-2 sztuki bydła, 43,1% – w jednostkach posiadających 3–9 sztuk, a 39,4% – w jednostkach utrzymujących 10 i więcej sztuk bydła.

Odsetek pogłównia bydła utrzymywanego w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających tylko 1–2 sztuki bydła, wyraźnie zmniejszał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych. W podmiotach o powierzchni UR do 1 ha włącznie wynosił 38,3%, w jednostkach o powierzchni 1–5 ha – 32,8%, w gospodarstwach z grupy obszarowej 5–10 ha – 8,7%, w podmiotach z grupy obszarowej 10–15 ha – 3,0%, a w gospodarstwach o powierzchni UR 15 ha i więcej – już tylko 0,9%.

Na 1 gospodarstwo w województwie małopolskim utrzymujące bydło przypadają średnio 4,2 sztuki (w 2010 r. – 3,3 szt.).

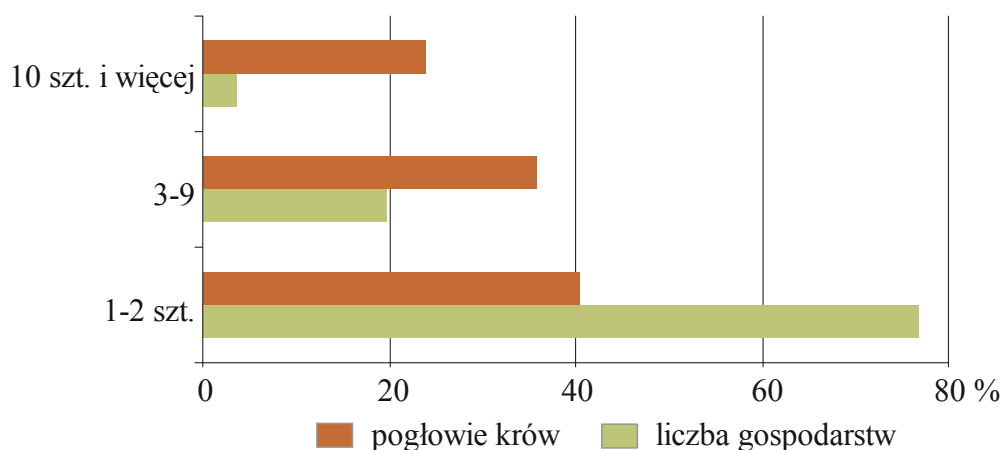
Obsada bydła w gospodarstwach na 100 ha użytków rolnych wyniosła 35,4 szt. wobec 33,0 szt. w 2010 r.

W strukturze pogłównia bydła ogółem, w porównaniu z 2010 r., zwiększył się udział bydła dorosłego pozostałego – o 0,7 p. proc., a zmniejszył młodego bydła w wieku 1–2 lat oraz cieląt w wieku poniżej 1 roku – odpowiednio o 0,4 p. proc. i 0,3 p. proc.

Chowem **krów** zajmowało się 42,2 tys. gospodarstw (w 2010 r. – 52,7 tys.).

Najwięcej gospodarstw utrzymujących krowy odnotowano w grupie obszarowej od 1 do 5 ha UR (70,0%), a także w grupie obszarowej od 5 do 10 ha (21,7%). Odsetek gospodarstw o powierzchni od 10 do 15 ha UR posiadających krowy wyniósł 4,3%, a gospodarstw największych (15 ha UR i więcej) – 3,5%. Udział gospodarstw najmniejszych, tj. do 1 ha UR włącznie kształtował się na poziomie 0,5%.

Wykres 15. Struktura liczby gospodarstw i pogłowia krów według skali chowu krów w 2013 r.

Gospodarstwa najmniejsze, tj. o powierzchni do 1 ha UR włącznie w zdecydowanej większości (93,1%) posiadały tylko 1 lub 2 krowy. Spośród jednostek o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha, największy odsetek w grupie obszarowej 1–5 ha użytków rolnych miały gospodarstwa utrzymujące 1–2 krowy – 86,3%. W grupach obszarowych 5–10 ha oraz 10–15 ha użytków rolnych także przeważały gospodarstwa o najmniejszej liczbie krów, których udział wyniósł odpowiednio 59,7% i 41,9%. Wyjątek stanowiły gospodarstwa największe, tj. należące do grupy obszarowej 15 ha i więcej, w których największy odsetek stanowiły jednostki utrzymujące 10 i więcej krów – 44,6%.

Świnie

W 2013 r. chowem i hodowlą **świń** w województwie małopolskim zajmowało się 23,3 tys. gospodarstw, czyli 1/4 ogółu gospodarstw posiadających zwierzęta gospodarskie. Utrzymywały one łącznie 248,0 tys. szt. świń. W porównaniu z 2010 r. liczba gospodarstw utrzymujących świnie obniżyła się o 27,4%, natomiast liczebność pogłowia spadła o 30,5%. Przeciętnie na 100 ha użytków rolnych w gospodarstwach przypadają ponad 44 świnie.

Odsetek gospodarstw posiadających świnie w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących działalność rolniczą w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych był bardzo zróżnicowany. W grupie gospodarstw najmniejszych, o powierzchni użytków

rolnych poniżej 1 ha, świnie utrzymywało jedynie 3,5% spośród nich. W grupie obszarowej 1–5 ha świnie spisano w 13,2% gospodarstw. Wśród gospodarstw średnich, tj. o powierzchni 5–10 i 10–15 ha użytków rolnych świnie spisano odpowiednio w 32,4% i 37,4% gospodarstw. Biorąc pod uwagę gospodarstwa duże, o powierzchni powyżej 15 ha UR, świnie utrzymywało 34,9%, spośród ogółu gospodarstw o tej powierzchni w województwie małopolskim.

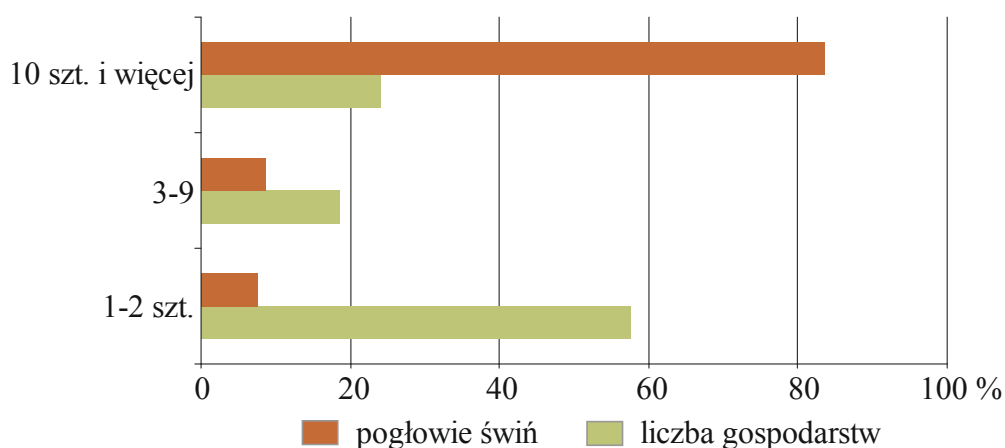
Tabl. 7. Gospodarstwa według skali chowu świń i grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

Skala chowu świń w sztukach	Grupy obszarowe użytków rolnych w hektarach				
	do 1	1-5	5-10	10-15	15 i więcej
	w odsetkach gospodarstw utrzymujących świnie				
1-2	79,6	73,0	36,6	15,9	9,2
3-9	20,4	16,3	25,9	15,5	12,1
10 i więcej	0,0	10,7	37,5	68,6	78,7

Przeciętnie w województwie, wśród gospodarstw utrzymujących świnie:

- 57,5% posiadało 1–2 szt.,
- 18,5% " 3–9 szt.,
- 24,0% " 10 i więcej sztuk.

Wykres 16. Struktura liczby gospodarstw i pogłowia świń według skali chowu świń w 2013 r.

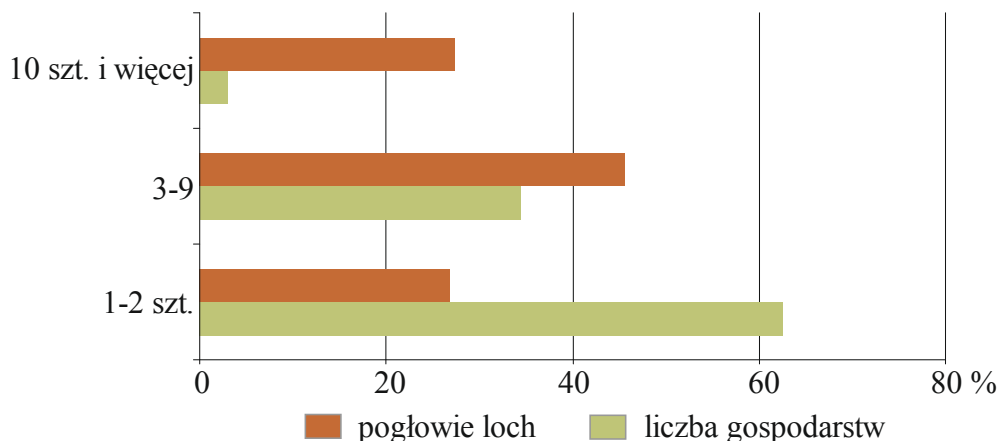
Pogłowie trzody chlewnej w relacji do 2010 r. uległo zmniejszeniu we wszystkich grupach wagowo-użytkowych. Najbardziej, bo o blisko 40% spadła liczba świń o wadze 50 kg i więcej. Pogłowie prosiąt o wadze do 20 kg zmniejszyło się o 33,1%, a warchlaków o wadze od 20 do 50 kg – o 8,0%.

Analizując strukturę pogłowia trzody chlewnej w odniesieniu do wyników spisu rolnego z 2010 r. daje się zauważyć wzrost udziału warchlaków o wadze od 20 do 50 kg (o 6,6 p. proc.) przy jednoczesnym spadku odsetka świń o wadze 50 kg i więcej (o 5,4 p. proc.) oraz prosiąt o wadze do 20 kg (o 1,2 p. proc.).

Chowem **loch** zajmowało się 8,9 tys. gospodarstw, tj. 38,3% ogółu gospodarstw utrzymujących świnie (wobec 39,7% w 2010 r.). Pogłowie loch liczyło 29,7 tys. szt. i w relacji do 2010 r. obniżyło się o 36,7%. Obsada loch na 100 ha UR wyniosła 5,3 szt.

Najwięcej gospodarstw utrzymujących lochy spisano w grupach obszarowych od 1 do 5 ha UR (40,4%) i 5–10 ha UR (38,3%). Odsetek gospodarstw największych (15 ha i więcej UR), które utrzymywały lochy wyniósł 9,7%.

Wykres 17. Struktura liczby gospodarstw i pogłowia loch według skali chowu loch w 2013 r.

W gospodarstwach posiadających 1–2 lochy utrzymywano 26,9% ogółu pogłowia tych zwierząt. W gospodarstwach posiadających od 3 do 9 szt. loch udział pogłowia wyniósł 45,7%. Odsetek pogłowia w gospodarstwach posiadających 10 i więcej loch wyniósł 27,4%.

Owce

Chów owiec jest jedną z charakterystycznych cech wyróżniających rolnictwo w województwie małopolskim na tle kraju. Wyniki badania wskazują, że gospodarstwa na terenie województwa małopolskiego utrzymywały 31,6% krajowego pogłowia tego gatunku (w 2010 r. – 25,4%). W 2013 r. chów owiec prowadziło w województwie 4425 gospodarstw (w 2010 r. – 4739), tj. 4,8% ogółu gospodarstw utrzymujących zwierzęta gospodarskie. Gospodarstwa te posiadały łącznie 85,3 tys. owiec (wobec 66,3 tys. w 2010 r.). Średnio na jedno gospodarstwo utrzymujące owce przypadało ponad 19 szt. tych zwierząt.

W gospodarstwach utrzymujących owce obsada owiec na 100 ha użytków rolnych wynosiła 15,3 szt. (w 2010 r. – 11,1 szt.).

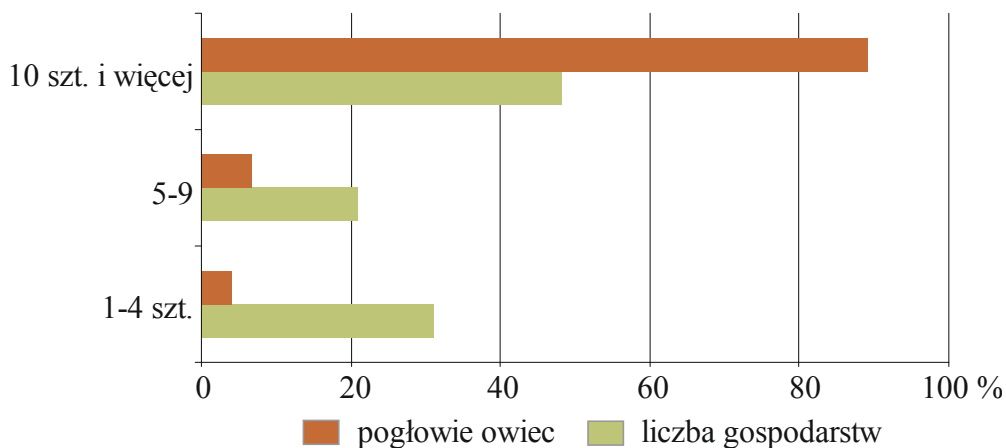
Tabl. 8. Gospodarstwa według skali chowu owiec i grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

Skala chowu owiec w sztukach	Grupy obszarowe użytków rolnych w hektarach				
	do 1	1-5	5-10	10-15	15 i więcej
	w odsetkach gospodarstw utrzymujących owce				
1-4	-	35,7	18,2	24,2	11,6
5-9	50,9	21,1	19,4	13,3	3,6
10 i więcej	49,1	43,2	62,4	62,5	84,8

W gospodarstwach o najmniejszej powierzchni (do 1 ha UR włącznie) utrzymujących owce w województwie małopolskim spisano 2,6% ogółu pogłowia. Wśród gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych, największy odsetek pogłowia owiec (52,6%) odnotowano w gospodarstwach, których powierzchnia użytków rolnych mieściła się w przedziale od 1 do 5 ha. W gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych powyżej 15 ha spisano 15,9% pogłowia owiec w województwie.

Wyniki badania wykazały, że 4,0% pogłowia owiec w województwie znajdowało się w gospodarstwach posiadających od 1 do 4 szt. tych zwierząt; 6,7%, pozostawało w posiadaniu jednostek z 5–9 owcami, a 89,3% – w jednostkach posiadających 10 i więcej owiec.

Wykres 18. Struktura liczby gospodarstw i pogłowia owiec według skali chowu owiec w 2013 r.

Konie

W 2013 r. chów koni prowadziło w województwie małopolskim 9,2 tys. gospodarstw tj. 9,8% ogólnej liczby gospodarstw posiadających zwierzęta gospodarskie. W relacji do wyników spisu przeprowadzonego w 2010 r. liczba gospodarstw utrzymujących konie obniżyła się o 27,5%, natomiast pogłowie było mniejsze o 23,2%.

Pogłowie koni liczyło 15,7 tys. szt. Średnio na jedno gospodarstwo utrzymujące konie przypadało 1,7 szt. tych zwierząt.

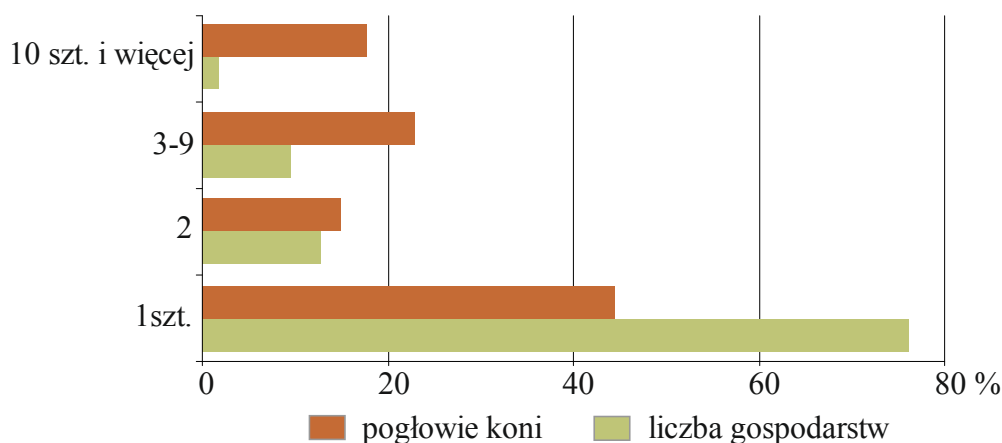
W gospodarstwach rolnych utrzymujących konie obsada koni na 100 ha użytków rolnych wynosiła 2,8 szt. (w 2010 r. – 3,4 szt.).

Tabl. 9. Gospodarstwa według skali chowu koni i grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

Skala chowu koni w sztukach	Grupy obszarowe użytków rolnych w hektarach				
	do 1	1-5	5-10	10-15	15 i więcej
	w odsetkach gospodarstw utrzymujących konie				
1	98,8	81,2	64,1	56,5	31,2
2	0,6	11,3	18,3	14,9	17,3
3-9	0,6	7,0	14,3	20,5	34,2
10 i więcej	-	0,5	3,3	8,1	17,3

Wśród ogółu gospodarstw utrzymujących konie w województwie małopolskim 76,1% gospodarstw posiadało tylko jednego konia. Gospodarstwa te posiadały łącznie 44,4% pogłowia koni. Dwie sztuki posiadało 12,7% gospodarstw, a odsetek utrzymywanego w nich pogłowia koni wyniósł 14,9%. Trzy do dziewięciu koni odnotowano w 9,4% gospodarstw spośród wszystkich utrzymujących konie i skupiały one 22,9% pogłowia. Gospodarstwa zajmujące się hodowlą lub ukierunkowane na rekreację, posiadające 10 lub więcej koni, stanowiły zaledwie 1,8% gospodarstw z końmi, ale skupiały 17,8% ogółu pogłowia.

Wykres 19. Struktura liczby gospodarstw i pogłowia koni według skali chowu koni w 2013 r.

Gospodarstwa najmniejsze, o powierzchni użytków rolnych do 1 ha łącznie skupiały 1,1% pogłowia koni. W gospodarstwach od 1 do 5 ha użytków rolnych odnotowano 57,9% pogłowia tych zwierząt, w gospodarstwach od 5 do 10 ha – 25,1%, a w jednostkach od 10 do 15 ha – 5,4%. W gospodarstwach największych, o powierzchni powyżej 15 ha UR odnotowano 10,5% ogółu pogłowia koni.

Kozy

Według wyników BSGR 2013 kozy w województwie małopolskim utrzymywano w 4,4 tys. gospodarstw, tj. 4,7% ogólnej liczby gospodarstw posiadających zwierzęta gospodarskie. W relacji do wyników PSR 2010 liczba gospodarstw utrzymujących kozy zmniejszyła się o 6,9%, natomiast pogłowie spadło o 20,4%.

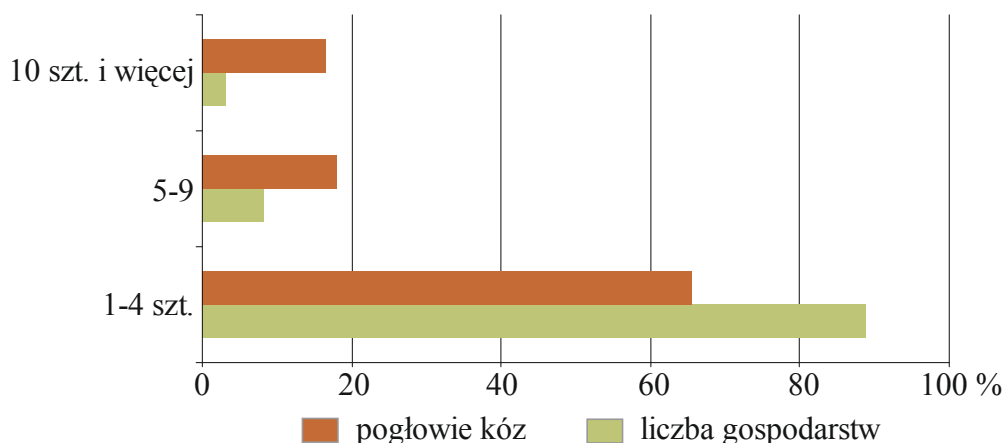
W gospodarstwach hodowano łącznie 12,7 tys. kóz. Przeciętnie na jedno gospodarstwo utrzymujące kozy przypadało 2,9 szt. tych zwierząt. Obsada kóz na 100 ha użytków rolnych w tych gospodarstwach wynosiła 2,3 szt. (w 2010 r. – 2,7 szt.).

Tabl. 10. Gospodarstwa według skali chowu kóz i grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

Skala chowu kóz w sztukach	Grupy obszarowe użytków rolnych w hektarach				
	do 1	1-5	5-10	10-15	15 i więcej
	w odsetkach gospodarstw utrzymujących kozy				
1-4	100,0	87,6	77,6	74,4	56,5
5-9	-	8,8	19,7	25,6	17,4
10 i więcej	-	3,6	2,7	-	26,1

Wśród gospodarstw utrzymujących kozy, zdecydowaną większość (88,7%) stanowiły podmioty posiadające od 1 do 4 szt. tych zwierząt. Pogłowie kóz w tej grupie liczyło 8,3 tys. szt., tj. 65,5% ogółu kóz w województwie. Odsetek gospodarstw posiadających od 5 do 9 kóz wyniósł 8,2%, a pogłowie w tej grupie stanowiło 18,0% ogółu. Dziesięć i więcej kóz odnotowano w 3,1% gospodarstw spośród wszystkich utrzymujących kozy i skupiały one 16,5% pogłowia.

Wykres 20. Struktura liczby gospodarstw i pogłowia kóz według skali chowu kóz w 2013 r.

Drób kurzy

W 2013 r. drób kurzy w liczbie 4755,9 tys. szt. utrzymywano w 76,2 tys. gospodarstw rolnych. W relacji do danych uzyskanych podczas Powszechnego Spisu Rolnego w 2010 r. pogłowie drobiu kurzego obniżyło się o blisko 1/4 (17,7%), natomiast liczba gospodarstw spadła o 26,7%.

Obsada drobiu kurzego w gospodarstwach rolnych utrzymujących drób kurzy na 100 ha użytków rolnych wynosiła 851,8 szt.

Tabl. 11. Gospodarstwa według skali chowu drobiu kurzego i grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

Skala chowu drobiu kurzego w sztukach	Grupy obszarowe użytków rolnych w hektarach				
	do 1	1-5	5-10	10-15	15 i więcej
	w odsetkach gospodarstw utrzymujących drób kurzy				
1-49.....	83,7	93,8	90,9	88,2	85,0
50-149	13,0	6,1	8,8	10,5	12,7
150-499	0,3	0,0	0,1	0,8	1,4
500-1999	0,2	0,0	-	0,1	0,1
2000-4999	0,3	0,0	0,0	-	0,1
5000-9999	0,7	0,1	0,1	0,2	0,1
10000 i więcej ...	1,8	0,0	0,1	0,2	0,6

Najczęściej chowem drobiu kurzego zajmowały się gospodarstwa o powierzchni 1–5 ha UR, które stanowiły 78,7% ogółu gospodarstw posiadających drób kurzy, a najrzadziej gospodarstwa największe o powierzchni 15 ha i więcej UR, których odsetek wyniósł 1,8%.

Największy odsetek pogłowia drobiu kurzego odnotowano w gospodarstwach o powierzchni od 1 do 5 ha użytków rolnych (44,2%) oraz z grupy obszarowej do 1 ha UR łącznie (25,6%). Najmniejszy udział w pogłowie drobiu kurzego miały gospodarstwa o powierzchni UR 10–15 ha (8,4%).

Chów i hodowlę **niosek kurzych** (utrzymywanych dla pozyskania jaj konsumpcyjnych i wylęgowych) prowadziło 70,5 tys. (w 2010 r. – 90,3 tys.), tj. 92,6% ogółu gospodarstw utrzymujących drób kurzy. Pogłowie niosek kurzych liczyło 2418,4 tys. szt., tym samym obniżyło się o 13,6% w relacji do 2010 r.

Podobnie jak w przypadku drobiu kurzego ogółem, najwyższy odsetek gospodarstw utrzymujących nioski kurze odnotowano w grupie obszarowej 1-5 ha UR, natomiast najniższy w grupie 15 ha i więcej.

Wśród gospodarstw utrzymujących kury nioski 96,1% posiadało od 1 do 49 szt. Na 1 gospodarstwo posiadające kury nioski przypadało przeciętnie ok. 34 szt. tych ptaków.

Brojlery kurze hodowano w 10,0 tys. gospodarstw rolnych (w 2010 r. – 8,4 tys.), tj. nieco ponad 13% ogółu gospodarstw posiadających drób kurzy. Największy udział

gospodarstw prowadzących chów brojlerów kurzych odnotowano grupie obszarowej od 1 do 5 ha UR (72,8%), a najmniejszy, podobnie jak w przypadku niosek kurzych, w gospodarstwach największych, powyżej 15 ha UR (2,7%).

W ogólnej liczbie gospodarstw utrzymujących brojlery kurze dominowały podmioty o liczbie brojlerów od 1 do 49 szt., a ich odsetek wyniósł 89,1%.

Największy odsetek pogłowa brojlerów znajdował się w gospodarstwach o skali chowu 10000 szt. i więcej (79,2%) oraz 5000 do 9999 szt. (9,2%).

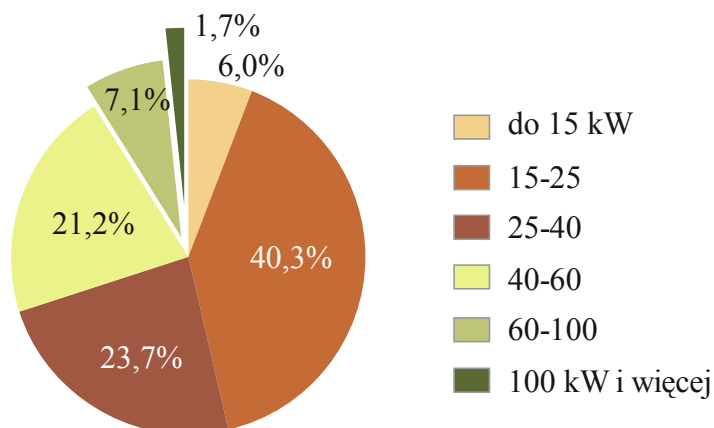
CIĄGNIKI, MASZYNY I URZĄDZENIA ROLNICZE

Według wyników BSGR 2013 r., 88,8 tys. (62,1%) gospodarstw rolnych posiadało **ciągniki**. Odnotowano 108,5 tys. ciągników, tj. o 0,4% więcej niż w 2010 r. W gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha UR znajdowało się 86,7 tys. (97,6%) ciągników. W gospodarstwach indywidualnych było 88,7 tys. szt., co stanowiło 99,9% ogólnej liczby ciągników.

Udział jednostek z ciągnikami w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych wahał się w zależności od powierzchni użytkowanych gruntów i zwiększał się od 35,1% w gospodarstwach najmniejszych (do 1 ha UR włącznie), przez 57,3% w grupie gospodarstw o powierzchni 1–5 ha UR, 90,0% w gospodarstwach o powierzchni 5–10 ha UR, aż do 95,8% w gospodarstwach od 10 do 15 ha UR. W gospodarstwach o powierzchni 15 i więcej ha UR odsetek jednostek posiadających ciągniki wyniósł 87,0%.

Biorąc pod uwagę wyposażenie gospodarstw w ciągniki pod względem **mocy silnika** można stwierdzić, że najczęściej jednostek wyposażonych było w ciągniki o mocy silnika 15–25 kW i 25–40 kW – stanowiły one odpowiednio 48,2% i 27,3%. Odsetek gospodarstw z ciągnikami wyposażonymi w silniki o największej mocy (powyżej 100 kW) wyniósł 1,8%.

Wykres 21. Struktura liczby ciągników według mocy silnika w 2013 r.

Tabl. 12. Ciągniki w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

Grupy obszarowe użytków rolnych w ha	Liczba ciągników	Liczba ciągników na 100 gospodarstw	Powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 ciągnik w ha
Ogółem	108483	75,9	5,14
Do 1 ha włącznie ...	2264	37,5	2,57
1-5	69328	61,9	3,90
5-10	22718	125,8	5,28
10-15	6762	187,5	6,34
15 ha i więcej	7410	228,0	16,12

W relacji do 2010 r. w województwie małopolskim ilość **maszyn rolniczych** generalnie uległa zmniejszeniu. Liczba gospodarstw posiadających maszyny i urządzenia rolnicze była bardzo zróżnicowana w zależności od rodzaju maszyn i wielkości użytków rolnych w gospodarstwach.

Tabl. 13. Wyposażenie gospodarstw rolnych w wybrane maszyny w 2013 r.

Wyszczególnienie	Gospodarstwa posiadające maszyny		Liczba maszyn	
	w tysiącach	2010=100	w tysiącach	2010=100
Kombajny zbożowe ...	7,9	104,8	8,2	106,7
Kombajny ziemniaczane	4,8	88,1	4,9	88,4
Kombajny buraczane	0,4	126,9	0,4	126,7
Silosokombajny	0,2	50,0	0,2	50,1
Kosiarki ciągnikowe ..	48,4	98,3	49,3	98,5
Kopaczki do ziemniaków	34,6	78,6	35,5	80,2
Sadzarki do ziemniaków	24,9	92,2	25,1	92,3
Prasy zbierające	9,3	116,9	9,5	117,2
Rozrzutniki obornika ..	29,2	106,8	29,8	108,1

Przy utrzymującej się przewadze zbóż w strukturze powierzchni zasiewów i jednoczesnym znacznym wzroście powierzchni uprawy rzepaku, w 7,9 tys. gospodarstw odnotowano 8,2 tys. **kombajnów** do zbioru tych upraw. Odsetek gospodarstw posiadających **kombajny zbożowe** w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą wynosił 5,5%. Omawiany udział był najwyższy wśród gospodarstw o powierzchni 15 i więcej ha UR i wyniósł 49,9%.

Przeciętnie w województwie na 100 gospodarstw prowadzących działalność rolniczą przypadało niemal 6 kombajnów zbożowych. W kombajny zbożowe najlepiej wyposażone były gospodarstwa o powierzchni 15 ha i więcej UR – ok. 53 szt. na 100 gospodarstw, a także 10-15 ha – ok. 38 szt. Najwięcej kombajnów zbożowych – po ok. 31% z ogólnej liczby wykazanych w badaniu - znajdowało się w grupach gospodarstw o powierzchni od 1 do 5 ha UR i 5–10 ha UR. Przeciętnie na 100 ha powierzchni zasiewów zbóż i rzepaku przypadały niemal 4 maszyny tego typu.

W relacji do 2010 r. liczba kombajnów zbożowych w gospodarstwach w województwie małopolskim zwiększyła się o 6,7%, a na 1 kombajn zbożowy przypadało 27 ha upraw zbóż i rzepaku.

Kombajny ziemniaczane posiadało 3,4% gospodarstw rolnych w województwie małopolskim. W jednostkach tych odnotowano 4885 kombajnów. Najwięcej kombajnów ziemniaczanych posiadały gospodarstwa z grupy obszarowej 5–10 ha użytków rolnych – 1733 maszyny – czyli 35,5% wszystkich będących w posiadaniu rolników. Największą obsadę omawianych maszyn (ok. 37 szt./100 ha upraw ziemniaków) stwierdzono w grupie obszarowej 10–15 ha użytków rolnych.

Na 1 kombajn ziemniaczany w województwie małopolskim przypadało 5,2 ha upraw ziemniaków.

Kombajny buraczane posiadały 424 gospodarstwa rolne, w których stwierdzono 432 kombajny. Najwięcej tych wysoko wyspecjalizowanych maszyn posiadały gospodarstwa należące do grupy obszarowej 15 ha i więcej użytków rolnych. W tej grupie obszarowej odnotowano 166 kombajnów buraczanych, czyli 38,4% ogółu kombajnów tego rodzaju znajdujących się w gospodarstwach rolnych.

Na 1 kombajn buraczany w gospodarstwach rolnych w województwie małopolskim przypadało średnio 3,1 ha upraw buraków.

Tabl. 14. Wybrane maszyny rolnicze w przeliczeniu na 100 ha powierzchni upraw w gospodarstwach rolnych w 2013 r.

Wyszczególnienie	Liczba maszyn w sztukach na 100 ha poszczególnych upraw	Rodzaj upraw
kombajny zbożowe	3,7	zboża i rzepak
kombajny ziemniaczane	19,3	ziemniaki
kombajny buraczane	32,0	buraki
kopaczki do ziemniaków	140,6	ziemniaki
sadzarki do ziemniaków	99,1	ziemniaki
rozzutniki obornika.....	10,3	zasiewy ogółem

Silosokombajny w liczbie 237 szt. znajdowały się na wyposażeniu 222 gospodarstw rolnych. Udział gospodarstw wyposażonych w tego rodzaju maszyny wśród ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą wyniósł zaledwie 0,2%. Najwięcej gospodarstw z silosokombajnami spisano w grupach gospodarstw o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych (48,2%) i od 5 do 10 ha (23,4%). Udział maszyn spisanych łącznie w w/w grupach gospodarstw stanowił ponad 73% w ogólnej ilości spisanych silosokombajnów. Na 100 gospodarstw prowadzących działalność rolniczą w województwie małopolskim przypadało średnio 0,2 silosokombajnu.

W 21,7 tys. gospodarstw (15,2% ogółu gospodarstw rolnych), odnotowano 22,0 tys. **połowych opryskiwaczy ciągnikowych**. Blisko połowę tych maszyn spisano w gospodarstwach o powierzchni od 1 do 5 ha UR. We wszystkich grupach obszarowych użytków rolnych (z wyjątkiem grupy do 1 ha UR włącznie) liczba opryskiwaczy przewyższała liczbę gospodarstw w nie wyposażonych.

Kosiarki ciągnikowe, rozsiewacze nawozów i wapna oraz rozrzutniki obornika, ze względu na określone zabiegi stosowane w procesie produkcji, znajdują się w znacznej liczbie gospodarstw rolnych (maszyny te posiadało odpowiednio 33,8%, 15,7%, 20,4% ogółu gospodarstw). Najwięcej rozrzutników obornika, rozsiewaczy nawozów i wapna oraz kosiarek spisano w gospodarstwach o powierzchni 1–5 ha. Odsetek ogółu omawianych maszyn w tej grupie gospodarstw rolnych wyniósł 65,5% w przypadku kosiarek ciągnikowych, 49,3% w przypadku rozrzutników obornika i 47,3% dla rozsiewaczy nawozów i wapna.

NAWOZY I ŚRODKI OCHRONY ROŚLIN

W BSGR w województwie małopolskim wykazały, że **nawozy mineralne i wapniowe** stosowało 72,2 tys. gospodarstw, tj. 50,5% ogółu wszystkich podmiotów prowadzących działalność rolniczą. Wśród grup obszarowych największy udział zanotowano w grupie od 1 do 5 ha UR (73,4% wszystkich gospodarstw stosujących nawozy).

W 2013 r. **nawozy mineralne** stosowało 71,3 tys. gospodarstw rolnych, w tym 68,8 tys. (96,5%) o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha. **Nawozy azotowe** wykorzystywało 67,0 tys. gospodarstw, przy czym gospodarstwa o powierzchni UR powyżej 1 ha stanowiły 96,5% ogółu takich jednostek. **Nawozy fosforowe** użyto w 2,2 tys. gospodarstw, a 97,1% z tej liczby to gospodarstwa z grupy obszarowej powyżej 1 ha UR. **Nawozy potasowe** znalazły swoje zastosowanie w 1,1 tys. gospodarstw rolnych. Niezależnie

od stosowania nawozów jednoskładnikowych w 14,7 tys. gospodarstw rolnych wykorzystywano **mineralne nawozy wieloskładnikowe**.

Nawozy wapniowe stosowało 2,0 tys. gospodarstw, przy czym odsetek gospodarstw o powierzchni UR powyżej 1 ha wykorzystujących tego typu nawozy wyniósł 99,5%.

Nawozy organiczne pochodzenia zwierzęcego znalazły swoje zastosowanie w 80,1 tys. gospodarstw prowadzących działalność rolniczą. Wśród omawianych gospodarstw 98,2% wykorzystywało obornik, 38,6% gnojówkę, a 9,7% stosowało nawożenie gnojowicą.

Poziom zużycia nawozów mineralnych w przeliczeniu na czysty składnik NPK na 1 ha użytków rolnych wynosił 68,2 kg. Poziom zużycia nawozów mineralnych w gospodarstwach do 1 ha użytków rolnych łącznie wyniósł 37,2 kg, a w gospodarstwach powyżej 1 ha UR – 68,5 kg.

Tabl. 15.   Udział gospodarstw stosujących nawozy w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

Grupy obszarowe użytków rolnych w ha	Odsetek gospodarstw stosujących		
	nawozy mineralne	nawozy wapniowe	nawozy naturalne
Ogółem	49,9	1,4	56,1
Do 1 ha łącznie	41,6	0,2	40,2
1-2	42,1	1,1	44,7
2-3	46,2	0,8	53,5
3-5	54,1	1,5	65,4
5-10	62,3	3,1	72,4
10-15	74,2	2,3	75,8
15-20	78,1	3,2	63,3
20 ha i więcej	73,6	5,5	68,2

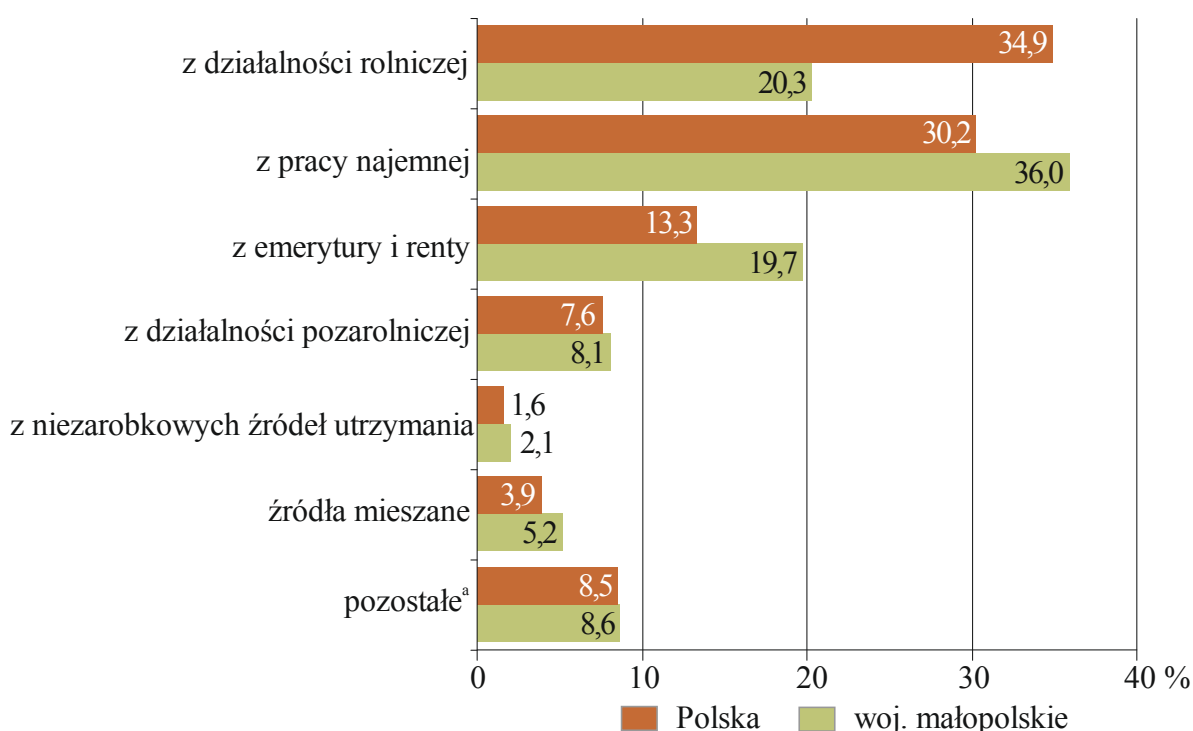
DOCHODY GOSPODARSTW DOMOWYCH Z UŻYTKOWNIKIEM GOSPODARSTWA ROLNEGO

W okresie od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r., w województwie małopolskim 142,8 tys. gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego uzyskiwało dochody z prowadzonej działalności rolniczej, w tym 136,7 tys. o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha (95,8%). Działalność wyłącznie rolniczą prowadziło 97,4%, tj. 139,0 tys. gospodarstw, a 3,9 tys. prowadziło działalność rolniczą i inną niż rolniczą.

Gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego, oprócz dochodów z działalności rolniczej, uzyskiwały dochody m.in. ze źródeł takich, jak:

- praca najemna – 54,8% ogółu omawianych gospodarstw (w kraju było to 49,8%),
- emerytury i renty – 42,9% (w kraju – 30,9%),
- działalność pozarolnicza – 15,8% (w kraju – 15,2%),
- inne niezarobkowe źródła poza emeryturą i rentą – 5,6% (w kraju – 4,5%).

Wykres 22. Struktura gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego według głównego źródła dochodu w 2013 r.

a Żadne ze źródeł nie przekroczyło 50% udziału w całkowitych dochodach gospodarstwa domowego.

Działalność rolnicza była głównym źródłem utrzymania, czyli źródłem dochodów przekraczającym 50% dochodów ogółem, dla 20,3% (w Polsce – dla 34,9%) gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego oraz 20,8% (w kraju – dla 35,4%) gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1 ha UR.

Emerytury i renty stanowiły główne źródło dochodów dla 19,7% (w Polsce – dla 13,3%) gospodarstw użytkujących gospodarstwo indywidualne oraz 19,6% (w kraju – dla 13,1%) użytkujących gospodarstwo indywidualne o powierzchni powyżej 1 ha UR.

Dochody z **pracy najemnej** dla 36,0% (w Polsce – dla 30,2%) gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego i 35,9% (w kraju – dla 30,0%) gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1 ha UR przekraczały 50% dochodów ogółem.

W przypadku **działalności pozarolniczej** dochody z niej przekraczały 50% dochodów ogółem dla 8,1% (w Polsce – dla 7,5%) ogółu omawianych gospodarstw domowych oraz 8,0% (w kraju – dla 7,5%) gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1 ha UR.

Inne niezarobkowe źródła utrzymania (poza emeryturą i rentą) stanowiły główne źródło utrzymania dla 2,1% (w Polsce – dla 1,6%) gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego oraz 2,1% (w kraju – dla 1,6%) gospodarstw domowych użytkujących gospodarstwo indywidualne o powierzchni powyżej 1 ha UR.

Wśród omawianych gospodarstw znalazły się również takie, które główny dochód uzyskiwały z dwóch rodzajów **źródeł mieszanych**. Dochód z **działalności rolniczej i pracy najemnej** (z przewagą dochodów z działalności rolniczej) stanowił główne źródło utrzymania zarówno dla 1,1% (w Polsce – dla 0,9%) gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego, jak i dla 1,1% (w kraju - dla 0,9%) gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha. Natomiast odsetek gospodarstw domowych, dla których łączne dochody z **pracy najemnej i działalności rolniczej** (z przewagą dochodów z pracy najemnej) przekraczały 50% dochodów ogółem, wyniósł dla gospodarstw indywidualnych 4,1% (w Polsce – dla 3,0%), a dla gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha UR – 4,0% (w kraju – 3,0%).

Żadne z wyżej wymienionych źródeł dla 8,6% (w Polsce – dla 8,5%) ogółu gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego i 8,5% (w kraju – dla 8,6%) gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha UR nie przekroczyło 50% dochodów ogółem.

Interpretując dane na temat głównych źródeł utrzymania gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego, można zauważyć, że wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych:

- rósł odsetek gospodarstw domowych, w których dochody z działalności rolniczej przekraczały 50% ogółu dochodów – z 1,6% w grupie obszarowej do 1 ha UR i 12,2%

w grupie 1-2 ha osiągając najwyższą wartość (28,8%) w grupie 3-5 ha UR, a następnie odsetek ten malał do 0,9% dla gospodarstw o powierzchni 50 ha UR i więcej,

- malał odsetek gospodarstw domowych, w których głównym źródłem utrzymania były dochody z pracy najemnej – z 40,3% w grupie gospodarstw o powierzchni 1-2 ha UR do 0,1% w grupie gospodarstw o powierzchni 20 ha UR i więcej,
- malał odsetek gospodarstw domowych, w których dochody z emerytur i rent przekraczały 50% ogółu dochodów – z 40,7% w grupie obszarowej 1-2 ha UR do 0,4% w grupie 10 ha UR i więcej.

Odsetek gospodarstw domowych, w których dochody z działalności pozarolniczej przekraczały 50% ogółu dochodów był najwyższy w grupie gospodarstw rolnych o powierzchni 1-2 ha UR i więcej (40,0%), a najniższy w grupie gospodarstw o powierzchni 20 ha UR i więcej (1,0%).

Spośród ogółu gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego, niezależnie od rodzaju głównego źródła dochodów przeważały gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych 2-5 ha.

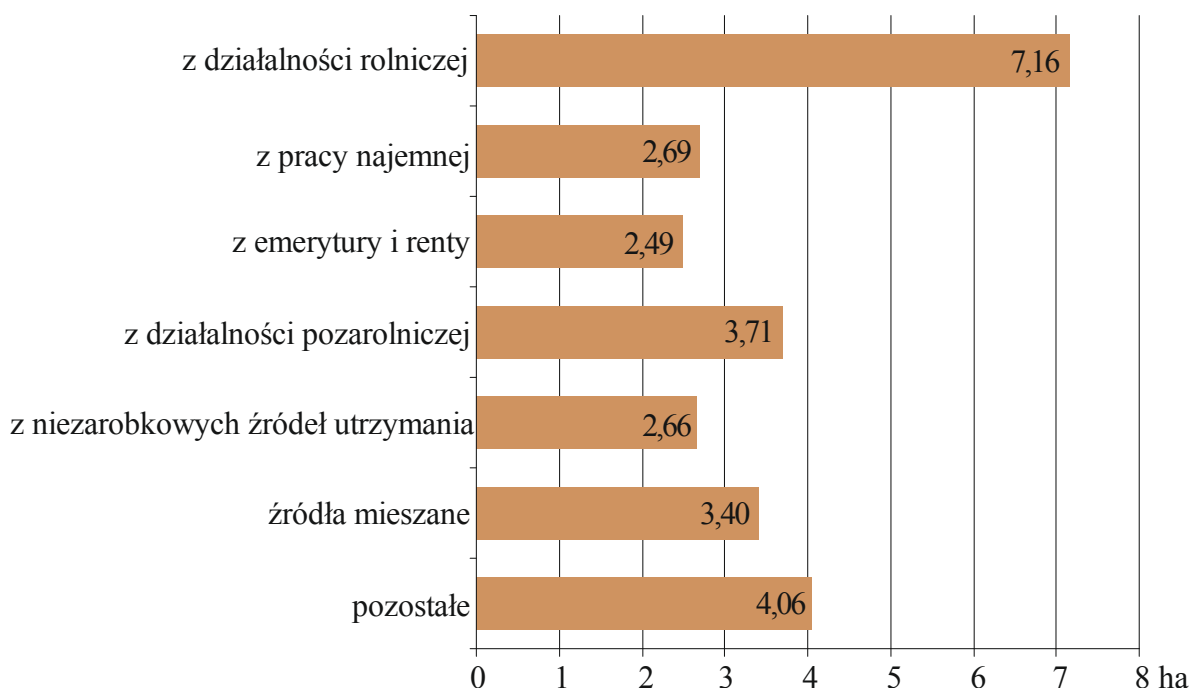
W grupie gospodarstw domowych, dla których głównym źródłem dochodów była działalność rolnicza odnotowano najwyższy odsetek osób kierujących gospodarstwem rolnym z wykształceniem rolniczym (58,1%). Najmniej kierujących gospodarstwem rolnym legitymujących się wykształceniem rolniczym odnotowano wśród gospodarstw domowych, w których głównym źródłem utrzymania była praca najemna oraz niezarobkowe źródła utrzymania (po 30,3%). Najwyższy odsetek osób kierujących z wykształceniem wyższym rolniczym (4,0%) wystąpił w grupie gospodarstw, w których działalność pozarolnicza stanowiła główne źródło dochodów, a najniższy odsetek poniżej jednego procenta wśród gospodarstw utrzymujących się z rent i emerytur oraz niezarobkowych źródeł utrzymania.

Wśród gospodarstw domowych, dla których głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza odnotowano najniższy odsetek tych gospodarstw, które zużywały więcej niż 50% wartości końcowej produkcji rolniczej wytworzonej w gospodarstwie rolnym – 40,0%. Omawiany odsetek osiągnął najwyższą wartość (66,0%) w grupie gospodarstw domowych, które utrzymywały się głównie z emerytur i rent.

Prawie wszystkie omawiane gospodarstwa domowe posiadały gospodarstwa rolne z użytkami rolnymi ogółem i w dobrej kulturze rolnej. Najwyższy odsetek gospodarstw bez użytków rolnych w dobrej kulturze odnotowano w grupie gospodarstw domowych, dla których głównym źródłem utrzymania były niezarobkowe źródła (2,2%). W grupie tej wystąpiło najwięcej, bo 11,1% gospodarstw rolnych z powierzchnią ugorów.

Gospodarstwa domowe, których głównym źródłem utrzymania były dochody z działalności rolniczej miały największe obszarowo gospodarstwa rolne. Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w tych gospodarstwach wynosiła 7,16 ha (w Polsce – 17,37 ha). Najmniejsze zaś gospodarstwa (z przeciętną powierzchnią użytków rolnych 2,49 ha, w kraju – 3,30 ha) były użytkowane przez gospodarstwa, w których głównym źródłem utrzymania były emerytury i renty.

Wykres 23. Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według głównego źródła dochodu w 2013 r.

Uprawą zbóż zajmowało się aż 78,6% gospodarstw, które uzyskiwały główne dochody z dwóch rodzajów źródeł mieszanych oraz 73,8% gospodarstw, dla których głównym źródłem dochodu była działalność rolnicza. Natomiast najmniej, bo 50,3% gospodarstw, utrzymujących się w przeważającej części z niezarobkowych źródeł uprawiało zboża.

Gospodarstwa domowe, gdzie głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza charakteryzował najwyższy odsetek gospodarstw rolnych uprawiających strączkowe jadalne (5,6% ogółu omawianych gospodarstw domowych), rośliny przemysłowe (4,4%), warzywa gruntowe (18,8%) oraz truskawki i poziomki gruntowe i pod osłonami (3,9%).

Wśród gospodarstw domowych, dla których głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza i praca najemna odnotowano najwyższy odsetek gospodarstw rolnych prowadzących uprawę ziemniaków (63,0%) oraz uprawy trwałe (sady, szkółki drzew i krzewów owocowych, ozdobnych, itp.) – 26,1%.

Gospodarstwa domowe, gdzie głównym źródłem utrzymania była działalność pozarolnicza, w porównaniu z pozostałymi rodzajami gospodarstw domowych, najrzadziej

podejmowały się uprawy ziemniaków oraz roślin okopowych pastewnych. Wśród gospodarstw domowych, dla których emerytura i renta stanowiła główne źródło dochodów odnotowano najniższy odsetek gospodarstw rolnych prowadzących uprawę warzyw gruntowych oraz roślin przemysłowych. Najniższy odsetek gospodarstw zajmujących się uprawą truskawek i poziomek gruntowych i pod osłonami wystąpił w grupie gospodarstw domowych, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły niezarobkowe źródła utrzymania inne niż emerytura i renta.

Zwierzęta gospodarskie posiadało 78,2% gospodarstw rolnych z grupy gospodarstw domowych, które główny dochód uzyskiwały z dwóch źródeł mieszanych, tj. 83,8% gospodarstw, w których głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza i praca najemna (z przewagą dochodu z działalności rolniczej) i 76,8% gospodarstw, w których głównym źródłem utrzymania była praca najemna i działalność rolnicza (z przewagą dochodów z pracy najemnej). Najniższy odsetek gospodarstw rolnych (47,6%) prowadzących chów zwierząt odnotowano wśród gospodarstw domowych, dla których głównym źródłem dochodu była działalność pozarolnicza.

Gospodarstwa domowe, dla których głównym źródłem dochodu była działalność rolnicza i praca najemna charakteryzowały się najwyższym odsetkiem gospodarstw rolnych utrzymujących: bydło (63,7%), trzodę chlewną (36,9%), konie (15,5%) oraz drób (76,4%). Najniższy natomiast omawiany odsetek zaobserwowano w gospodarstwach, utrzymujących się głównie z działalności pozarolniczej.

Owce posiadało 5,1% gospodarstw, w których głównym źródłem utrzymania była praca najemna i działalność rolnicza, a kozy - 4,0% gospodarstw, utrzymujących się głównie z działalności pozarolniczej.

Najwyższą obsadą świń i drobiu na 100 ha UR charakteryzowały się gospodarstwa rolne, w których głównym źródłem dochodów gospodarstwa domowego była działalność rolnicza. Najwyższą obsadę bydła odnotowano w przypadku gospodarstw utrzymujących się z działalności rolniczej i pracy najemnej, owiec i kóz – utrzymujących się z emerytur i rent, a koni – z działalności pozarolniczej.

W 2013 r. ponad 60% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego posiadało ciągniki. Wskaźnik ten był znacznie wyższy (ponad 80%) dla gospodarstw domowych, dla których głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza oraz źródło mieszane (działalność rolnicza i praca najemna). Natomiast nieco ponad 40% gospodarstw wyposażonych było w ciągniki, których głównym źródłem utrzymania były emerytury i renty oraz pozostałe niezarobkowe źródła utrzymania.

Ponad 3/4 ogółu gospodarstw indywidualnych stosowało nawozy mineralne, wapniowe lub pochodzenia naturalnego. Najwyższe odsetki gospodarstw stosujących nawożenie odnotowano w grupie gospodarstw, dla których głównym źródłem utrzymania było mieszane źródło (działalność rolnicza i praca najemna) – 95,1% oraz działalność rolnicza – 88,7%, a najniższe wśród gospodarstw, gdzie głównym źródłem dochodów były niezarobkowe źródła utrzymania (62,1%) oraz działalność pozarolnicza (67,1%).

Zużycie NPK na 1 ha UR w dobrej kulturze rolnej było najwyższe wśród gospodarstw, w których głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza – 80 kg, a najniższe w gospodarstwach utrzymujących się z emerytur i rent – 32 kg.

CELE PRODUKCJI GOSPODARSTW DOMOWYCH Z UŻYTKOWNIKIEM GOSPODARSTWA ROLNEGO

W województwie małopolskim w 2013 r. wśród 142,8 tys. gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego, 65,0 tys. (45,5% ogółu omawianych gospodarstw, w Polsce – 73,6%) prowadziło **sprzedaż** wytworzonej produkcji rolniczej, 57,5 tys. (tj. 40,3%, w kraju – 15,6%) wytwarzało produkty rolnicze wyłącznie na **samozaopatrzenie** gospodarstwa domowego.

W 2013 r. 79,2 tys. gospodarstw domowych (55,4% ogółu gospodarstw indywidualnych z działalnością rolniczą) z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego, **zużywało więcej niż 50% wartości wytworzonej końcowej produkcji rolniczej**, a więc produkowało **głównie na samozaopatrzenie**.

W grupie gospodarstw domowych nastawionych głównie na samozaopatrzenie, oprócz wymienionych wyżej 57,5 tys. gospodarstw (tj. 40,3% ogółu gospodarstw indywidualnych) produkujących **wyłącznie na samozaopatrzenie** gospodarstwa, wyodrębniono także podgrupę gospodarstw, których **gospodarstwo domowe zużywało od 51% do 75% wartości końcowej produkcji rolniczej** (9,8 tys. gospodarstw, co daje 6,8% ogółu omawianych gospodarstw) oraz podgrupę gospodarstw, których **gospodarstwo domowe zużywało od 76% do 99% wartości końcowej produkcji rolniczej** (11,8 tys. gospodarstw, tj. 8,3% ogółu).

Odsetek gospodarstw produkujących głównie na samozaopatrzenie malał wraz z rosnącą powierzchnią gospodarstwa: z 36,2% w grupie obszarowej 1-2 ha i 25,1% w grupie obszarowej 2-3 ha do 1,6% wśród gospodarstw o powierzchni 10 ha UR i więcej.

W przypadku 43,4 tys. gospodarstw indywidualnych (30,4% ogółu gospodarstw indywidualnych prowadzących działalność rolniczą) **gospodarstwo domowe użytkownika**

zużywało 50% i mniej wartości końcowej produkcji rolniczej. W związku z tym, że zdecydowana większość tych gospodarstw przeznaczala wytworzone produkty rolne na sprzedaż, na potrzeby analizy grupę tę określa się, jako gospodarstwa produkujące **głównie na sprzedaż**. Liczba gospodarstw, których produkcja rolnicza przeznaczona była **wyłącznie na sprzedaż**, wyniosła 6,6 tys., tj. 4,7% ogółu omawianych gospodarstw indywidualnych.

W grupie gospodarstw produkujących głównie na sprzedaż wyodrębniono dodatkowo podgrupę gospodarstw, których **gospodarstwo domowe zużywało od 1% do 25% wartości końcowej produkcji rolniczej** oraz podgrupę gospodarstw, których **gospodarstwo domowe zużywało od 26% do 50% wartości końcowej produkcji rolniczej** (odpowiednio liczba gospodarstw wynosiła 18,1 tys. i 18,7 tys., tj. 12,7% i 13,1% ogółu).

Odsetek gospodarstw produkujących głównie na sprzedaż rósł wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstwa z 3,6% w gospodarstwach o powierzchni do 1 ha UR włącznie, osiągając najwyższy udział (24,8%) w grupie obszarowej 3-5 ha, a następnie malał do 3,3% wśród gospodarstw o powierzchni 20 ha UR i więcej.

Średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na jedno gospodarstwo indywidualne produkujące głównie na samozaopatrzenie (2,95 ha) była o połowę mniejsza od przeciętnej powierzchni gospodarstwa produkującego głównie na sprzedaż (6,01 ha) przy średniej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa indywidualnego ogółem (3,79 ha) w województwie.

Wśród gospodarstw produkujących głównie na samozaopatrzenie dominowały gospodarstwa, których głównym źródłem dochodów była praca najemna (39,4% ogółu omawianych gospodarstw) oraz emerytura i renta (23,5%), natomiast w grupie gospodarstw produkujących głównie na sprzedaż przeważały gospodarstwa, które główne źródło dochodu czerpały z działalności rolniczej (37,8%) oraz z pracy najemnej (27,2%).

Uprawy prowadziło 84,4% gospodarstw produkujących głównie na sprzedaż oraz 80,9% gospodarstw przeznaczających wytworzone produkty głównie na własne potrzeby. Spośród podstawowych rodzajów upraw jedynie ziemniaki uprawiał większy odsetek gospodarstw produkujących głównie na samozaopatrzenie (61,6%) niż produkujących na sprzedaż (47,5%), w pozostałych uprawach dominowały gospodarstwa rolne zajmujące się głównie produkcją rolniczą na sprzedaż.

Zwierzęta gospodarskie posiadało 83,2% gospodarstw przeznaczających końcową produkcję rolniczą głównie na własne potrzeby i 57,7% gospodarstw produkujących głównie na sprzedaż. Odsetek gospodarstw zajmujących się chowem poszczególnych gatunków zwierząt był wyższy we wszystkich przypadkach dla gospodarstw produkujących głównie na samozaopatrzenie, niż dla gospodarstw produkujących głównie na sprzedaż.

PRACUJĄCY I NAKŁADY PRACY W GOSPODARSTWACH ROLNYCH

Działalność rolnicza prowadzona w gospodarstwach rolnych wymaga udziału i wkładu pracy człowieka. W gospodarstwach indywidualnych jest to zazwyczaj pracujący użytkownik i członkowie jego rodziny (tworzący wspólne gospodarstwo domowe z użytkownikiem lub utrzymujący się oddzielnie), wspomagani przez opłacanych pracowników najemnych lub pracowników kontraktowych (tj. osoby zatrudnione przy świadczeniu zakontraktowanych usług), a czasem także bezpłatną pomoc sąsiedzką. W pozostałych gospodarstwach rolnych, w zależności od formy własności, trzon stanowią pracownicy najemni lub inne osoby pracujące bez wynagrodzenia (członkowie spółdzielni, zakonów, uczniowie szkół etc.), wspomagane pracownikami najemnymi i kontraktowymi. Osobą zarządzającą, podejmującą decyzję co do kierunku i rozmiarów prowadzonej w gospodarstwie produkcji, jest kierujący gospodarstwem rolnym. W gospodarstwach indywidualnych w przeważającej części jest to sam użytkownik, w gospodarstwach pozostałych - najczęściej zatrudniony do tego celu pracownik najemny.

W niniejszej publikacji skoncentrowano się na charakterystyce gospodarstw rolnych i prowadzonej w nich produkcji rolnej, a więc i temat dotyczący pracujących wymaga takiego ujęcia, które pozwoli na pokazanie wielkości **nakładów pracy ludzkiej poniesionych na działalność rolniczą w gospodarstwach rolnych w ciągu całego roku gospodarczego**. Uwzględniono zatem nawet minimalny wkład pracy każdej z osób pracujących w gospodarstwie rolnym przy produkcji rolnej w każdym z 12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny badania, niezależnie od tego czy praca w gospodarstwie rolnym była dla tych osób pracą wyłączną, główną czy dodatkową. Bardzo ważnym zagadnieniem przy ocenie nakładów pracy w rolnictwie w ciągu roku jest wymiar czasu pracy, w jakim pracują poszczególne osoby – zarówno rodzinna siła robocza, jak i pozostali pracownicy. Duży udział pracujących w niepełnym wymiarze czasu zniekształca w pewnym stopniu obraz z punktu widzenia pracochłonności poszczególnych typów gospodarstw. Ponadto m.in. w przypadku pracowników dorywczych, kontraktowych, pomocy sąsiedzkiej – bardziej istotny jest łączny wkład pracy mierzony w godzinach, niż sama liczba osób pracujących (tym bardziej, że najczęściej jest to praca zadaniowa, poszczególne osoby wymieniają się w ciągu roku, a wkład pracy każdej z tych osób może być różny).

W związku z powyższym podstawą prowadzonej analizy są **nakłady pracy wyrażone w umownych rocznych jednostkach pracy (ang. Annual Work Unit – AWU)**, będących odpowiednikiem rocznego wkładu pracy osoby zatrudnionej w pełnym wymiarze czasu

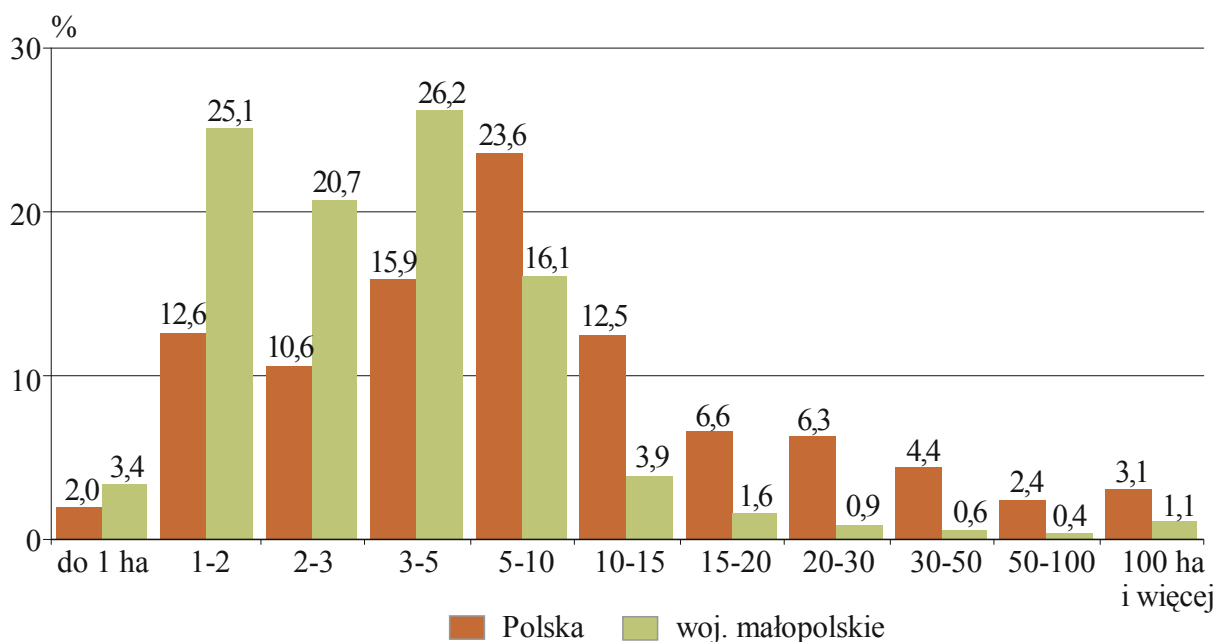
pracy (tj. po przeliczeniu pracujących w niepełnym wymiarze na pełne etaty). Informacje o osobach fizycznych omówione zostaną szerzej jedynie w przypadku wybranych charakterystyk, istotnych dla prowadzonej analizy.

Należy pamiętać, iż badaniem struktury gospodarstw rolnych w 2013 r. nie objęto jednostek posiadaczy użytków rolnych o powierzchni poniżej 1 ha prowadzących działalność rolniczą o małej skali. Dlatego też zebrane informacje o osobach pracujących w gospodarstwach najmniejszych i ich nakładach pracy mogą być niepełne.

Wyniki badania obejmującego okres od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r. wykazały, że **nakłady pracy na prowadzenie działalności rolniczej** we wszystkich gospodarstwach rolnych w województwie małopolskim wyniosły 185,2 tys. AWU, w tym zdecydowana większość, czyli 183,0 tys. (98,8%) została poniesiona w gospodarstwach indywidualnych, co jest w dużej mierze konsekwencją struktury własnościowej polskiego, a zarazem małopolskiego rolnictwa.

Nakłady pracy na prowadzenie działalności rolniczej we wszystkich gospodarstwach rolnych w województwie małopolskim stanowiły 9,6% ogółu tego typu nakładów w kraju. Najwyższe nakłady pracy poniesione w gospodarstwach rolnych w województwie wystąpiły w mniejszych gospodarstwach pod względem powierzchni, tj. do 5 ha UR. Przeciętnie w kraju zanotowano znacznie wyższe niż w województwie nakłady pracy w gospodarstwach o wielkości 5 ha i więcej. Wynika to ze struktury wielkościowej gospodarstw rolnych, w województwie widać wyraźnie rozdrobnienie agrarne na tle Polski i innych województw.

Wykres 24. Struktura nakładów pracy w AWU na prowadzenie działalności rolniczej według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

W gospodarstwach indywidualnych 98,8% ogółu nakładów pracy ponoszonych na prowadzenie działalności rolniczej stanowiła **rodzinna siła robocza** (180,7 tys. AWU).

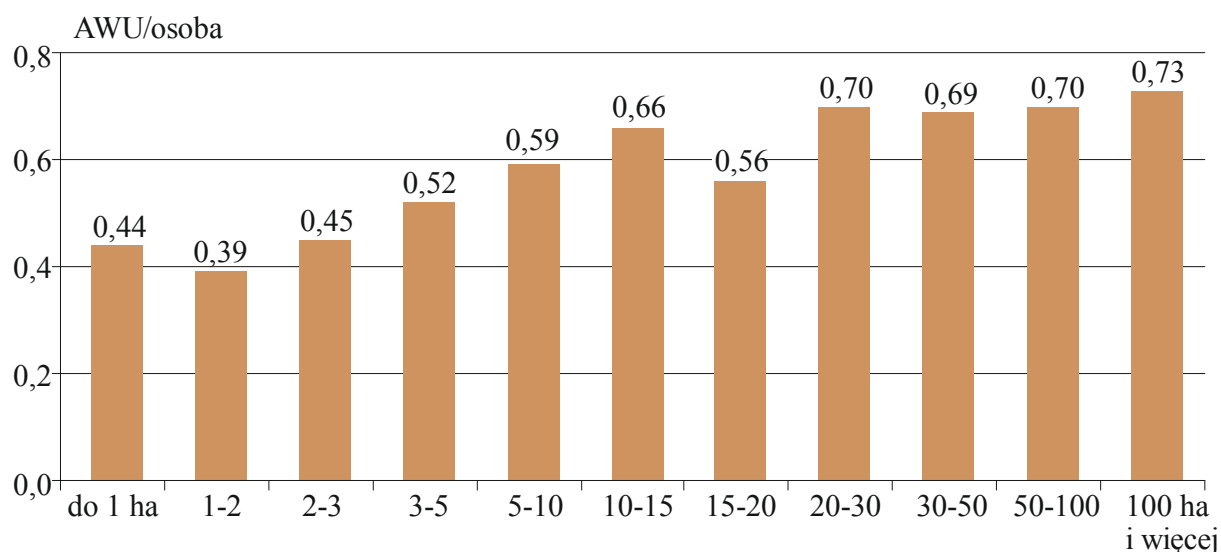

Wartość omawianego wskaźnika zmniejszała się wraz ze zwiększaniem powierzchni użytków rolnych gospodarstw prowadzących działalność rolniczą. Najwyższa wartość wskaźnika występowała w gospodarstwach mniejszych - o powierzchni użytków rolnych 1-3 ha - udział rodzinnej siły roboczej w takich gospodarstwach wyniósł 99,3% ogółu nakładów pracy ponoszonych na prowadzenie działalności rolniczej. Dla porównania, w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 100 ha i więcej udział ten ukształtował się na poziomie 56,6%.

Liczba osób stanowiących rodzinną siłę roboczą (użytkowników i członków ich rodzin) zaangażowanych w prace w gospodarstwie rolnym w badanym okresie wyniosła 377,9 tys. osób. Ze względu na fakt, że część z tych osób pracowała w niepełnym wymiarze czasu pracy – to ostateczna wielkość nakładów pracy po przeliczeniu na pełnozatrudnionych była niższa – przeciętnie o 1/2 w przypadku użytkowników i ich współmałżonków i o ponad 1/3 w przypadku pozostałych członków rodziny. Tak więc, użytkowników gospodarstw było 141,8 tys. osób (czyli 37,5% ogółu rodzinnej siły roboczej), tj. w przeliczeniu na pełnozatrudnionych - 80,3 tys. AWU, małżonków użytkowników było 78,7 tys. osób (20,8%), czyli 43,0 tys. AWU, a pozostałych członków rodziny było 157,4 tys. osób (41,7%), tj. 57,4 tys. AWU.

Generalnie, w przypadku rodzinnych gospodarstw rolnych - im większe gospodarstwo, tym większy był godzinowy wkład pracy w prowadzenie działalności rolniczej samych użytkowników i ich współmałżonków, zwiększały się także nakłady pracy pozostałych członków rodziny.

Wykres 25. Przeciętna liczba AWU przypadająca na pracującego członka rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego według grup obszarowych UR w 2013 r.

Dopiero w gospodarstwach indywidualnych od 50 ha powierzchni użytków rolnych, a w szczególności 100 ha i więcej, istotnego znaczenia nabierał fakt zatrudniania pracowników najemnych, co może oznaczać, że zasoby w ramach własnej rodzinnej siły roboczej były niewystarczające lub - decyzja o niepełnym jej wykorzystaniu przy jednoczesnym zatrudnieniu za wynagrodzeniem osób spoza gospodarstwa była podejmowana świadomie.

Wśród ogółu pracujących w gospodarstwach rolnych znalazło się również 2,1 tys. AWU **pracowników najemnych stałych**. Pracownicy najemni stali byli zatrudnieni zarówno w gospodarstwach indywidualnych – 0,7 tys., jak i w gospodarstwach osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej - 1,4 tys. W gospodarstwach osób prawnych pracownicy najemni stanowili główną siłę roboczą, natomiast w gospodarstwach indywidualnych - jedynie niewielki odsetek.

Liczba **pracujących dorywczo i na kontraktach** oraz w ramach pomocy sąsiedzkiej wyniosła w gospodarstwach indywidualnych - 1,6 tys. AWU, a w gospodarstwach osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej - 0,8 tys. AWU.

W województwie małopolskim liczba **użytkowników gospodarstw indywidualnych** wyniosła 141,8 tys., w tym 57,2 tys. (40,3%) stanowiły kobiety. Użytkownicy gospodarstw indywidualnych to głównie osoby powyżej 45 roku życia. Największy udział wśród użytkowników gospodarstw indywidualnych miały osoby w grupie wiekowej 45-54 lata – 31,6%. Natomiast osoby młode, poniżej 25 roku życia, stanowiły zaledwie 0,7% wszystkich użytkowników omawianych gospodarstw rolnych. Łącznie użytkownicy w wieku powyżej 44 lat stanowili ponad 2/3 ogółu użytkowników indywidualnych gospodarstw rolnych.

Młodszy od użytkowników, a także ich współmałżonkowie, byli pozostali członkowie rodzin pracujący w gospodarstwach rolnych, wśród których prawie 62% nie przekroczyło wieku 44 lat. Potwierdza się tym samym reguła, że im większe gospodarstwo rolne – tym pracowały w nim młodsze osoby.

Struktura gospodarstw według **powierzchni użytków rolnych**, ich rozdrobnienie agrarne - szczególnie gospodarstw indywidualnych (rodzinnych) oraz sytuacja na lokalnym rynku pracy przekłada się wyraźnie na strukturę ludności wnoszącej jakikolwiek wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku. Zgodnie z wynikami badania w województwie małopolskim ponad 80% wszystkich gospodarstw indywidualnych miało powierzchnię użytków rolnych nieprzekraczającą 5 ha, a odsetek gospodarstw o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej wynosił nieco ponad 2%. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach indywidualnych nie przekraczała 4 ha. W gospodarstwach z **powierzchnią do 5 ha użytków rolnych** - ulokowane było **ponad 80% ogólnej liczby pracujących**

w ciągu roku, liczonych w osobach fizycznych (ok. 76% w odniesieniu do ogólnych nakładów w przeliczeniu na pełnozatrudnionych). Warto przypomnieć, że była to praca przede wszystkim użytkownika, współmałżonka, ale także innych członków rodziny użytkownika.

Przeważająca większość użytkowników gospodarstw rolnych zadeklarowała pracę przy produkcji rolnej w ciągu roku, chociaż praca ta może być wykonywana także przez innego z członków rodziny. Także kierowanie gospodarstwem rolnym może być zlecane innej osobie z rodziny, bądź zatrudniani są w tym celu pracownicy najemni. Zdecydowanie jednak większość użytkowników (95,5%) to **pracujący i kierujący** własnym gospodarstwem rolnym. Na 142,8 tys. gospodarstw rolnych – 136,3 tys. kierowanych było przez użytkowników, 3,1 tys. przez współmałżonków użytkowników, 3,2 tys. - przez innego członka rodziny, a tylko 0,1 tys. - zatrudniało pracownika najemnego do zarządzania gospodarstwem rolnym.

Na ogólną liczbę 377,9 tys. członków rodziny pracujących w swoich rodzinnych gospodarstwach rolnych - ponad 1/3 łączyła tę pracę z inną, przy czym dla zdecydowanej większości z nich **praca poza gospodarstwem** była pracą główną. 249,4 tys. osób pracowało wyłącznie w gospodarstwie rolnym, 10,4 tys. pracowało głównie w gospodarstwie, a dodatkowo poza nim, a dla 118,1 tys. - praca w gospodarstwie była tylko dodatkową do innej wykonywanej; stanowiło to odpowiednio 66,0%, 2,8% i 21,3% ogółu pracujących w ramach rodzinnej siły roboczej.

Im większe było gospodarstwo rolne, tym bardziej znacząca była przewaga członków rodziny pracujących **wyłącznie w gospodarstwie rolnym**. I tak dla przykładu, w gospodarstwach o powierzchni:

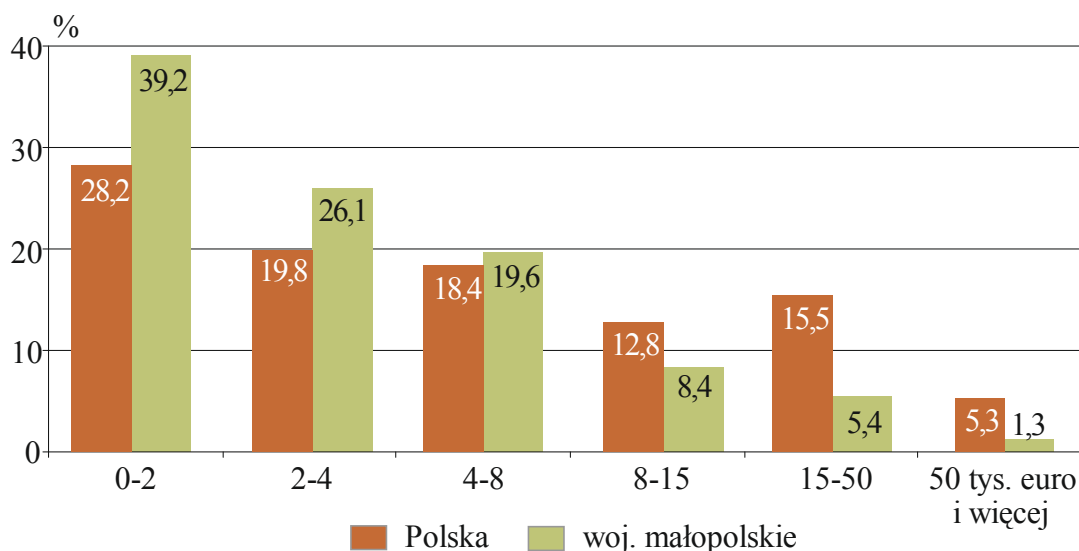
- do 1 ha użytków rolnych odsetki te wynosiły:
  - 62,8% – pracujący wyłącznie w gospodarstwie,
  - 3,7% – pracujący głównie w gospodarstwie, dodatkowo poza,
  - 33,5% – pracujący dodatkowo w gospodarstwie, głównie poza,
- 1-20 ha – odpowiednio: 65,9%, 2,7%, 31,4%,
- 30 ha i więcej – odpowiednio: 81,5%, 4,6% i 13,9%.

TYPOLOGIA GOSPODARSTW ROLNYCH

Dane pochodzące z badania struktury gospodarstw rolnych w 2013 r. oraz wartości współczynników standardowej produkcji (opracowane przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - Państwowy Instytut Badawczy) dla każdej uprawy i kategorii zwierząt, pozwoliły na ustalenie dla każdego objętego badaniem gospodarstwa rolnego **wielkości ekonomicznej** oraz **typu rolniczego**. Zaprezentowano je według siedziby gospodarstwa rolnego.

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego była to całkowita standardowa produkcja gospodarstwa wyrażona w euro. Wielkość ekonomiczna gospodarstwa pozwoliła na jego zakwalifikowanie do odpowiednich klas.

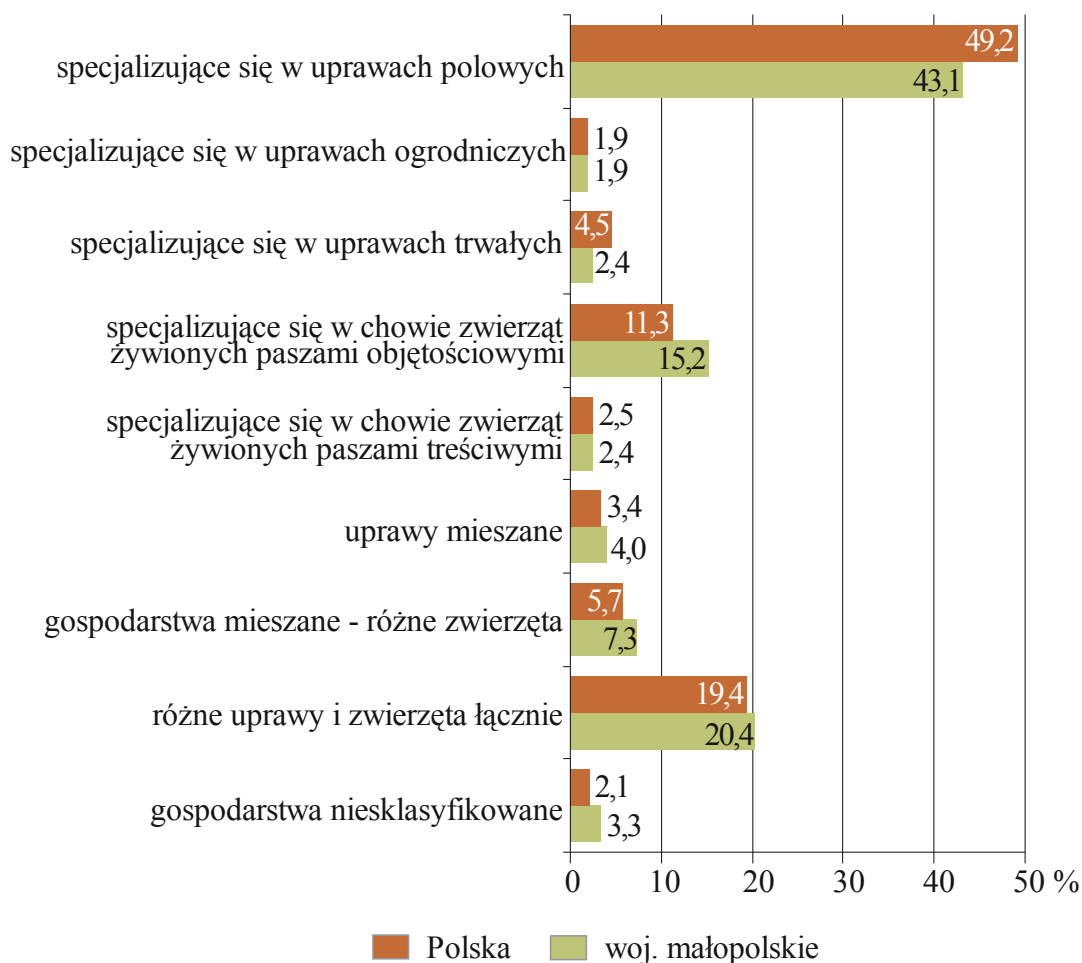
Wykres 26. Struktura gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej w 2013 r.

W województwie małopolskim, w strukturze gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej, do najniższych klas, tj. 0-<8 tys. euro należało 84,9% gospodarstw rolnych (w Polsce – 66,4%). Udział gospodarstw najsłabszych ekonomicznie do 2 tys. euro wyniósł 39,2% (w kraju 28,2%), a od 2 do 4 tys. euro 26,1% (w Polsce 19,8%). Gospodarstwa najsilniejsze ekonomicznie, tj. w klasie 50 tys. euro i więcej stanowiły zaledwie 1,3% gospodarstw w województwie (w kraju – 5,3%).

Typ rolniczy gospodarstwa określono na podstawie wielkości udziału standardowej produkcji poszczególnych działalności rolniczych prowadzonych w gospodarstwie w całkowitej standardowej produkcji gospodarstwa rolnego.

Wykres 27. Struktura gospodarstw rolnych według typu rolniczego w 2013 r.

Wśród gospodarstw rolnych dominowały, podobnie jak w Polsce, gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych - 43,1%. Gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi stanowiły - 15,2% (w kraju 11,3%). Natomiast, co piąte gospodarstwo rolne w województwie zostało zakwalifikowane do typu „mieszane - różne uprawy i zwierzęta”. Najniższy odsetek gospodarstw odnotowano w typie „specjalizujące się w uprawach ogrodnich” - 1,9%. Odsetek gospodarstw niesklasyfikowanych wyniósł 3,3% (w Polsce 2,1%).

Średnia wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego w województwie małopolskim w 2013 r. wynosiła 6,1 tys. euro i była przeszło dwa razy niższa niż w kraju (15,1 tys. euro). W poszczególnych typach rolniczych wahała się w zakresie od 3,6 tys. euro dla gospodarstw typu „specjalizujące się w uprawach polowych”, 6,3 tys. euro dla typu „specjalizujące się w uprawach trwałych” oraz 20,2 tys. euro dla gospodarstw typu „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi” do 51,6 tys. euro w gospodarstwach typu „specjalizujące się w uprawach ogrodnich”.

PODSUMOWANIE

W 2013 r. rolnictwo w województwie małopolskim charakteryzowało się największą, wśród województw w kraju, liczbą drobnych gospodarstw rolnych, najmniejszą średnią powierzchnią użytków rolnych przypadającą na jedno gospodarstwo i podobnie jak w Polsce, zdecydowaną dominacją gospodarstw indywidualnych.

Porównanie danych uzyskanych w badaniu struktury gospodarstw rolnych w 2013 r. z wynikami z PSR 2010, pozwoliło określić zmiany jakie dokonały się w ciągu ostatnich trzech lat, zwłaszcza w **gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha**. Wskazują one m.in. na:

- utrzymującą się tendencję zmniejszania liczby gospodarstw rolnych (spadek o 13,8 tys.), przy jednoczesnym niewielkim wzroście ich średniego areалу przypadającego na jedno gospodarstwo. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie wzrosła z 3,99 ha w 2010 r. do 4,04 ha w 2013 r.;
- zmiany w strukturze gospodarstw rolnych - zmniejszył się udział gospodarstw małych o powierzchni 1-2 UR z 36,8% do 34,2% w 2013 r., natomiast w pozostałych grupach obszarowych nastąpił wzrost. Gospodarstwa o powierzchni UR 2-5 ha stanowiły 47,6% gospodarstw powyżej 1 ha UR (w 2010 r. 46,3%), 5-10 ha UR 13,2% (13,0%), 10-15 ha UR 2,6% (2,2%), a udział największych gospodarstw powyżej 15 ha UR wyniósł 2,4% (1,7% w roku 2010);
- spadek ogólnej powierzchni gruntów będących w użytkowaniu gospodarstw rolnych o 63,4 tys. ha (o 8,6%). Zmniejszyła się powierzchnia użytków rolnych ogółem o 6,7% (w dobrej kulturze o 5,0%), a lasów i gruntów leśnych o prawie 15%. W strukturze użytków rolnych dominował odsetek powierzchni pod zasiewami (52,1%), który w porównaniu z 2010 r. zwiększył się o 3,2 p. proc.;
- zmiany w strukturze zasiewów – wzrósł udział powierzchni zasiewów roślin przemysłowych (głównie rzepaku i rzepiku) oraz zbóż ogółem w powierzchni użytków rolnych, a zmalał ziemniaków i buraków cukrowych. Wpłynął na to przede wszystkim rozwój rynku biopaliw oraz zmiany w technologii żywienia zwierząt gospodarskich;
- znaczne zmniejszenie liczby gospodarstw uprawiających drzewa i krzewy owocowe (o ok. 40%), a powierzchni sadów o przeszło 15%. Udział powierzchni sadów w ogólnej powierzchni użytków rolnych zmniejszył się z 2,4% w 2010 r. do 2,2% w 2013 r.;

- zmniejszenie liczby gospodarstw utrzymujących bydło (o ponad 15%) przy nieznacznym wzroście stanu pogłowia bydła (o 0,5%);
- rezygnację rolników z produkcji świń związaną z niską opłacalnością chowu tego gatunku zwierząt. Zmniejszyła się zarówno liczba gospodarstw rolnych, które utrzymywały trzodę chlewną (o 23,8%), jak i pogłowie świń (o 31,2%);
- dalszy wzrost liczby gospodarstw zajmujących się hodowlą owiec (o 9,4%) oraz wzrost stanu pogłowia owiec (o 28,8%). W hodowli owiec województwo małopolskie utrzymało dominującą pozycję w kraju;
- lepsze wyposażenie gospodarstw rolnych w ciągniki i maszyny rolnicze;
- wzrost zużycia nawozów mineralnych NPK na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze z 64,5 kg w 2010 r. do 70,2 kg w 2013 r.;
- wśród osób kierujących gospodarstwami rolnymi wzrosła (o prawie 9%) liczba osób z wyższym wykształceniem rolniczym;
- utrzymał się niski udział (ok. 21%) gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego, dla których głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza.

Analizując **gospodarstwa indywidualne**, których udział w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych w województwie wyniósł 99,9%, można stwierdzić, że:

- dominowały gospodarstwa prowadzące działalność wyłącznie rolniczą (97,4% wszystkich gospodarstw indywidualnych), wśród nich 64,0% prowadziło działalność mieszaną (roślinną i zwierzęcą), 35,2% wyłącznie roślinną, a 0,8% wyłącznie zwierzęcą;
- około 3% ogółu gospodarstw prowadziło działalność zarobkową pozarolniczą bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym. Gospodarstwa te prowadziły działalność m.in. agroturystyczną, związaną z przetwórstwem produktów rolnych, rękodziełem czy przetwórstwem surowego drewna w gospodarstwie;
- ze względu na typ rolniczy gospodarstwa – 43,1% gospodarstw specjalizowało się w uprawach polowych, 17,6% w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi lub paszami treściwymi, a co piąte gospodarstwo zostało zaliczone do grupy gospodarstw z różnymi uprawami i zwierzętami łącznie;
- 40,2% gospodarstw było kierowanych przez osoby posiadające wykształcenie rolnicze lub kurs rolniczy, a tylko 1,3% osób kierujących gospodarstwem posiadało wykształcenie wyższe rolnicze. Pozostałe prawie 60% gospodarstw było kierowanych przez osoby bez wykształcenia rolniczego;

- wśród kierujących gospodarstwami rolnymi dominowały osoby w wieku 40-64 lata (w 63,3% gospodarstw indywidualnych);
- prawie 41% gospodarstw było kierowanych przez osoby ze stażem ponad dwudziestoletnim;
- w zdecydowanej większości gospodarstw (95,5%) użytkownik był jednocześnie osobą kierującą gospodarstwem;
- przeszło 13% użytkowników, podejmując decyzje związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego korzystało ze wsparcia wykwalifikowanych doradców;
- dominowały gospodarstwa małe – odsetek gospodarstw o powierzchni użytków rolnych 1-2 ha wyniósł 32,8%, 2-3 ha UR - 22,4%, 3-5 ha UR - 23,2%. Gospodarstwa powyżej 15 ha UR stanowiły tylko 2,2%. Udział gospodarstw najmniejszych, tj. do 1 ha UR włącznie wyniósł 4,2% i należał do największych w kraju;
- średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie wyniosła 3,79 ha i należała do najniższych w kraju (w Polsce – 9,31 ha UR);
- przeszło 73% gospodarstw posiadało powierzchnię pod zasiewami. Wśród upraw najbardziej popularne były zboża, które produkowało 65,3% gospodarstw, uprawę ziemniaków prowadziło prawie 50% gospodarstw. Natomiast odsetek gospodarstw uprawiających warzywa gruntowe wyniósł około 10%;
- było utrzymywało 32,9% gospodarstw, 16,3% posiadało świnie, a 53,3% gospodarstw prowadziło produkcję drobiu kurzego;
- tylko 1,1% gospodarstw rolnych stosowało ekologiczne metody produkcji na powierzchni 13,7 tys. ha UR (2,5% użytków rolnych w województwie);
- przeszło połowa (56,1%) gospodarstw rolnych stosowała nawozy naturalne pod zbiory 2013 r. Nawozy azotowe, jako podstawowy czynnik plonotwórczy stosowało prawie 47% gospodarstw, a nawozy wieloskładnikowe – 10,2%;
- ponad 62% gospodarstw posiadało ciągniki własne lub wspólne;
- blisko 99% ogółu nakładów pracy ponoszonych na prowadzenie działalności rolniczej stanowiła rodzinna siła robocza (użytkownicy, współmałżonkowie, pozostali członkowie rodziny);
- 45,5% gospodarstw indywidualnych prowadziło sprzedaż własnych produktów rolnych. Największy udział (13,1%) miały gospodarstwa sprzedające 50-75% końcowej produkcji rolniczej;
- w 40,3% gospodarstw produkcja rolnicza prowadzona była wyłącznie na samozaopatrzenie gospodarstwa domowego użytkownika;

- głównym źródłem utrzymania gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego (czyli dochodów przekraczających 50% dochodów ogółem gospodarstwa) były dochody z pracy najemnej (dla 36,0% gospodarstw domowych) oraz emerytury i renty (dla 19,7% gospodarstw), a tylko dla 20,3% gospodarstw dochody z działalności rolniczej stanowiły główne źródło utrzymania;
- biorąc pod uwagę klasy wielkości ekonomicznej – 39,2% gospodarstw indywidualnych w województwie należało do najniższej klasy 0-<2 tys. euro, 26,1% do klasy 2-<4 tys. euro, 19,6% do klasy 4-<8 tys. euro, a tylko 1,2% gospodarstw charakteryzowało się wielkością ekonomiczną 50 tys. euro i więcej;
- średnia wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego wynosiła 6,0 tys. euro (w kraju 13,8 tys. euro).

Duże rozdrobnienie agrarne gospodarstw, charakterystyczne dla rolnictwa w województwie małopolskim, to z jednej strony negatywna, ale z drugiej strony pozytywna cecha. W małych gospodarstwach może być prowadzona produkcja zdrowej żywności z wykorzystaniem tradycyjnych metod przyjaznych dla środowiska. Pozwala to na zachowanie walorów krajobrazowych i kulturowych regionu oraz atrakcyjnych miejsc do rekreacji i wypoczynku.